

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE DERSİNDE BULMACA İLE KAVRAM ÖĞRETİMİNİN
ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE DERSE KARŞI TUTUMA ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dilek BİLGİN

TRABZON
Haziran, 2018

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKÇE DERSİNDE BULMACA İLE KAVRAM ÖĞRETİMİNİN
ÖĞRENCİ BAŞARISINA VE DERSE KARŞI TUTUMA ETKİSİ**

Dilek BİLGİN

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek
Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Danışmanı
Prof. Dr. N. Nazan BEKİROĞLU**

**TRABZON
Haziran, 2018**

KTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 07 / 06 / 2018

Tez Danışmanı : Prof. Dr. N. Nazan BEKİROĞLU

Üye : Doç. Dr. Erhan DURUKAN

Üye : Doç. Dr. Keziban TEKŞAN

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Nevzat YİĞİT

Enstitü Müdür V.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Tezimin içerdđi yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadđımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandđımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptđımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Karadeniz Teknik Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandđını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

Dilek BİLGİN

07 / 06 / 2018

ÖNSÖZ

İletişim, insan hayatının temel ihtiyaçlarından biridir. İnsanlar günlük hayatlarında kavramlar vasıtasıyla düşünür ve yine bu kavramlar sayesinde birbirleriyle iletişim kurar. Kişi ne kadar geniş kavram birikimine sahipse o denli rahat iletişim kurabilmektedir. Kendini yetiştirmiş birey olabilme iletişim kabiliyeti ile ve bu kabiliyeti sağlayan kavram birikimiyle ölçülür. Küçük yaşlardan itibaren öğrencilerin kavram birikimini artırıcı eğitim öğretim çalışmaları yapmak bu açıdan önemlidir. Türkçe dersi bu çalışmaların gerçekleştirilebileceği temel derslerden biridir. Bu nedenle Türkçe dersinde öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri, birbiriyle fikir alışverişinde bulunabilecekleri yeni kavramları öğrenip hayata geçirebilecekleri ortamlar yaratmak gereklidir.

2005 yılından itibaren ülkemiz eğitim sisteminde temel alınan yapılandırmacı yaklaşım, öğretim sürecinde öğrencilerin duyularına pek çok açıdan hitap eden ve bu sayede bilgiyi hayata geçirebilmelerini sağlayan etkinlikleri uygulamayı gerekli kılmaktadır. Öğrencilerin hem eğlenerek hem de bilgiyi keşfederek öğrenmelerini sağlayan etkinliklerden biri de bulmacalardır. 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacalar sıklıkla yer almaktadır. Bu ilgiyle araştırmada Türkçe dersinde bulmacalarla kavram öğretiminin öğrencilerin başarı ve tutumları üzerinde ne kadar etkili olduğu araştırılmıştır.

Beş bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünde çalışmanın amacı, önemi, problem durumu açıklanmıştır. İkinci bölümde eğitim, öğrenme, öğretme, kavram öğrenme, Türkçe öğretimi ve bulmaca hakkında kavramsal çerçeve çizilmiş; yapılan literatür taraması sonucu konu alanıyla ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Üçüncü bölümde çalışmanın yöntemi için seçilen araştırma modeli, çalışmanın yapıldığı evren ve örneklem, elde edilen verilerin değerlendirilmesi yer almaktadır. Araştırmada elde edilen bulgular dördüncü bölümde tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Beşinci bölümde araştırmadan çıkan sonuçlar ve bu sonuçlar doğrultusunda varılan öneriler sunulmuştur.

Tez danışmanlığımı üstlenen saygıdeğer hocam Prof. Dr. N. Nazan Bekiroğlu'na, çalışmam süresince deneyimlerinden yararlandığım Doç. Dr. Erhan Durukan'a, katkılarından dolayı Türkçe Öğretmeni İrfan Yıldırım'a ve öğrencilerine, destek ve yardımlarını esirgemeyen Araştırma Görevlisi Elif Demir'e ve hep yanımda olup bana destek olan eşim Okan Bilgin'e teşekkürü borç bilirim.

Haziran, 2018

Dilek BİLGİN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
1. GİRİŞ.....	1
1. 1. Araştırmanın Amacı.....	1
1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi.....	2
1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1. 4. Araştırmanın Varsayımları	6
1. 5. Tanımlar	6
2. LİTERATÜR TARAMASI.....	7
2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi	7
2. 1. 1. Eğitim, Öğrenme ve Öğretme.....	7
2. 1. 2. Türkçe Öğretimi	10
2. 1. 3. Kavram Öğrenme ve Öğretme	11
2. 1. 3. 1. Kelime ve Kavram	11
2. 1. 3. 2. Kavram.....	13
2. 1. 3. 3. Kavram Öğrenme	15
2. 1. 3. 4. Kavram Öğretimi	18
2. 1. 4. Bulmaca Kavramı ve Eğitimde Kullanımı	20
2. 1. 5. Bulmacanın Tarihçesi.....	24
2. 1. 6. Bulmacaların Yapı ve Türleri.....	30
2. 1. 6. 1. Şekil Açısından Bulmacalar	30
2. 1. 6. 1. 1. Klasik Kare Bulmaca	30
2. 1. 6. 1. 2. İsveç Tarzı Kare Bulmaca	31
2. 1. 6. 1. 3. Çizgili Kare Bulmaca	31
2. 1. 6. 1. 4. Simetrik Kare Bulmaca.....	32

2. 1. 6. 2. Tür Açısından Bulmacalar	32
2. 1. 6. 2. 1. Sözcük Bulmacaları	32
2. 1. 6. 2. 2. Sayı-Mantık Bulmacaları	34
2. 1. 7. İlgili Araştırmalar	34
2. 1. 7. 1. Yerli Çalışmalar	34
2. 1. 7. 2. Yabancı Dillerdeki Çalışmalar	37
2. 2. Literatür Taramasının Sonucu	42
3. YÖNTEM	44
3. 1. Araştırma Modeli	44
3. 2. İncelenen Dokümanlar	45
3. 3. Araştırma Grubu	45
3. 4. Verilerin Toplanması	48
3. 4. 1. Veri Toplama Araçları	48
3. 4. 1. 1. Bulmacaya Yönelik İlgili Anketi (BYİA)	48
3. 4. 1. 2. Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)	49
3. 4. 1. 3. Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)	51
3. 4. 2. Veri Toplama Süreci	51
3. 4. 2. 1. Kontrol Grubuna Yönelik İşlemler	53
3. 4. 2. 2. Deney Grubuna Yönelik İşlemler	54
3. 5. Verilerin Analizi	54
4. BULGULAR	56
4. 1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılından İtibaren Ortaokullarda Kullanılan Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Bulmacalar	56
4. 2. Bulmaca ile Kavram Öğretiminin Öğrenci Başarısına Etkisi ile İlgili Bulgular	58
4. 2. 1. Cinsiyet Değişkeninin Etkisi ile İlgili Bulgular	60
4. 2. 2. Bulmaca Çözmeyi Sevme Etkisiyle İlgili Bulgular	61
4. 2. 3. Bulmaca Çözme Sıklığı Etkisiyle İlgili Bulgular	61
4. 2. 4. Hangi Tür Kaynaklardan Bulmaca Çözdüğü Etkisiyle İlgili Bulgular	62
4. 2. 5. Bulmaca Çözme Sebebi Etkisiyle İlgili Bulgular	63
4. 2. 6. Bilinmeyen Kelimeleri Araştırma Etkisiyle İlgili Bulgular	64
4. 2. 7. Bulmaca Sözlüğü Kullanma Etkisiyle İlgili Bulgular	64
4. 3. Bulmaca ile Kavram Öğretiminin Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi ile İlgili Bulgular	65
5. TARTIŞMA	68

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	70
6. 1. Sonuçlar	70
6. 2. Öneriler	70
6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler	71
6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler.....	71
7. KAYNAKLAR	73
8. EKLER	83
9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ.....	85

ÖZET

Türkçe Dersinde Bulmaca ile Kavram Öğretiminin Öğrenci Başarısına ve Derse Karşı Tutuma Etkisi

Bu araştırmanın amacı ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacaların yer alma sıklığını, bulmacaların ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde kavram öğrenme düzeylerine ve derse karşı tutumlarına etkisini incelemektir.

Bu çalışmada 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarının içerdiği bulmaca etkinlikleri doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmacı tarafından ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki *Sağlık, Spor ve Oyun* ile *Dünya ve Çevre* adlı 7 ve 8. temalara ait okuma metinlerindeki kavramların öğretilmesine yönelik bulmaca etkinlikleri oluşturulmuştur.

Araştırmada kontrol gruplu ön-test, son-test modeli ile betimsel tarama modelinin bir arada yürütüldüğü karma araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmada *Sağlık, Spor ve Oyun* ile *Dünya ve Çevre* adlı 7 ve 8. temalara ait okuma metinleri ve 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda kullanılan Türkçe ders kitapları örnekleme alınmıştır. Çalışmada nicel veriler, araştırmacı tarafından hazırlanan *Kavram Öğretimi Başarı Testi*, *Bulmacaya Yönelik İlgi Anketi* ve *Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği* ile toplanmıştır. Kontrol grubunda dersler, seçilen temalardaki metinler ve çalışma kitaplarındaki etkinliklerle sınırlı tutularak işlenirken deney grubunda aynı temalardaki kavramların kavratılmasını sağlamak için araştırmacı tarafından hazırlanan bulmaca etkinlikleri kullanılarak işlenmiştir. Çalışma grubu Trabzon ilinde Yıldızlı Toki Ortaokulunun iki farklı 5. sınıf şubesindeki toplam 53 (kontrol: 26; deney: 27) öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmanın yapıldığı şubelerin biri kontrol grubu öteki deney grubu olmak üzere rastgele belirlenmiştir. Uygulama 9 hafta sürmüştür. Araştırmanın nitel verileri ise 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda kullanılan Türkçe ders kitapları analiz edilerek elde edilmiştir. Nicel veriler Sosyal Bilimler İstatistik Programı SPSS 22.00'de ve tek yönlü ANOVA analiziyle, nitel veriler ise *doküman analizi* ile değerlendirilmiştir.

Verilerin analizi sonucunda 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacaların sıklıkla yer aldığı; bulmaca etkinlikleriyle gerçekleştirilen kavram öğretiminin öğrencilerin akademik başarı ve derse karşı tutumu üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür. Farklı değişkenlerin (cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevme, bulmaca çözme sıklığı, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözüldüğü, bulmaca çözme sebebi, bilinmeyen kelimeleri araştırma, bulmaca sözlüğü kullanma) deney grubu öğrencilerinin kavram öğretimi

başarıları üzerinde etkili olup olmadığına ilişkin yapılan analizler sonucunda bu değişkenlerinin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kavram, Kavram Öğretimi, Bulmaca, Türkçe Öğrenci Çalışma Kitabı, Türkçe Öğretimi.

ABSTRACT

The Effect of Concept Teaching through Crosswords on Students' Achievement and Attitudinal Effect in Turkish Course

The purpose of this study is to analyze the frequency of the use of crosswords in secondary school Turkish workbooks and the effect of crosswords on 5th grade students' level of conceptual learning and attitudes towards Turkish course.

The study analyzed the crossword activities in the Turkish course student workbooks used in secondary schools since the 2006-2007 academic year through document analysis. The researcher created crossword activities to teach the concepts in the reading texts included in the 7th and 8th themes *Health, Sports and Play* and *Earth and Environment* in the 5th grade Turkish textbook.

The study employed a mixed research design using control group pre-test and post-test and descriptive surveying methods together. The study sampled the reading texts included in the 7th and 8th themes *Health, Sports and Play* and *Earth and Environment*, and the Turkish textbooks taught in secondary schools since the 2006-2007 academic year. The quantitative data were collected using the *Concept Teaching Achievement Test*, the *Interest in Crosswords Inventory*, and the *Attitudes Towards Turkish Course Scale* developed by the researcher. The classes taught in the control group were limited to the activities in the workbooks and the texts in the selected themes, while the classes taught in the experimental group involved activities prepared by the researcher to facilitate the comprehension of the concepts covered in the same themes. The study group consisted of 53 5th grade students (experimental group: 27 and control group: 26) attending two different sections in Yıldızlı Toki Ortaokulu (Secondary School) in Province Trabzon composed. The sections were randomly selected, one being the control group, and the other being the experimental group. The application lasted for 9 weeks. The qualitative data of the study were obtained analyzing Turkish textbooks used in secondary schools since the 2006-2007 academic year. The quantitative data were analyzed through t-test and one-way ANOVA statistics on SPSS 22.00 and the qualitative data through document analysis.

The analysis results showed that crosswords were frequently included in Turkish workbooks used in secondary schools since the 2006-2007 academic year, the concept teaching through crossword activities did not lead to a significant difference in students' academic achievement and attitudes towards the Turkish course. According to the results

of the analysis testing whether different variables (gender, liking to solve crosswords, the frequency of solving crosswords, sources used to solve crosswords, reasons of solving crosswords, searching unknown words, and using a crossword dictionary) have an effect on the concept learning achievement of the control group students, these variables did not lead to a statistically significant difference in achievement.

Keywords: Concept, Concept Teaching, Crossword, Turkish Student Workbook, Teaching Turkish.

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Çalışma Grubunun Özellikleri.....	46
2.	Kontrol ve Deney Gruplarının Ön-Test Karşılaştırması.....	48
3.	KÖBT Sorularının Ölçtüğü Kavramlar, Madde Güçlük (p) ve Ayırt Edicilik (r) Endeksleri	49
4.	Uygulama Takvimi.....	52
5.	Uygulama Süreci.....	53
6.	Kontrol Grubunun KÖBT Ön Test-Son Test Karşılaştırma t-Testi Sonuçları.....	58
7.	Deney grubunun KÖBT Ön Test-Son Test Karşılaştırma t-Testi Sonuçları.....	59
8.	Kontrol ve Deney Gruplarının KÖBT Ön Test-Son Test Karşılaştırma Sonuçları.....	59
9.	Cinsiyet Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)	60
10.	Bulmaca Çözmeyi Sevme Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	61
11.	Bulmaca Çözme Sıklığı Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	61
12.	Hangi Tür Kaynaklardan Bulmaca Çözdüğü Değişkeninin KÖBT Ön Test – Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	62
13.	Bulmaca Çözme Sebebi Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	63
14.	Bilinmeyen Kelimeleri Araştırma Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	64
15.	Bulmaca Sözlüğü Kullanma Değişkeninin KÖBT Ö Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu).....	64
16.	Kontrol Grubunun TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları.....	65
17.	Deney Grubunun TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları.....	66

18.	Kontrol ve deney gruplarının TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları	66
-----	---	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Arthur Wynne'in 21 Aralık 1913'te hazırladığı özgün bulmaca	26
2.	Arthur Wynne'in 21 Aralık 1913'te hazırladığı bulmacanın soruları.....	26
3.	Resimli Mecmua, 1925, Sayı:4.....	29
4.	Klasik kare bulmaca örneği	30
5.	İsveç tarzı kare bulmaca örneği.....	31
6.	Çizgili kare bulmaca örneği	31
7.	Simetrik kare bulmaca örneği.....	32

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB** : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
TDÖP : Türkçe Dersi Öğretim Programı
KÖBT : Kavram Öğretimi Başarı Testi
TDYTÖ : Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği
BYİA : Bulmacaya Yönelik İlgi Anketi
diğ. : diğer(ler)i
yay. : Yayınları

1. GİRİŞ

Yapılan çalışmanın giriş bölümünde; araştırmmanın amacına, kuramsal temellerine, hangi temel soruna cevap aradığına, araştırmmanın ana kavramları ile kapsam ve sınırlılıklarına, önemine, tanımlarına ve terimlerine değinilmiştir.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarının bulmaca içerme sıklığını ve bulmacaların ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde kavram öğrenme düzeylerine ve derse karşı tutumlarına etkisini incelemektir.

Bu çerçevede çalışmada *“Ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacalara yer verilme sıklığı ve bulmacaların ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde kavram öğrenme düzeylerine ve derse karşı tutumlarına etkisi nedir?”* problem cümlesinden yola çıkılarak şu alt problemlere yanıt aranması ve sonuçlar doğrultusunda öneriler getirilmesi amaçlanmıştır:

1. 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacalara yer verilme sıklığı nedir?
2. Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına ve derse karşı tutumuna etkisi var mıdır?
3. Mevcut MEB kitaplarında yer alan söz varlığı etkinlikleriyle öğretim verilen kontrol grubu öğrencileri ile bulmacalarla kavram öğretimi verilen deney grubu öğrencileri arasında kavram öğrenme başarısı bakımından anlamlı fark var mıdır?
4. Bulmacalarla kavram öğretiminin yapıldığı deney grubunun KÖBT ön test - son test sonuçları üzerinde BYİA'da yer alan farklı değişkenlerin (cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevme, bulmaca çözme sıklığı, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü, bulmaca çözme sebebi, bilinmeyen kelimeleri araştırma, bulmaca sözlüğü kullanma) etkisi var mıdır?
5. Mevcut MEB kitaplarında yer alan söz varlığı etkinlikleriyle öğretim verilen kontrol grubu öğrencileri ile bulmacalarla kavram öğretimi verilen deney grubu öğrencileri arasında Türkçe dersine yönelik tutum bakımından anlamlı fark var mıdır?

1. 2. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Bireylerin dil becerilerinin gelişmesi, doğru ve etkili iletişim kurabilmeleri açısından önemlidir. Yaşadığımız bilgi çağında gelişmişliğin ölçüsü artık; araştıran, sorgulayan, düşünen, bilgiyi üreten bireyler yetiştirmekle belirlenmektedir. Bu becerileri gelişmiş bireyler toplumda varlıklarını daha etkili şekilde sürdürebilmekte hem kendi gelişimlerine hem de toplum gelişimine katkı sağlamaktadırlar. Dil edinimi doğal bir süreçte gerçekleşse de ileri düzeyde gelişimi tesadüf bir şekilde değil öğrenme ile mümkün olur. Bunu fark eden toplumlar bilimsel, sanatsal, düşünsel ilerleme gibi teknolojik kalkınmanın ölçüsünün de eğitim ve bu arada dil eğitimi olduğunu anlamışlardır. Bu nedenle son yıllarda dil eğitiminde kullanılacak yeni yaklaşımlarda, yöntem ve tekniklerin uygulanması önem kazanmış, öğrencilerin hem duyuşsal hem bilişsel hem de psikomotor becerilerini aynı anda geliştirebilecek etkinliklerin kullanımı yaygınlaşmıştır. Tüm bu becerileri aynı anda geliştirebilecek etkinlikler sayesinde birey, ders kazanımlarını daha etkili öğrenebilmektedir. Bu etkinliklerden biri de bulmacalardır. Bulmacalar her yaştan insanın hobisi haline gelebilen oyunlardır. Eğitimde de sıklıkla kullanılan bulmacalar sayesinde öğrenci düşünürken eğlenir, eğlenirken sorgular ve öğrenir.

Teknik, öğretme yönteminin önemli bir ögesidir (Bilen, 2002). Her dersin içeriğini daha etkili şekilde aktarabilecek bir teknik ya da teknikler vardır. Duruma uygun olarak seçilen öğretme teknikleri eğitimin hedeflerine ulaşmasında etkili bir role sahiptir (Bilen, 2002). Bir dersin başından sonuna kadar aynı teknikle öğretim yapılmamalı, konunun özelliği uygunsa birden fazla teknik kullanılmalıdır. Çelikkaya (2011) Birden fazla öğretim araç gereç ve materyalleri kullanılması bireyin birden çok duyusuna hitap edeceğinden kazanımların bireyin zihninde daha kalıcı olması sağlanacaktır.

Oyun çağındaki çocuklar için onların aktif olmalarını, öğrenirken eğlenmelerini, eğlenirken öğrenmelerini sağlayan etkinliklerin tercih edilmesi önemlidir. Bu sayede öğrenciler hem enerjilerini tüketebilmekte hem de öğrenme kalıcı hale gelebilmektedir. Durağan bir ders süreci oyun çağındaki bireylere etkin şekilde hitap edemeyebilmekte, eğitimin amacının gerçekleşmesinin önünde engel olabilmektedir. Bunun sebebi öğrencilerin derse güdülenememesidir. Öğrenciler derse güdülenemediklerinde bir yandan dersin kazanımlarının gerçekleşmesi zorlaşırken diğer yandan onların derse karşı tutumlarında olumsuz bir yönelme ortaya çıkabilir. TDÖP (Türkçe Dersi Öğretim Programı) yöntemi, tekniği ve stratejiyi kazanımlara ulaşmayı sağlayan birer vasıta olmaları bakımından değerlendirerek; öğretmenlerden, öğrencilerin dil yeteneklerini artırmalarını sağlamak amacıyla yöntem, teknik, strateji kazandırma ve bunlardan öğrencilerin yeterince yararlanması konusunda yol göstermelerini beklemiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2016). Doğru seçilen teknik, kazanımların elde edilmesinin en etkili aracıdır.

Öğretmenlerin doğru rehberliği sayesinde öğrenciler bir yandan bilgiye nasıl ulaşabileceklerinin yollarını öğrenirken diğer yandan etkili eğitim öğretim hayatı elde ederler.

Hızla değişen, gelişen ulusal ve uluslararası rekabetin hız kazandığı dünyamızda gelişmenin ölçüsü artık bilginin ezberlenmesi ve depolanması değil; bağımsız düşünme, sorun çözme becerilerinin kazanılmasıdır. Bu niteliklere sahip gençlerin yetiştirilmesinin yöntemi anlatmayı, dikte etmeyi değil; öğrencinin yaparak yaşayarak öğrendiği tekniklerin kullanılmasını gerektirmektedir (Önder, 1999). Özellikle sözel ağırlıklı derslerde farklı yöntem ve teknikler kullanmak dersleri tekdüzelikten kurtaracaktır. Öğrenci hem gerekli kazanımları elde etmek hem de derse karşı tutumunu geliştirmek için derste eğlenirken öğrenmelidir. Bu sayede öğrenci derse motive olacak ve bilgiyi zihninde, gerektiği zaman kullanabileceği biçimde, doğru şekilde depolayacaktır.

Son yıllarda öğrencilerin aktif olmasını sağlayan yöntem ve tekniklerin önemi ve sayısı artmıştır. Çünkü artık bilgiyi doğru ve etkili şekilde kullanabilen ve aynı zamanda üretebilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin hem duyuşsal hem de bilişsel olarak gelişmesini sağlayan tekniklerden biri de bulmacalardır. Bulmaca, düşündürürken eğlendiren, eğlendirirken de öğretken zevkli bir oyundur. Her yaşta insana hitap ederek toplumların ilgi ve sevgisini kazanmış bir uğraştır. Bulmacanın çözümü esnasında birey, zekâsını kullanır, başarıya duygusunu pekiştirir, onun sabretme yeteneği, genel kültürü ve problem çözme yeteneği gelişir. 4.-7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı üniteleri ile ilgili kavram bulmacaları örnekleri üzerine bir makale hazırlayan Taşlı (2005)'ya göre, öğrenciler işbirlikçi öğrenme ortamında önce bulmacaları çözer, ardından her kavram için o kavramın ismi, tanımı, ayırt edilebilen özellikleri, ayırt edilemeyen özellikleri ve örnekleri konusunda öğretmenin rehberliğinde çalışırlar. Bu doğrultuda yapılan çalışmalar ışığında bulmacaların, öğrencilerin kavram öğrenme becerilerini artıracakları düşünülmektedir.

Türkçe dersinin temel amaçlarından biri öğrencilerin kavramların karşılığı olarak kelime dağarcığını zenginleştirmektir. Zengin bir kavram birikimine sahip öğrenci düşünme yeteneğini geliştirerek kendini hem okulda hem de toplumda daha rahat ifade edebilecek düzeye gelmektedir. Düşünme yeteneği gelişmiş birey pratiktir ve sorun çözme kabiliyetine sahiptir. Toplum bu yeteneklere sahip bireyler sayesinde kalkınacaktır. 2006 İlköğretim TDÖP (2005)'de kavram öğrenmenin önemi konusunda şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan ve bütün öğrenme faaliyetlerinde anahtar rol oynayan doğal bir araçtır. Dil edinimi ve eğitimi belli bir süreç içinde gelişir. Bireylerin öğrenmeye ve öğrendiklerini birleştirmeye olan doğal eğilimi, uygun yöntem ve teknikler kullanıldığında geliştirilebilir. İnsanın kendisini ve çevresindeki olayları anlamaya çalışırken kurduğu düşünce dünyası, kavramlar ve kavramlar arasındaki ilişkilerle biçimlenir. İnsan, kavramların bir dil bütünlüğü içinde kazandıkları değerlerle

birlikte sosyalleşir ve dil yardımıyla öğrenme, öğrendiklerini uygulama, yorumlama gibi birtakım düşünme ve ifade etme faaliyetlerinde bulunur” (MEB, 2005).

İnsanlar ömürleri boyunca pek çok kavram öğrenir ve bu kavramlarla hayatını devam ettirir. Özellikle Türkçe dersi kavramlar vasıtasıyla öğrenilirken bir yandan da yeni kavramlar öğretir, böylece bireylerin kavram birikimlerini artırabilmelerini sağlar. Düşünme becerisinin gelişmesi için kavram kapasitesinin de gelişmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle öğrencilerin kavramları zihinlerinde doğru yapılandırmaları gerekmektedir. Bulmacalar gibi zihni alışılmalı işleyişi dışına çıkaracak etkili teknikler kullanarak öğrencilerin zihinlerinde kavramların doğru yapılandırılması öğrenmenin kalitesini artırır.

Öğrenciye çok sayıda kelime ve kavram kazandırmanın yanı sıra onların doğru temellendirilmesi de eğitim açısından çok önemli bir konudur. Kavramların doğru bir şekilde kazanılmaması, yanlış öğrenilmesi sonucunda bireyde anlam karmaşası meydana gelir; bu da toplumun geneliyle kurulacak iletişimde problemlere yol açar. Kılıç (2008), günlük yaşam içinde edinilenlerin dışında, planlanmış eğitim öğretim sürecinde de kavramların daima doğru ve eksiksiz öğrenilemediğine dikkat çekmektedir. Orta kademe öğrencileri, soyut işlemler döneminde oldukları için birçok kelime ve kavramı anlamlandırmakta zorluk çekmektedir. Özellikle de 5. sınıf öğrencileri birçok soyut kavrama aşına değildir. Bu nedenle öğrencilere kavramları somut hale getirebilecek etkinlikler uygulanmalıdır. Son zamanlarda kavram öğretimini gerçekleştirmek amacıyla etkili ve farklı yöntem, teknik ve stratejilerden yararlanılmaya başlanmıştır. Bunların etkili olanlardan biri de bulmaca etkinliğidir. Kavramların öğretimi noktasında bulmacaların önemli bir katkısı olacağı düşünülmektedir.

Modern manada bulmacalar, ilk olarak gazetelerin eğlence bölümlerine eklenmek üzere düzenlenmiş ve daha sonra insanların yoğun ilgi duyduğu bir hobi haline gelmiştir. Bu talep arzı da arttırmıştır. Bugün birçok gazete ve dergide bulmacaların yer almasının yanı sıra günlük, haftalık ya da aylık bulmaca ekleri de yayınlanmaktadır. Piyasada çeşitli bulmaca kitapçıkları satılmaktadır. Hatta çevrimiçi ortamda uygulanabilecek farklı bulmaca seçenekleri sunan, yarışmalar düzenleyen, bulmaca severlerin aynı zamanda sohbet edebileceği internet sayfaları kurulmuştur. Son yıllarda ise bulmacalar, eğitimde kavram kazandırma ve kelime kavramının önem kazandığı derslerde sıklıkla başvurulan ve hatta çoğunlukla başarı sağlayan birer etkinlik olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Öğrenenin bilgiyi zihninde yapılandırarak ve uygulayarak öğrenmesini amaçlayan yapılandırmacı yaklaşımı temel alan 2006 İlköğretim TDÖP ve sonrasında yenilenen 2016 TDÖP'nin uygulanmaya başlandığı dönemlerden itibaren kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmaca etkinlikleri sıklıkla yer almaktadır. Bulmacalar öğrencilerin yaparak, yaşayarak aynı zamanda da eğlenerek öğrenmesini sağlayan bir etkinlik haline

gelmiştir. Yapılan literatür taraması sonucunda Crossman ve Crossman (1983) psikoloji tarihi; Park ve Park (2010), Yoneyama, Matsushita, Mackin, Ohshiro, Yamasaki ve Nunohiro (2008), Seçken (2006), Weisskirch (2006), Gomez ve Scher (2005), Wise (2003), Tikbaş (2011), Aydemir (2012) eğitim; Franklin, Peat ve Lewis (2003) biyoloji; Sivagnanam, Jayashree, Sreepriya ve Rajakannu (2004), Gaikwad ve Tankhiwale (2012) eczacılık; Kalyani (2007) psikoloji ve anatomi; Berry ve Miller (2008) spor; Saxena, Nesbitt, Pahwa ve Mills (2009) patoloji; Shah, Lynch ve Macias (2010) tıp; Merrick (2010), Whisenand ve Dunphy (2010) bilgisayar programlama; Martinez ve Parra (2011) finans; Akkan (2005), Songur (2006), Namlı (2016) matematik; Taşlı (2005), Kaymakçı (2012), Kızıl (2015) sosyal bilgiler; Gürdal ve Aslan (2011), Bakla ve Sarıçoban (2015) yabancılara Türkçe öğretimi; Aslan (2012) İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük; Olivares, Escalante, Escarela, Campero, Hernández ve Irvin (2008) mühendislik; Altıntaş (1998) fen bilimleri derslerinde bulmacanın etkililiğini ölçmeye yönelik çalışmaların yapılmış olduğu fakat Türkçe dersinde bulmacaların başarıyı artırma etkisine yönelik herhangi bir araştırmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Türkçe dersinde kavram öğretimine bulmacaların etkisi ile ilgili herhangi bir araştırmanın yapılmamış olması bu araştırmanın önemini artırmaktadır. Bu çalışma, bulmacaların, eğitim ortamında öğrencilerin başarılarına ve kavram öğrenmelerine olan etkileri saptayacağından önemlidir. Yapılan araştırmanın, bulmacaların Türkçe dersinde kullanımının etkisini inceleyerek, ileride yapılacak çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

1. 3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yapılan çalışma;

1. 2006 yılı ve sonrasında MEB tarafından ortaokullar için ders kitabı olarak kabul edilen öğrenci çalışma kitaplarından ulaşılabilenlerde (72 kitap) yer alan bulmaca etkinlikleri ile,
2. Türkçe dersinde kavram öğretimi ile,
3. Türkçe dersi 5. sınıf öğrenci çalışma kitabındaki “Sağlık, Spor ve Oyun” ile “Dünya ve Çevre” adlı 7 ve 8. temalardaki okuma metinlerinden seçilmiş kavramların kazandırılma düzeylerini belirlemeyi amaçlayan başarı testindeki sorularla (Araştırmanın bu temalarda gerçekleştirilmesinin sebebi araştırmanın yapıldığı zaman diliminde yıllık planda bu temaların işleniyor olmasıdır.),
4. Trabzon ilinde bulunan Yıldızlı Toki Ortaokulu 5/B ve 5/C sınıfı öğrencileri ile (kontrol:26, deney:27; toplam 53 öğrenci),
5. Uygulamanın sürdüğü 9 hafta ile,

6. Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına ve derse karşı tutuma etkisi ile sınırlıdır.

1. 4. Araştırmanın Varsayımları

1. Kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin başarı ve tutumları üzerinde bulmacalarla kavram öğretimi dışında farklı bir faktörün etkili olmadığı,
2. Kullanılan veri toplama araçlarının öğrencilerin bulmaca ile ilgili kişisel yönelimleri, başarı ve tutumlarını yeterince toplayabildiği,
3. Öğrencilerin veri toplama araçlarına ciddiyetle ve doğru / tarafsız cevap verdiği,
4. Bulmacaların kavram öğretmede etkili bir teknik olduğu,
5. Bilgi toplama aracı olarak hazırlanan akademik başarı testinin verileri elde etmek için yeterli olduğu varsayılmıştır.

1. 5. Tanımlar

Eğitim: "Bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir" (Ertürk, 1997, s. 12).

Öğretim: "Bireyde meydana getirilen istendik davranış değişikliğinin okul ortamında kasıtlı ve programlı bir şekilde yapılması süreci ya da öğretmeyi kılavuzlama işidir" (Senemoğlu, 2015, s. 7).

Öğrenme: "Öğrencinin bilgiyi zihninde yapılandırarak yeniden üretmesi temeline dayalıdır" (Kurudayıoğlu, 2015, s. 2).

Kavram: "Ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarımıdır" (Vardar, 2002, s. 132).

Kavram Öğrenme: "Uyaranları belli kategorilere ayırarak, zihinde bilgiler oluşturmaktır" (Kaplan, 2006, s. 41).

Kavram Öğretimi: Eğitim süreci içerisinde bireyin öğrenmesi gereken kavramların öğrenenin ön yaşantısı ile ilişki kurularak okulda planlı ve anlamlı bir şekilde öğretilmesine denir.

Bulmaca: "Çeşitli biçimlerde hazırlanan ve düşündürerek, aratarak buldurmayı amaç edinen oyunlardır" (Aslan, 2012, s. 46).

2. LİTERATÜR TARAMASI

2. 1. Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Bu kısımda çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan eğitim, öğrenme ve öğretme, kavram öğrenme, Türkçe öğretimi ile bulmaca hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

2. 1. 1. Eğitim, Öğrenme ve Öğretme

Eğitim; bireylerin toplum yaşamında yer edinebilmeleri için gereken bilgi, beceri ve anlayışları kazanmalarına, karakterlerini olgunlaştırmalarına katkı sağlama (TDK, 2005); uygulama değeri olan yetenek, yöneliş ve diğer davranış örüntülerini kazandığı süreçler toplamı; bireyin toplumsallaşmasında ve bireysel gelişiminin oluşmasında seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan toplumsal bir süreçtir (Demirel ve Ün, 1987). Bireyin istendik niteliklerde kültürlenme (Senemoğlu, 1998); “bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci” (Ertürk, 1984, s. 12); “sosyal ve kültürel olgular ile bireysel olgulara ilişkin değişkenlerin etkileşimi” (Varış, 1991, s. 5) 'dir.

İnsanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülebilen eğitim, insan yaşamının vazgeçilmez bir parçasıdır. Planlı ya da plansız hemen her şeyi eğitim vasıtasıyla ediniriz. İnsanlık, varoluşundan itibaren yaşamak için fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmış, bu zorunluluk sonucu, edindiği bilgileri başkalarına aktarmak çabasına girmiş ve bu da eğitim olarak tanımlanan sürecin doğmasına neden olmuştur (Çilenti, 1988, s. 4). Eğitim bireyi hayata hazırlar, onun gizli yeteneklerini açığa çıkarır. Eğitim hayatın her alanında, herhangi bir araçla gerçekleştirilebilir. Bu ilgiyle eğitim yalnızca okullarda yürütülen bir eylem değil, sokakta, evde, hayatın her alanında gerçekleştirilebilen bir olgudur. Günlük hayatla bu denli iç içe olan eğitim, ancak okullarda planlı ve programlı bir şekilde yürütülür. Öğrenilen bilginin bilimsel olması ve bireye doğru şekilde aktarılabilmesi ancak okullarda gerçekleştirilebilir. Önemli olan bilgi edinme sürecinde bilginin en pratik ve doğru şekilde bireye aktarılmasıdır. Okullarda gerçekleştirilen eğitim süreci bilgi aktarımının planlı ve sistemli olmasını sağlar.

Güneş (2007)'e göre günümüzde hızla gelişen bilim ve teknoloji, dil ve zihin becerilerinin üst düzeyde geliştirilmesini gerektirmektedir. Üst düzey dil ve zihinsel beceriler, bireyin düşünme, anlama, sorgulama, sorun çözme süreçlerini etkilemekte, bilginin kullanılması ve üretilmesini kolaylaştırmaktadır. Eğitimin en büyük amacı çağın gereklerine uygun insan yetiştirmektir. Dünya bilgi çağını yaşamaktadır ve toplumların bu

güce ulaşmalarının en büyük öncüsü eğitimidir. Eğitime önem vermeyen toplumlar geleceğin kapılarını açamazlar ve diğer toplumların gerisinde kalmaya mahkûm olurlar. Bir toplum zihni açık insanlar sayesinde kalkınır ve gelişir. Toplumlar, kendi gelişimlerinin temeli olarak zamanın ihtiyaçlarına hitap eden insan tipini yetiştirmek için eğitim programlarını düzenlemektedirler. Zamanın ihtiyacı olan bireyler artık bilgiyi tüketen değil üreten ve aktif olarak kullanabilen bireylerdir. Bu ihtiyaçlar doğrultusunda TDÖP, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.06.2005 tarih ve 186 sayılı kararı ile yenilenmiş, 2006-2007 eğitim-öğretim yılı itibariyle de uygulamaya konmuştur. Yenilenen programda öğrencilerin bilgiyi ezberleyip zihinde tutması değil; keşfetmesi, benimsemesi, yorumlaması, içselleştirmesi, ihtiyaç duyulduğu anda kullanabilmesi temel alınmış, bu sayede bireylerin bilgiye ulaşma yollarını aktif olarak kullanabilmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Yeni programda bilgidен, hayatta uygulanabilirlik özelliği taşıması beklenmektedir.

Eğitimin bireyde davranış değişikliği oluşturma işlevinin okulda planlı ve programlı bir şekilde yapılma sürecine öğretme denir. Bireyde davranış değişikliğini sağlamak bir kişi ya da grup tarafından planlanabileceği gibi, bilgisayar, televizyon, film, kitap gibi çeşitli materyallerle de sağlanabilir (Fidan, 1986). Öğretme planlı bir süreçtir. Bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilir ve bireyde davranış değişikliği oluşturur. Bu süreçte kazanıma götürecek olan her türlü görsel basılı materyalden faydalanılabilir. Farklı duyuya etki edecek materyale ne kadar çok yer verilirse amaca o denli kolay ulaşılması sağlanabilir. Bu ilgiyle öğretme, bilginin sistemli bir süreç içerisinde amaca uygun araç gereçlerle gerçekleştirilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Öğrenme, öğrencinin bilgiyi zihninde yapılandırarak yeniden üretmesi temeline dayalıdır (Kurudayıoğlu, 2015). Yaşantı ürünü ve az çok kalıcı, izli davranış değişikliğidir (Demirel, 2003). Kısacası, bireyde kalıcı davranış değişikliğinin oluşması öğrenmedir. Eğitim bir süreçken öğrenme ise bir sonuçtur. Bireyin bir kazanımı kazanıp kazanmadığı ancak davranış değişikliğinin meydana gelmesi ile anlaşılabilir. Davranış değişikliği oluşmadığında öğrenmenin meydana geldiğini ifade edemeyiz.

Bilgi, çağımızın önemli bir ihtiyacıdır. Kişinin bilgiyi kazanması, onun gözlemleri, yaşayışı gibi farklı faaliyetleri neticesinde elde ettiği deneyimlere kendince bir anlam yüklemesiyle gerçekleşir. Bunun gerçekleşmesi bireylerin öğrenme sürecine etkin bir şekilde katılmasını ve öğrenme faaliyetlerini kendi hayatıyla bağdaştırmasını gerektirir. Başka bir ifadeyle öğrenmenin gerçekleşebilmesi için, bireyin yeni olayları veya durumları zihninde önceki öğrenmeleriyle bağdaştırması gerekmektedir (Saban, 2004). Öğrenilen bilginin birey tarafından anlamlandırılması önemlidir. Önceki bilgilerle ilişkilendirilemeyen bilgiler kalıcı hale gelemeyecektir. Bireyin bilgi kazanması için muhakkak yeni bilgiyle eski

bilgiyi kendi yorumuyla doğru bir şekilde ilişkilendirmesi gerekir. Öğrenme sürecinin bireyin ilgisini çekecek şekilde planlanması, öğrenenin sürece aktif olarak katılımını sağlar, bu sayede öğrenilen bilgi kalıcı olur.

Eğitim öğretim faaliyetlerinin amacı bireye bilgi kazandırmaktır. Bilgi kavramı hakkında oluşan yeni yaklaşımlar, öğrenme ve öğretme süreçlerinde farklılıklar oluşturmuştur. Bu alanlardaki temel değişim, öğrenme ve öğretme sürecindeki temel amacın öğrenmeye odaklanmasıdır. Yapılandırmacı yaklaşımda Türkçe öğretimindeki öğrenme, öğrencilerin bilgiyi zihninde yapılandırarak yeni bilgiler üretmesi amacına dayanmaktadır. Öğretimden ziyade öğrenme üzerine yoğunlaşmaktadır (Öz, 2011). Bu nedenle eğitim öğretim etkinlikleri planlanırken birden çok duyuya ve öğrenme alanına hitap eden etkinlikler tasarlamak öğrencilerin bireysel gelişimleri için önemli hale gelmekte, öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasını sağlamaktadır. Bireylerin bazısının öğrenip bazısının öğrenemeyeceğini düşünmek yanlıştır. Uygun ortam yaratıldığında ve bireye özgü etkinlikler planlandığında her birey öğrenebilir. Öğrenme ve öğretme kavramlarına yönelik yeni bulgular, öğrenmenin bireye özgü olduğu; her bireyin öğrenmeye dair yeteneğinin ayrı olup doğru öğrenme imkânı ortaya konulduğunda her bireyin öğrenebileceği fikrini ortaya koymaktadır (Özden, 2005). Bu sebeple okullarda gerçekleştirilen eğitim öğretim etkinliklerinde birden çok duyuya hitap eden materyaller tasarlamak ve kullanmak, öğrenenin sürece aktif katılımını sağlamak açısından gereklidir.

Bireylerin eğitim ortamındaki istekleri birbirinden oldukça farklıdır. 20. yüzyılda öğrenme süreçlerinde meydana gelen değişimler sonucu, öğrenme ve öğretmede davranışçı yaklaşım kuramlarından farklı yeni kuramlar geliştirilmiştir. Bilginin öğretmenden öğrenciye aktarılmasını öngören, öğrenmeyi uyarıcı tepki ilişkisiyle açıklayan, öğrencinin pasif olduğu davranışçı kuramın yerini; öğretmenin rehber olduğu ve öğrencinin bilgiyi anlamlandırmasını sağlayan yapılandırmacı öğrenme kuramı almıştır. Bu kuramda bilginin ezberlenmesi değil hayatta uygulanması önemlidir. Anlamli öğrenmenin gerçekleşebilmesi için öğrencilerin önceden öğrendikleri kavramlar ile yeni karşılaştıkları bilgiler arasında ilişki kurmaları gerekmektedir. Buna göre öğrenci bilgiyi araştırır, bulur ve yorumlar. Daha önceki bilgileri ile ilişkilendirir ve bilgilerini yeniden yapılandırır, ihtiyaç duyduğunda da kullanır.

Yapılandırmacı yaklaşıma göre Türkçe dersinde beş aşamadan meydana gelen öğrenme-öğretme sürecinin basamaklarını şu şekilde sıralanabilir:

1. Ön bilgilerin aktif hale getirilmesi: Yeni bilgiler önceki bilgilere dayandırılarak öğretildiği için önceki bilgilerin harekete geçirilmesi gerekmektedir.
2. Yeni bilgilerin anlaşılması: Olayları ve bilgileri sıralama, sınıflama, tahmin etme, ilişkilendirme, neden-sonuç ilişkileri oluşturma, analiz-sentez yapma,

değerlendirme vasıtasıyla öğrencilerin yeni bilgileri tam olarak öğrenmesi sağlanabilir.

3. Bilginin yapılandırılması: Yeni öğrenilen bilgiler önceki bilgi şemalarına uymuyorsa bunların düzenlenmesi gerekmektedir.
4. Bilginin uygulanması: İşlevsel olan bilgiler daha kalıcı olmaktadır.
5. Bilginin değerlendirilmesi: Öğrencinin bilgiyi anlaması, yapılandırması ve uygulamasından sonra değerlendirme yapması gerekmektedir (Öz, 2011).

Bu aşamaların doğru bir şekilde yürütülmesi neticesinde öğrenme ve öğretme etkinlikleri amacına ulaşacaktır. Çünkü yeni bilginin öğrenende yapılandırılması için önce, öğrenenin ön bilgilerinin ona hatırlatılması daha sonra yeni konuya geçiş yapılması, yeni bilginin önceki bilgilerle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Eğer yapılandırılan bilgi öğrenen tarafından uygulanabiliyorsa, öğrenme gerçekleşmiş demektir. Bu sebeple eğitim ve öğretimin amacına ulaşabilmesi sürecinde yapılandırma aşaması önem arz etmektedir.

2. 1. 2. Türkçe Öğretimi

Türk dili yaşayan diller içinde en eski yazılı belgelere sahip olan dillerden biridir. Köktürk Anıtları, günümüzden 1200 yıl önce yaşayan gelişmiş bir dilin varlığını ortaya koymaktadır (Gencan, 2001). Dünya dilleri arasında Altay dil ailesi grubunda yer alan (Ergin, 1993) yapısına göre ise sondan eklemeli bir dildir. Bu sebeple Türkçe yeni kelimeler türetmeye elverişlidir. Türkçe söz varlığı bakımından zengin bir dildir. Çünkü insanın aklına gelebilecek her kavramın Türkçede bir karşılığı vardır veya bu karşılığın üretilmesi mümkündür (Gencan, 2001). Türkçe öğretimin amaçlarından biri Türkçeyi doğru ve etkili bir şekilde öğretmek dilimizi gelecek kuşaklara aktarmaktır. Dünyanın birçok yerine yayılmış ve bu sayede birçok dili etkilemiş olan Türk dili, tarihi oldukça eskiye dayanan dillerinden biridir. Bu denli köklü bir geçmişe sahip Türk dilini korumak ve gelecek kuşaklara doğru bir şekilde aktarmak ancak eğitim sayesinde gerçekleşebilir. Bu nedenle Türkçe eğitimi büyük önem arz etmektedir. Eğitimin gerçekleşebilmesi ve amaçlarına ulaşabilmesi ancak dil ile mümkündür. Dil, eğitimin vazgeçilmez bir parçasıdır. Dil eğitimi bu açıdan önemlidir.

İnsanlar duygu ve düşüncelerini dil sayesinde birbirlerine aktarabilir, dil ile düşünür ve konuşur. Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, gelişmiş bir dizgedir (Aksan, 2000). Ergin (1993)'e göre ise, "insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir" (s. 3). "Duygularımızı, düşüncelerimizi,

dileklerimiz anlatmaya yarayan işaretlerin; genellikle ses işaretlerinin tümüne dil denir” (Kükey, 2003, s. 5). Psikolinguistik dil kuramcılarının göre dil, insanın doğuştan getirdiği bir yetidir. Fakat tüm dil kuramlarının ortak noktası dilin, insanlar arasında iletişimi sağlamak için öğrenme, taklit, doğuştancılık gibi yollarla kazanıldığını ortaya koyar. İstendik dil edinimi tesadüfî bir şekilde gerçekleşmemekte olup ancak öğrenme ile gerçekleşir. Öğrenme sürecinde dil eğitimi planlı programlı şekilde, çağın gereğine uygun, bireyi ön plana alarak gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde de son yıllarda dil eğitiminde değişiklikler olmuş, bireylerin dil eğitiminin yanında zihinsel becerilerini de geliştirmek ön plana çıkmıştır. TDÖP'nin amaçları arasında yalnızca dil becerilerini geliştirmek değil, bireylerin zihinsel becerilerini geliştirmek de yer almaktadır. Bu sayede bireylerin yaşamları boyunca aktif olabilmeleri ve karşılaştıkları problemleri çözebilmeleri, analiz etme becerilerini elde etmeleri hedeflenmektedir. Bilgi çağında bireylerden beklenen yalnızca bilgi sahibi olmaları değil, bilgiyi kullanma ve üretme becerilerine de sahip olmalarıdır. Bu da ancak dil eğitiminin amacına uygun gerçekleştirilmesi ile mümkün olabilmektedir.

TDÖP, Türk dilini tam manası ile kullanan, kendisini doğru ve etkili ifade edebilen, iletişim kurmakta yetenekli, iş birliğine yatkın, girişimci ve sorun çözebilmeye yeteneğine sahip, bilimsel düşünen, araştıran, inceleyen, eleştiren, sorgulayan ve yorum yapabilen, hak ve sorumluluklarını iyi bilen, öz güveni yüksek, çevresine uyumlu, görüş ve tezlerini sebep ve dayanaklarıyla destekleyerek yazılı ve sözlü olarak ifade eden, okuduklarını anlayıp eleştirebilip değerlendiren, sentezleyen, okumadan ve öğrenmeden keyif alan, bilişim teknolojilerini güvenli bir şekilde kullanarak bilgi edinme, oluşturma ve paylaşma becerileri gelişmiş bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (MEB, 2016). Dil eğitiminde de geleneksel metotlar artık bu becerilerin gelişimi için yeterli olamamaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi eğitimin çağdaş metotlara dayandırılmasına bağlıdır. “Yapılandırmacı yaklaşıma göre Türkçe öğretiminde öğrenme alanları bir bütün olarak ele alınmalıdır” (Öz, 2011, s. 46). Bireylerin hem bilişsel becerilerini hem de dil becerilerini geliştirmek için birden fazla öğrenme alanına hitap eden etkinlikler kullanılmalıdır. Böylelikle öğrenme etkinliği daha fazla duyuya hitap edecek, öğrenilen bilginin kalıcı olması, günlük hayatta işlevsel olarak kullanılabilmesi sağlanacaktır.

2. 1. 3. Kavram Öğrenme ve Öğretme

2. 1. 3. 1. Kelime ve Kavram

Korkmaz (1992), kelimeyi “bir veya birden çok söz öbeğinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan

somut veya belli bir duygu veya düşünceyi yansıtan soyut yahut da somut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi” biçiminde tanımlamaktadır (s. 100). Bu tanım doğrultusunda kelime ile kavram arasında yakın bir ilişkinin var olduğu bellidir. Kelime ve kavram arasında ayna ve aynadaki görüntü kadar yakın bir ilişki söz konusudur (Hengirmen, 1998). Bir kelime dile getirildiğinde onu ifade eden kavram zihinde canlanır. Hengirmen (1998)’e göre ‘kuş’ bir nesnedir, kavram ise bu nesnenin zihindeki görüntüsüdür. Yani kelime, kavramı gösteren simge ve göstergedir. Kavramın zihinde oluşması için nesnenin beyinde tasavvurunun ve bunu ifade eden bir sözün bulunması gerekir (Alperen, 2001). Eğer zihinde o kavramla ilgili bir birikim yoksa kavramın karşılığının oluşması mümkün olmayacaktır. “Özellikle doğrudan anlamı göz önüne alındığında her kelime, aynı dili konuşan insanlar arasında ortak sayılabilecek olan bir kavramla çok sıkı bir biçimde eşleşmiştir” (Özçelik, 1988, s. 15). Kavramla kelime arasındaki bağ onları ayırmamızı zorlaştırıyor olsa da görülen tanımlar neticesinde aralarındaki yakın ilişkiye rağmen birbirinden ayrıldıkları aşikârdır.

Kelime ile kavram arasındaki ayırmalardan biri olarak, kelimenin öğrenilmiş olması kavramın öğrenildiği anlamına gelmez. Bir kelimeyi okuyabilir sonra tekrarlayabilirsiniz fakat bu kelimenin ne anlama geldiğini bildiğinizi göstermez (Özyürek, 1984). Kavramlarla ilgili bilgilerimiz yaşantımızla ilgilidir. Aynı kelime ve seslerle simgelenen kavramlar farklı bireylerde farklı çağrışımlar uyandırabilir (Özyürek, 1984). Bireylerin yaşantılarına bağlı olarak kavramlarla kurdukları ilişkilerin birbirinden ayrılmış olması kavram öğretimi üzerinde durulmasının önemini de ortaya koymaktadır. Bu karışıklığın önüne geçebilmek için okulda kavramların tam olarak öğretilbildiği etkinlikler planlanmalıdır. Bu etkinliklerin doğru şekilde gerçekleştirilmesi sayesinde bireylerin kavramlar karşısındaki bilgi ve tutumlarının bir noktada birleşmesi sağlanabilir.

Kavram öğretimi ile kelime öğretimi yakından ilişkilidir. Kelime öğretimi, kavram öğretimini tamamlar ve somutlaştırır. Bu nedenle Türkçe öğretiminde kavram ve kelime öğretimi bir arada ele alınmaktadır. Hem kelimeler hem de kavramlar; insanların düşünmebilmeleri, kendilerini ifade etmeleri açısından günlük hayatın vazgeçilmez birer parçasıdır. Düşüncenin gücü zihnimizdeki kavram sayısına bağlıdır (Hengirmen, 1998). Bir birey ne kadar çok kelime ve kavram kapasitesine sahipse o denli zengin düşünür ve kendisini üst düzeyde ifade edebilme becerisine kavuşur. Dil ve düşünce arasındaki ilişki eski çağlardan bu yana bilinmektedir. “Dil düşüncenin aynasıdır” (Hengirmen, 1998, s. 389). İnsanlar bildikleri kelimeler ve onların karşılığı olan kavramlar sayesinde düşünürler, bir bakıma dünyayı bildikleri kelimeler ve onların karşılığı olan kavramlar sayesinde ve ancak o kadar kavrarlar. Düşünce sessiz bir konuşmadır. Bu bakımdan, gelişmiş dillere sahip olan toplumların düşünce kapasitesinin genişliği oranında gelişmişlik düzeyi de

artar. “İnsanın doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve çevresinde hazır bulduğu kelimeler, bu kelimelerin çağrıştırdığı kavramlar ve kelimelerin oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler, kelime hazinesini ifade eder” (Tosunoğlu, 1998’den akt., Aru, 2013, s. 54)”. Bireyler arası iletişimde kelimeler önemli bir işleve sahiptir. Bireyin sahip olduğu kelime hazinesi, onun anlama ve anlatma yeteneğini etkilemektedir (Özbay, 2008; Güzel, 2014). Bu nedenle kelime ve kavram kapasitesi gelişmiş bireyler yetiştirmek, eğitimin en büyük sorumluluklarından biri haline gelmektedir.

“Her kelime ve kavramlar silsilesi insan için birikim ve tecrübe demektir. Kazanılan kelimelerin sayısı arttıkça bir servet meydana gelecek ve insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan üstün kılan dil ortaya çıkacaktır” (Tosunoğlu, 1998’den akt., Karatay, 2007, s. 144). Kelime ve kavram zenginliği düşünme zenginliğinin bir göstergesidir (Budak, 2000’den akt., Özbay, 2008, s. 31). “Her sözcük insan zihnine kavram olarak yerleşir. Bu nedenle insan, kavramlarla, yani sözcüklerle düşünür.” (Özkırmı, 1994, s. 111). “Kelimeler, kavramların bazen önemli bir parçası bazen de kendisidir” (Karatay, 2007, s. 142). Kelime öğretimi, kavram öğretimi sürecini tamamlayan öğretilmesi beklenen kavramı somutlaştıran süreçtir (Gündoğdu, 2012). Kelime ve kavram arasındaki yakın ilişkiye bakıldığında, Türkçe dersinde kelime ve kavram öğretiminin aynı önemde ele alınması gereklidir.

2. 1. 3. 2. Kavram

Kavram, nesne ve düşüncelerin insan zihnindeki tasavvuru olan soyut bir düşünce birimidir (Ülgen, 1996; Korkmaz, 1992). Objeye, olay, eylem, nitelik ve ilişki gibi herhangi bir şeye ait bireyin, organize edilmiş bilgisini temsil eden zihinsel yapıdır (Klausmeier, 1992). “Nesnelerin, duygu ve düşüncelerin zihinde tasarım biçimi” (Hengirmen, 1999, s. 245), “ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım”dır (Vardar, 2002, s. 132). Sözlüklere bakıldığında “bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı”, “nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarım” (TDK, 2005) tanımlarıyla yer almaktadır. Bruner (1966)’e göre kavram, olay ve objelerin yaygın veya benzer özelliklerine göre sınıflandırılarak diğer objelerden ayrılmasıdır. Alıntılanan tanımlardan yola çıkarak kavram için; adını taşıdığı varlığın ortak özelliklerini taşıyan ve onu diğer nesnelere ayıran, insan zihninde yer alan soyut ve genel tasarımlardır şeklinde genel bir tanım yapılabilir.

Kavramlar çevremizdeki olay ile olguların zihnimizdeki yansımasıdır. Dünyayı kavramlar sayesinde anlar ve algularız. Bu nedenle kavramların anlaşılabilir olması önemlidir. Senemoğlu (2004)’na göre tüm kavramlar öğrenilebilirlik, kanıtlanabilirlik,

açıklık, genellik ve güçlülük özelliklerine sahiptir. Tüm kavramlar, bazıları daha kolay ve bazıları da daha zor olmak üzere sonradan öğrenilirler. Kavramlar, unsurları anlama ve problem çözme gibi birçok farklı alanda yararlanılabilen özelliklere sahiptir. Bu nedenle kavram açık, anlaşılır ve konu alanı ile ilgili uzmanlarca ortak tanıma sahip olmalıdır.

Günlük hayatımızın vazgeçilmez parçası olan kavramlarla ilgili şu özellikler dile getirilir:

1. İnsan zihninde anlamını bulan farklı obje ve olguların değişebilen ortak özelliklerini temsil eden bilgi formudur.
2. Objeler ve olguların insan zihnindeki tasavvurudur.
3. Bireyin özel deneyimlerine dayanarak kendi dünyası ile ilgili genel fikirler oluşturmasını sağlar.
4. Ontolojik olarak ya da doğal olaylardan yola çıkılarak ve zihinsel süreçler işe koşulup, zihinsel beceriler kullanılarak oluşturulur (Öztürk, 2011'den akt. Tual, 2011, s. 36).

“Olayların, durumların, eylemlerin anlamlandırılması, yorumlanması, evrene bakış açısının biçimlenmesi kavramlar sayesinde gerçekleşmektedir” (Bozavlı, 2017, s. 510). Düşüncenin oluşması için kavramlar gereklidir. Kavramlar sayesinde insanları anlar ve onlara kendimizi ifade ederiz ve böylece iletişim süreci meydana gelir. Hayatın içinde karşımıza çıkan problemleri kavram birikimimiz sayesinde çözeriz. Kavramlar sayesinde dünyayı daha kolay tanır ve yeni durumları anlamlandırırız. Tüm bu nedenlerle kavramlar, öğrenmenin temelidir. İnsanların bilişsel gelişimi için kavram kapasitelerini sürekli artırmaları gerekmektedir. Üst düzeyde kavram bilgisine sahip bir birey etrafındaki olay ve olguları daha doğru anlamlandırır, görsel ve yazılı materyalleri ya da sözlü ifadeleri daha rahat algılar. Bu sayede dil becerileri gelişir ve kendilerini daha doğru ve etkili ifade eder.

“Fikir, olay, olgu vb. şeyleri insan zihninde sınıflandırmaya yarayan kelime ve kelime grupları kavramlardır. Kavramlar masa, okul, çanta gibi somut olabilir ya da huzur, bağımsızlık gibi soyut olabilirler. Kavramlar çoğu zaman herkes için aynı anlamı taşımazlar. Kral kelimesi bazı ülkelerde yaşayanlar için eşitlik, güven, refah anlamlarına gelirken herhangi başka bir ülkede yaşayanlar için eziyet, baskı gibi düşünceleri çağırabilir. Düşünce sürecimizin çok önemli bir parçasını kavramlar oluşturur. Kavramlar dış dünyada olanları algılamamıza ve anlamamıza yardımcı olur. Bu sebeple kavramları sıkça kullanınız” (Türkkan, 2011, s. 63).

İnsanlar küçük yaşlardan itibaren, yaşamları boyunca düşüncenin birimleri olan kavramları ve bu kavramların adları olan kelimeleri öğrenirler; kavramları sınıflandırır, onların arasındaki ilişkileri bulur, böylece bilgilerini yeniden düzenlerler. Bu sayede zihinlerinde yeni kavramlar ve yeni bilgiler oluştururlar (Şimşek, 2006). Bireylerin dil becerilerinin gelişmesi, sahip oldukları kavram bilgisiyle orantılıdır. Kavram kapasitesi temel dil yeteneklerini yerinde kullanma bakımından gereklidir.

Türkçenin zengin bir dil olmasına rağmen, günümüzde bu dili kullanan bireylerin özellikle gençlerin kelime hazneleri oldukça kısıtlıdır. Düşünce ve fikirlerini kısıtlı bir kelime hazinesiyle anlatmaya çalışan bireylerin büyük çoğunluğu Cumhuriyet dönemi eserlerini anlamakta dahi zorlanmaktadır. Bireyler hem okuduklarını hem de dinlediklerini anlamakta zorluk çekmelerinin yanı sıra, kendi duygu ve düşüncelerini dahi ifade edebilme yeteneğinden yoksundur. Bu sorunların ortadan kaldırılması yalnızca bireylerin zengin bir kelime haznesine sahip olmasıyla gerçekleşebilir (Calp, 2010). Kelime haznesinin gelişmesi bireylerin kavram yönünden geliştirilmesi ile sağlanabilir. Kişi ne kadar çok kavram birikimine sahip olursa anlama ve anlatma becerisi o denli gelişir, hem başkalarının duygu ve düşüncelerini daha iyi anlar hem de kendi fikirlerini karşı tarafa zorluk çekmeden aktarır.

Birey yeni öğrendiği kavramı zihninde yer alan önceki kavramlarla ilişkilendirerek öğrenirse, kalıcı öğrenme gerçekleşir. Bu açıdan kavram birikimi önemlidir. Bireyin bilişsel yapısının temel yapı taşlarını oluşturan kavramlar, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı etkili ve kalıcı bir öğrenmenin gerçekleşmesini sağlar (Malatyalı, 2010). Bu sayede öğrenen, zengin bir kavram birikimine sahip olabilmekte, hayatının her alanında etkili iletişim kurabilme becerisine sahip birey haline gelebilmektedir. Bu nedenle öğrenilen her kavramın öğrenende yapılandırılması, bireyin sonraki hayatında kullanılabilir hale getirilmesi önemlidir. Türkçe dersi, kavram öğretimini gerçekleştirme noktasında bireylere yol göstermekte, öğrencilerin kavram kapasitesini doğru ve etkili bir şekilde artırmayı amaçlamaktadır. Buna bağlı olarak TDÖP bireylerin, hayat boyu kullanacakları becerileri geliştirebilmelerini temel alarak onların sözlü iletişim, okuma yazma, zihinsel alanlarda gerekli ve yeterli becerileri kazanmasını ve bu becerileri kullanarak kendilerini geliştirmelerini hedeflemektedir.

2006 İlköğretim TDÖP'de eğitimde esas alınan yapılandırmacı yaklaşım ile birlikte yeni kavramların öğrenenin zihninde yapılandırılması ve anlamlı öğrenmeler meydana getirilmesi hedeflenmektedir. Türkçe dersi sözel ağırlıklı bir derstir. Türkçe dersinin temelinde okuma, yazma, konuşma, dinleme becerileri yer almakta olup öğrencinin bu becerilerini geliştirmek hedeflenmektedir. Bireyde bu becerilerin sağlıklı bir biçimde gelişebilmesi için öğrencinin belli bir kavram bilgisi kapasitesine sahip olması gerekmektedir. Bireyin yaş ve gelişim hızına uyumlu bir şekilde kelime haznesine yeni kavramlar eklemesi sağlanmalıdır.

2. 1. 3. 3. Kavram Öğrenme

İletişim insanoğlunun vazgeçilmez ihtiyaçlarından biridir. İnsanın doğası gereği iletişim sürecinin temel ögesini kavramlar oluşturur. İnsanlar kavramlar ve onların

belirteçleri olan dil malzemeleri vasıtasıyla iletişim kurar. Birey kavram birikimi sayesinde yeni bilgiler edinir ve o bilgileri anlamlandırır, sahip olduğu kavram kapasitesi sayesinde çevresini anlar ve yorumlar. Her yeni kavram birey için yeni bir tecrübe demektir. Birey ne kadar çok kavram birikimine sahipse toplumla o denli sağlıklı iletişim kurma becerisine de sahip olur. Bu nedenle kavram öğrenme bireyin çevresini anlaması ve kendini ifade edebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Kavram öğrenme; nesnelere, olayları ya da insanları bir sınıfa koyabilme ve bu sınıfa bir bütün olarak tepkide bulunabilme durumudur (Gange, 1970'den akt., Özyürek, 1984, s. 349). Birey, yaşamı boyunca birçok kavram öğrenir; kavram öğrenirken ilk olarak toplumla iletişime geçerek kavram oluşturur, ikinci aşamada ise bu oluşum neticesinde kavramları kazanır (Yıldız, 2006). Kavram öğrenimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir, hayatın her anında ve alanında gerçekleşebilir fakat planlı bir şekilde, eksiksiz ve sistematik olarak ancak okullarda gerçekleşir. Kılıç (2008), günlük yaşantıda öğrenilenlerin dışında, kavramların tam ve etkili olarak eğitimle öğrenilebildiğini belirtir.

Ülgen (2001, s. 5)'e göre, "kavram öğrenme, diğer öğrenmeler için anahtardır ve temelde, kavramlar insanlarla ve onların duygu, düşünce, hareket bütünlüğü içinde edindikleri tecrübeleri ile var olurlar. İnsanların ürettiği bu kavramlar dünyayı anlamaya ve onunla bütünleşmeye yarayan, sonuçta insanlar arası iletişimi sağlayan ve ilkeler geliştirmeye temel olan bir çeşit bilgi formudur. Eğitim çoğu zaman kavramlarla ilgilidir."

Kavramlar somut ve soyut kavramlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Hengirmen, 1998). Somut kavramlar duyu organlarımızdan en az biri ile algılayabildiğimiz kavramlar iken, soyut kavramlar duyu organlarımızdan hiçbiri ile algılanamaz bu da soyut kavramların öğrenilmesini güç kılar. Bu sebeple öğrenme sürecinde soyut kavramların tanımının yapılması ya da onu somutlaştıran bir etkinliğe yer verilmesi gereklidir. Somut kavramlar duyu organlarıyla algılanabildiği için öğretilmesi daha kolaydır. Bu sebeple kavram öğrenmede somuttan soyuta doğru bir sıra izlenmelidir. Bireyler eğitim yaşantılarında gelişimleri gereği önce somut kavramları, daha sonra ise soyut kavramları öğrenirler. Bu nedenle somut kavramların doğru bir şekilde öğretilmesi bir sonraki eğitim aşaması için önemlidir. Somut kavramları tam anlamıyla özümseyen birey, soyut kavramlara rahatlıkla uyum sağlar.

Çocuğun bağımsızlığını kazanmasında bedensel gelişimin yanı sıra bilişsel gelişim de büyük rol oynamaktadır. Hem bedenen hem de zihinsel olarak gelişmiş bir çocuk hayata güçlü adımlar atabilecek, toplumda özel bir yer edinecektir. Zihinsel gelişim; akılcılık, problem çözme, analiz etme gibi birçok beyin aktivitesini daha etkin kullanabilme becerisini sağlayacaktır. Bu aktiviteleri sağlayacak olan bilişsel gelişim ancak öğrenme ile gerçekleşir ve temelinde kavram öğrenme vardır. Kavramların çoğunun öğrenilmesi dört

aşamadan meydana gelmektedir. Bu aşamaların doğru bir şekilde takip edilmesi sayesinde kavram öğrenme gerçekleşir. Bu aşamaları düzeylerine göre en alttan başlamak üzere şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Somut Düzey: Birey bu düzeyde nesneyi diğer nesnelere ayırt eder ve onu başka bir zaman ve durumda hatırlar.

2. Tanıma Düzeyi: Birey aynı kapsam ve durumda gördüğü nesneyi farklı kapsam ve durumda da tanıır.

3. Sınıflama Düzeyi: Bu düzeyde kavramı öğrenebilmek için onun en az iki örneğinin kavrama düzeyinde öğrenilmesi gerekir.

4. Soyut Düzey: Kavram örneklerini doğru tanıma, adını verme, kavramın tanımlanan özelliklerini ayırt etme, kavramın herkesçe bilinen tanımını verebilme ve kavram örneklerinin benzer kavram örneklerinden ayrıştığını açıklama davranışlarının gösterilmesi bireyin soyut düzeyde kavram öğrendiğini gösterir (Senemoğlu, 2015).

İnsan, edindiği kelime ve kavramların büyük kısmını çocukluk ve gençlik yıllarında kazanır. Çocuklar, erken yaşlardan itibaren aktif olarak kavramları öğrenerek sınıflandırır. Bilgilerini sürekli düzenlerken yeni kavramlar da üretebilirler (Koray ve Bal, 2002). Çocuklar öğrendikleri bilgileri daha önceki kavramlarla ilişkilendirirler. Bu nedenle bireyin ön bilgilerinin gerekliliği söz konusudur (Demircioğlu, 2004). Çocukların ilgi ve ihtiyaçları, bilişsel gelişimleri yetişkinlerden oldukça farklıdır. İlköğretim çağındaki çocukların ilgilerini oyunlar daha çok çeker çünkü bu çocuklar oyun çağındadırlar. Eğer bu oyunlar ilgilerini çekerse, öğrenme hızlı gerçekleşir. Hisar (2006), dünyadaki olaylara karşı açık ve duyarlı olmanın, çevrelerini aktif olarak araştırmanın ve tanımaya çalışmanın ilköğretim çağındaki çocukların özelliklerinden olduğunu belirtir. Ona göre çocuklar oyun ruhuna sahiptirler ve dünyayı oyunla keşfederler. Birey oyun sayesinde kendini geliştirme imkanı elde eder ve ilk tecrübelerini oyunla kazanır (Varışoğlu, Şeref, Gedik ve Yılmaz, 2013). Bu sebeple özellikle de küçük yaşlardaki çocukların eğitim öğretim etkinliklerini planlarken, onların eğlenirken öğrenebilecekleri ortamlar yaratmak oldukça önemlidir. Birey eğlenirken daha kolay öğrenir ve öğrendiği kavramı akılda tutması kolaylaşır.

Çocuklar somut ve basit düzeyde soyut kavramları çevrelerini gözlemleyerek öğrenirler fakat daha karmaşık kavramları öğrenebilmeleri soyut işlemler döneminde olmalarını gerektirmektedir (Senemoğlu, 2004). Öğrenciler soyut kavramları anlamakta zorluk yaşamaktadırlar. Bireyler tarafından farklı şekillerde yorumlanan soyut kavramlar kavram yanılgısı olarak değerlendirilmektedir (Erdem, 2001). Bu nedenle soyut kavramların öğretiminde kavram yanılgılarının önüne geçebilmek gereklidir. Kavram yanılgılarının önüne geçebilmek için de kavram yanılgılarına sebep olan etkenler belirlenmeli sonrasında da soruna yönelik önlemler alınmalıdır.

Ülgen (2001), öğrencilerin kavram öğrenmesinde ortaya çıkan güçlüklerin sebeplerini; öğrenilecek kavramla ilgili ön bilgi yetersizliği, kavram kargaşası ve öğretim ortamının yetersizliği olarak belirlemiştir. Chi (1992)'den kavram yanlışlarının sebeplerini aktaran Erdem (2001) ise bu sebepleri şu şekilde sıralamıştır:

1. Önceden öğrenilen kavramların eksik ya da yanlış öğrenilmesi
2. Bilimsel dildeki kavramların günlük dildeki kullanımının farklı olması
3. Kavramların öğretiminde uygun eğitim ortamının oluşturulamamış olması
4. Kavramların birbiri ile ve günlük hayatla ilişkisinin kurulmamış olması (s. 65).

Kavramların doğru ve etkili bir şekilde öğretilmesi için bireylerin zekâsına çok yönlü hitap eden etkinliklerin sınıf ortamında uygulanması önem arz etmektedir. Bu sayede öğrenci yeni öğrendiği kavramları zihninde daha etkili bir şekilde yapılandırabilecektir. Kavram yanlışlarını ortadan kaldırmak için öğretmenin sınıf ortamında etkili yöntem ve teknikler kullanmasının yanı sıra ders kitaplarının da var olan kavram yanlışını engelleyecek ve de mevcut kavram yanlışlarını düzeltebilecek niteliklerde düzenlenmesi gerekmektedir (Ceyhun, 2004'ten akt., Köksal, 2006, s. 478). Ders kitaplarının etkili bir şekilde hazırlanması, bu kitaplarda kavramları somutlaştırıcı etkinliklere daha fazla yer verilmesi öğrencilerin gelişimi ve derse katılımı açısından faydalı olur. Köksal (2006), yeni bir alternatif olan çoklu zekâ kuramı temelli öğrenmenin, öğretim tekniklerindeki kısırlığı giderdiğini ve çoklu zekâ kuramı temelli hazırlanan ders kitaplarının modern kavram öğretimi etkinliklerini de içerdiği, bu sebeple söz konusu kuramının cazip hale geldiğini belirtmektedir. Son tahlilde kavram öğretiminde, birçok zekâ alanına hitap edebilecek etkinlikler planlamak ve uygulamak gerekmektedir. Bu sayede etkinlikler öğrencinin ilgisini çekecek ve kavram öğretimi daha etkili gerçekleşecektir.

2. 1. 3. 4. Kavram Öğretimi

Kavramlar eğitimin ayrılmaz parçasıdır. Bireyler eğitim dünyasına adım attıktan sonra eğitim yaşantılarının sonuna kadar basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru pek çok kavram öğrenmektedirler. Kavramların öğretimi bireyin eğitim yaşantısının etkili bir gelişme göstermesi açısından önem arz etmektedir. Fidan (1996), kavramları insan düşüncesinin yapı taşları olarak görür ve kavramların açık ve anlaşılır olmasının insan öğrenmelerini anlamlı hale getireceğini bu sebeple okulda kavramların tam ve eksiksiz öğretilmesinin önem taşıdığını ifade eder. Kavramlar sayesinde bireyler yeni konuları daha kolay öğrenebilmekte ve yeni kavramları günlük hayatlarında kullanabilmektedirler. Okullarda kavram öğretimine verilen önem bireyin gelişimini hızlandıracak, çevresini tanımasını sağlayacaktır.

Dünyaya ve Türkiye'ye anadil eğitiminde kullanılmakta olan ders kitaplarında yer alan kelime ve kavram miktarı bakımından bakıldığında, Türkiye'nin bireylere öğretilen kelime ve kavram miktarı açısından diğer ülkelerin oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir (Akdoğan, 1999'dan akt., Özbay, 2008, s. 41). Bu durum ülkemizde bireylerin kavram bilgisi açısından gelişmesine gerektiği kadar önem verilmediğini düşündürmektedir. Ülkemizin kavram öğretimi açısından daha ileri bir seviyeye gelmesinin gerekliliği hakkında Özbay (2008), kavramsal açıdan kendini geliştirememiş bireylerin kendilerini toplumda etkili bir şekilde ifade edemeyeceğini ve hatta onlara anlatılan şeyleri dahi tam olarak anlayamayacağını ifade ederek Türkçe eğitiminde kullanılması tasarlanan ders kitaplarının kelime ve kavram sayısı fazla olacak ve bu kelime ve kavramların öğretimi için gerekli etkinlikleri de içerecek şekilde hazırlanması gerektiğini ifade etmektedir.

Türkçe eğitiminin hedefi temel dil becerilerini kazandırmaktır. Bunun için ön koşullardan birisi kelime ve kavram becerilerinin geliştirilmesidir. Bir insan kelime ve kavram birikimi açısından zenginse bu onun düşünce birikiminin de zengin olmasını sağlar. MEB (2000), bireyin kelime hazinesinin okulda özellikle de Türkçe dersindeki okuma, dinleme, anlama, anlatma etkinlikleriyle zenginleştiğini ifade eder. Bir öğrencinin kelime dağarcığı daha çok Türkçe dersinde öğrendiği kavramlarla zenginleşir ve bu zenginleşme diğer dersleri anlamasında ve başarılmasında da birinci derecede etkili olur. Bu nedenle Türkçe eğitiminde kavram öğretiminin önemli bir yeri vardır. Bu sebeple ülkemizin kalkınması ve gelişmesi için kavram kapasitesi gelişmiş bireyler yetiştirmeye önem verilmesi gerekmektedir. Türkçe derslerinde kelime ve kavram kazandırma etkinliklerine ağırlık verilmeli, bu sayede okuduğunu anlayabilen, kendini ifade edebilen, etkili iletişim kurabilen, dil becerileri gelişmiş ve düşünme gücü yükselmiş bireylerin yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

Kavramların çocuklara herkes tarafından kabul edilen tanımı ile öğretilmesi gerekmektedir. Bu öğretim basitten karmaşığa doğru bir sıra takip etmelidir. Bir kavramın tam olarak öğretildiği, öğrenenin bu kavramı genelleylebilmesiyle anlaşılır. Çok sayıda kavram öğretilirken, bu kavramlara ait örnekler bir arada sunulmalıdır. Kavramın olumlu ve olumsuz örneklerinin tek tek verilmesi kavram öğretimini kolaylaştırır. Karmaşık yapıda ve özellikle olan kavramların öğretilmesi, daha basit tanımlara sahip kavramların öğretilmesinden daha zordur. Bu nedenle kavram öğretiminin önemli bir niteliği öğretilen kavramın yapısıdır. Kavramın yapısına göre eğitim etkinliği hazırlanmalıdır.

Kavramın ayırt edici özellikleri, kavram öğretimi üzerinde etkili olan başka bir unsurdur. Kavramların ayırt edici özellikleri azaldıkça öğretilmesi de zorlaşmaktadır. Taksonomik düzeyi yükseldikçe kavramın ayırt edici olan ve olmayan özellikleri birbirine yaklaşır bu da karmaşıklığa sebep olur. Taksonomisi alt düzeyde olan bir kavram daha

kolay öğretilir. Bu sebeple kavram öğretiminde kavramlar öğretilirken en alt düzeyden en üst düzeye doğru sıra izlenmelidir. Kavramların en genel olandan en özel olana doğru belirli bir hiyerarşi ile sıralanması anlamlı ve kalıcı öğrenmeyi kolaylaştırır (Yılmaz, 2011).

Geleneksel kavram öğretiminde, öğrencilerin kavramları kavramasından ziyade kavramların ezberletilmesi söz konusu olmuştur. Geleneksel eğitim anlayışında kavram öğretimi; kavramın verilmesi, tanımının yapılması, tanımlayıcı ve ayırt edici özelliklerinin verilmesi, kavrama dâhil olan ve olmayan örneklerin verilmesi basamaklarından meydana gelmektedir (YÖK/Dünya Bankası, 1997'den akt., Aslan, 2012, s. 33). Bu yöntem tündengelim yöntemi olarak da bilinmektedir. Kavram öğretiminde kullanılan diğer bir yöntem tümevarım yöntemidir. Bu yöntemde öğretmen, öğrencilerin, kavrama dâhil olan ve olmayan örnekleri inceleyerek kavramın ayırt edici özelliklerini belirlemelerini, bildiği kavramlardan yola çıkarak genelleme yapmalarını istemektedir. Bu iki yöntem öğretmenler tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Öğretim ortamında hangi yöntemin uygulanması daha etkili olursa öğretmen o yöntemi tercih etmektedir. Ancak geleneksel yöntemlerle gerçekleşen kavram öğretimi özellikle soyut kavramların öğretiminde etkili olmamaktadır. Bu nedenle kavramları somutlaştıran öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması önemli bir yere sahiptir. "Öğretmenler, öğrencilerin sinirsel olgunluk düzeylerini dikkate alarak düzenleyecekleri öğrenme-öğretme ortamlarıyla kavramları daha üst düzeylerde öğrenmelerine yardım edebilirler" (Senemoğlu, 2015, s. 521). Modern öğretim yöntemlerinin ilkeleri göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin kullanabilecekleri eğitim materyallerine ilişkin olarak bilgisayar destekli öğretim yazılımları, kavram haritaları, çalışma yaprakları, kavramsal değişim metinleri, anlam çözümleme tabloları, bulmacalar örnek olarak gösterilebilir. Önemli olan, kavramı en doğru ve etkili şekilde bireye kazandıracak etkinliği seçmektir. Öğretim materyali bireyin duyu organlarına çok yönlü etki ettiğinde o denli etkili olur.

Bu kapsamda, başarılı bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için bilginin hafızaya, uzun süre kalacak şekilde, transferini sağlayabilecek yöntem-teknikler kullanılmalıdır. Etkili bir kavram öğretimi için kullanılacak tekniklerden biri de uygun bir şekilde hazırlanmış bulmacalardır.

2. 1. 4. Bulmaca Kavramı ve Eğitimde Kullanımı

Yaşadığımız çağ bilgi çağıdır ve bilgi çağında gelişmiş bir toplum olmanın ölçüsü; araştıran, düşünen, sorgulayan, bilgi üreten ve bilgiyi hayatta kullanabilen bireyler yetiştirmektir. Bu özelliklere sahip olan bireyler sayesinde toplum gelişmeye ve kalkınmaya devam edecektir. Bu sebeplerle dil öğretiminde kullanılacak yeni yaklaşım, yöntem ve tekniklerin uygulanması; öğrencilerin hem duyuşsal hem bilişsel hem de

psikomotor becerilerini aynı anda geliştirebilecek etkinliklerin kullanımını gerektirmektedir. Bireylerin birçok duyusuna aynı anda hitap ederek eğlendirirken öğretici etkinliklerden biri de bulmacalardır. Eğlendirerek öğretmenin çok eski geçmişi düşünülürse bulmacaların her yaşta insanın ilgisini çeken, onların eğlenirken öğrenmelerini de sağlayan “oyunlar” olduğu fark edilir.

Türkçe sözlükte bulmaca, farklı şekillerde düzenlenen ve düşündürücü, aratıp buldurmayı amaçlayan oyun (TDK, 2005) olarak tanımlanır. Bulmaca, farklı şekillerde düzenlenebilen, eğlendirerek öğrenmeyi sağlayan bir oyun çeşididir. Günümüzde çoğunlukla gazete, gazete ekleri ve dergilerde yer alan bulmacalar her yaşta insanı eğlendiren bir uğraşı olmuştur. Bulmacalar sayesinde bilgi kolay öğrenilir ve akılda daha uzun süre kalır. Hem eğlenceli olan hem de bireyi düşünmeye sevk eden bulmacalar problem çözme yeteneğini artırması, dikkati artırması, beynin çalışma sistemini güçlendirmesi özelliği sayesinde eğitimde kullanılabilir hale gelmiştir. Öğrenciler bulmaca çözerken hem keyifli vakit geçirmekte hem de yeni kavramları oyun içerisinde öğrenmektedirler.

Kelime tabanlı oyunlar olan bulmacalar teknik olarak, kelimelerin yazılacağı kutuların boş (beyaz), diğer kutuların dolu (siyah) renkle gösterildiği, dikey ve yatay sütunlu bir grafikten oluşur. Bu grafiğin yanında dikey ve yatay sütunlardaki cevap kelimelerin tanımının ve/veya ipuçlarının yer aldığı soru listesi yer alır. Çözüm aşamasında listedeki soruların cevapları grafikteki her boş kutuya bir harf gelecek şekilde yazılır. Dikey ve yatay düzlemde birbiri ile kesişen kelimelerin harfleri ortak kullanılır (URL-1, 2017). Bulunamayan cevaplar bu ortak harflerin yardımıyla tahmin edilmeye çalışılır. Çözücü ne kadar çok sözcüğü bulabilmişse çözüme o kadar yaklaşır ve keyif veren aynı zamanda da bilgi edinmesini sağlayan bir zamana sahip olmuş olur. Her yaşta insan seviyesine göre hazırlanmış bu oyuna ilgi duyabilmektedir. Okul çağındaki çocuklar için kendi bilgi seviyelerine uygun genellikle de işlenen üniteye yer alan kavramların yer aldığı bulmacalar oluşturulmaktadır. Bu sayede öğrenci hem keyifli zaman geçirmekte hem de bilmesi gereken kavramları öğrenmektedir.

Bulmaca, özellikle son yıllarda, eğitim ortamında sık sık faydalanılan materyallerdendir ve daha çok sözel derslerde öğrencilerin dikkatlerini çekici özelliğe sahiptir. Sözel faaliyetlerin yoğun olduğu derslerde renkli, resimli, çizgili ve şekilli bulmacaların hazırlanması faydalı olur. Böylece öğrencilerin genellikle sıkıcı bulunduğu sözel dersler eğlenceli hale gelir (URL-2, 2017). Öğrenciler tekdüze olmayan farklı oyunlara karşı sempati duymaktadırlar. Bu yöntem doğru kullanıldığında bulmaca eğlendirirken öğretici bir etkinlik haline gelir.

Bulmaca yöntemi uygulanırken öğretmen ilk olarak öğretmeyi amaçladığı kavram listesini tespit etmeli, sonrasında, tespit ettiği kavramları bulmacaların içerisine yerleştirmelidir. Öğrenciye bulmaca hakkında bilgi verilmeli, nasıl çözülmesi gerektiği iyi anlatılmalı ve daha sonra etkinliğe geçilmelidir. Bulmaca uygulaması yapılırken öğrencileri gruplara bölmek ve her grubun kendi içerisinde ve verilen sürede bulmacaları çözmelerini istemek sınıf içerisinde bu oyunu bireysel olmaktan çıkıp daha da eğlenceli bir hale getirmekte, öğrencilerin ekip ruhunu ve yapıcı rekabeti deneyimlemelerini sağlayabilmektedir. Gruplar belirlenirken bulmacada geçen kavramlarla ilgili bir ön test uygulamasıyla, öğrencilerin bilgi düzeyleri belirlenip, bireysel notlar grup puanına dönüştürülmelidir. Birbirine bağımlı olmayan grupları çalıştırıp, önceden belirlenen süre içerisinde bulmacaların çözülmesi beklenmelidir. Eğer öğretmen gerekli görürse öğrencilerin gerekli kaynaklardan faydalanmasına müsaade edilmelidir (Taşlı, 2005). Çünkü gerek bireysel gerek grup uygulamalarında kavramları zor bulan öğrenciyi destek alabileceği bir kaynağa yönlendirmek onun çözümsüzlük karşısında başarısızlık duygusu hissetmesinin de önüne geçecektir. Değerlendirme aşamasına geçildikten sonra öğrenci gruplarının, bulamadıkları kavramları birbirleri ile bilgi alışverişine girerek tartışmalarına müsaade edilmeli, böylece onlar için hem öğrenebilecekleri hem de eğlenebilecekleri bir sınıf atmosferi oluşmasına katkı sağlanmalıdır. Bunları yaparken öğretmen doğru cevapları son ana kadar açıklamamalı ve bu süreçte sınıf kontrolünü kaybetmemelidir.

Bulmaca seven öğrencilerin ilgisini çekmek, sevmeyenlerde ilgi uyandırmak amacıyla bulmacayı öğrenci ya da öğrenci gruplarına hazırlamak da kavram öğretiminde etkin bir yol olarak kullanılmaktadır. Hem hazırlayanlar hem de çözenler bulmacayı, öğrenmenin aracı olarak görmektedir. Bulmacalar öğrenmenin etkin bir aracıdır ki bunu öğretmenlerin bulmacaları eğitim aracı olarak kullanmalarından anlayabiliriz (Swift, 2009). Bu sebeple bulmacaların eğitimde yer alması faydalıdır.

Ders içerisinde kullanılan bulmacalar, her sınıf seviyesine göre; belli bir konuda olabileceği gibi, ders içeriğine göre de düzenlenebilir (Şahin, Karadüz, Kırkılıç, Göçer, Şahin, Coşkun, Akyol, Gündüz, Ungan, Şimşek ve Temur, 2014, s. 226). Bulmaca her derste her biçimde düzenlenip, uygulanabilir. Grup çalışmalarında kullanıldıklarında öğrencilerin arkadaşlarından yardım alması sağlanabilir. Grup çalışması şeklinde uygulanan çalışmalarda öğrenciler işbirlikçi ortamda severek, ilgi duyarak, arkadaşları ile fikir alışverişinde bulunarak kalıcı öğrenmeye ulaşabilirler. Bu nedenle bulmacalar derslerde kolaylıkla kullanılabilecek etkinliklerdendir.

Bulmacalar ve bilgi politikası üzerine bir çalışma yapan Swift (2009), görüşme yaptığı kişilerden birinin, bulmaca çözenin günlük yaşamda ona dili yeniden inşa ettirdiği iddiasında bulunduğunu, dile getirir. Dilin moleküllerden oluştuğunu ve bulmaca çözenin

molekülleri atomlara, protonlara ve elektronlara, yani gerçekliğin en küçük parçasına ayırmaya yardım ettiğini ifade eder. Bulmaca çözmek bazıları için oldukça keyifli bir aktivitedir. Bulmaca çözmekten vazgeçemeyen, bunu bir bağımlılık haline getirmiş insanlar da mevcuttur. Bulmaca çözmek insanı eğlendirir, eğlendirirken düşündürür, kelime ve kavram kapasitesini artırır. Altıntaş (1998), Akkan (2005), Taşlı (2005), Songur (2006), Gürdal ve Aslan (2011), Aslan (2012), Aydemir (2012), Kaymakçı (2012), Tikbaş (2011), Crossman ve Crossman (1983), Wise (2003), Franklin, Peat ve Lewis (2003), Sivagnanam ve diğerleri (2004), Gomez ve Scher (2005), Weisskirch (2006), Kalyani (2007), Berry ve Miller (2008), Olivares ve diğerleri (2008), Saxena ve diğerleri (2009), Shah, Lynch ve Macias (2010), Merrick (2010), Whisenand ve Dunphy (2010), Martinez ve Parra (2011), Gaikwad ve Tankhiwale (2012) araştırmalarında bulmacaların insanlar üzerindeki olumlu etkisinden söz etmektedirler. Bu nedenle bulmacalar eğitimde de sıkça kullanılan bir materyal haline gelmiştir.

Berry ve Miller'a göre bulmacanın eğitimde kullanımının yararları şu şekilde sıralanabilir:

1. Çağdaş bir teknik olarak faydalanılabilir.
2. Dersleri eğlenceli kılar.
3. Etkileşimli bir tekniktir.
4. Öğrenmenin değerlendirilebilmesini sağlar.
5. Yeni kavramları öğrenmede yararlanılabilir (Berry ve Miller, 2008).

Bulmacalar yalnızca günlük kullanılan kelime ve kavramları öğrenilmesini sağlamaz, öğrenci Eski Türkçe kelimeleri de bulmacalar sayesinde öğrenebilir ve gündelik hayatında kullanabilir. Bu sayede birey, kültürüne karşı yakınlık duyar ve dil sevgisi edinir. Diğer yandan bulmaca çözmek yoluyla yabancı dillerden kelimeler de öğrenilebilir. Bulmacalarda sıklıkla sorulan eş anlam soruları, bireylerin dil bilgisi eğitimine, yabancı dildeki kelimelerin Türkçe karşılıklarının buldurulması ise dil varlığının gelişimine katkıda bulunur. Bu sebeple özellikle eski Türkçe kelimelerin kazandırılmasında, yabancılara Türkçe öğretiminde, eş anlam kazandırma çalışmalarında bulmacalar sıklıkla kullanılabilir.

Türkçe dersi konularına göre düzenlenmiş bulmacalar; öğrencilerin konuları daha iyi anlamasını, bilgilerinin kalıcı olmasını, okuma-yazma, bütünsel ve parçalayarak düşünme, problem çözme gibi farklı düşünme kabiliyetlerinin artmasını sağlar (URL-3, 2017). Bulmacalara derslerde daha çok yer vererek yeni öğrenilen kavramların öğrencilerde pekiştirilmesi sağlanır. Bu sayede öğrenciler öğrenirken keyifli vakit geçirir ve derse karşı tutumlarında da bir farklılık meydana gelir.

TDK 2009 yılının Mart ayında, insanların söz varlığını zenginleştirmek için Güzel Türkçe Bulmacası (Sözbul) projesi başlatmıştır ve bu proje ilgiyle takip edilmiştir. Sözbul,

içeriğinde günün sözü, bir yazım kuralı, yabancı kelimelere TDK'nin önerdiği Türkçe karşılık ve atasözü/deyim bulundugu, elektronik postayla ücretsiz olarak gönderilen bir uygulamadır. Bu uygulama sayesinde üye olan herkes, uzman kişilerce hazırlanan bulmacalara erişebilmektedir. Sunulan bulmacalar Türkçe eğitiminde, kelime dağarcığını zenginleştirme amaçlarına uygun olarak ilköğretim müfredatında kullanılabilir niteliktedir.

TDK Başkanı Prof. Dr. Şükrü Haluk Akalın, Sözbul ile ilgili olarak; hayatını yalnızca 300 kelime ile sürdüren insanların var olduğunu, ilköğretim aşamasında bir öğrencinin yaklaşık 900 kelime kullanarak konuştuğunu, Türkçenin kullanılması konusunda yaşanan en büyük olumsuzluğun yetersiz söz varlığı olduğunu belirtmektedir. İnsanların bu kadar az sayıda kelime ile konuşup yazarken kelimeleri birbirine de karıştırdıklarını, bulmaca tutkunlarının sayısının fazla olduğunu ve bulmacanın da kelime dağarcığını artırmada önemli bir araç olduğunu dile getiren Akalın, TDK'nin, bulmaca tutkusunu Türkçenin lehine çevirme çabasına işaret etmektedir (URL-4, URL-5, URL-6; 2017). Buna göre katılımcılar Sözbul projesiyle hem bulmaca tutkularını doyuracak hem de Türkçe kelime birikimleri artacaktır. Bu proje ile kelime dağarcığı düşük olan bireylere ulaşmak istenmiştir. Sözbul projesi bulmacaların kişilerin kavram ve kelime birikimlerini artırmasında, onlara günlük yaşamlarında daha etkili iletişim kurmalarını sağlayacak söz varlığı kapasitesi sağlamasında ne kadar etkili olduğunun bir göstergesidir.

"Kültür, Eğitim ve Kültür Ekonomisi Kapsamında Bulmacaların İşlevleri"ne ilişkin bir tez hazırlayan Tikbaş (2011, 2016)'a göre bulmacalar ayrıca, hem bir kültür eğitimi aracıdır hem de aktarım ve tüketim ortamlarının genişliği ve kişi sayısı dikkate alındığında kültür eğitimi sürecinde etkili bir konumda yer almaktadırlar. Bulmacalar yalnızca kavram birikimini artırmakla kalmaz, kültür aktarımına da katkıda bulunur. Bulmacalarda yer alan farklı kültürel öğeler, bulmaca çözenlerin kültürel birikimlerinin artmasını sağlar.

Bulmacaların eğitimdeki yararlarına genel olarak bakacak olursak; sözel derslerde öğrencilerin dikkatini rahatlıkla çekebilen, dersleri eğlenceli hale getiren, eğlendirirken de öğreten, bilginin kolay öğrenilmesini sağlayan, öğrenilen bilginin akılda kalış süresini uzatan, problem çözme yeteneğini artıran, bireyi düşünmeye sevk eden, beyin sistemini güçlendiren, dil sevgisi kazandıran, kültür aktarımına katkıda bulunan, kelime ve kavram kapasitesini artıran bir oyundur. Bu sebeple bulmacaların eğitimde sıklıkla kullanılabilir.

2. 1. 5. Bulmacanın Tarihçesi

Modern bir tür olan bulmaca, geliştiği kültürün ve coğrafyanın dili olan İngilizcede üst başlık olarak crossword kelimesiyle karşılaşılır. Bu terim bulmacanın hemen her türüne

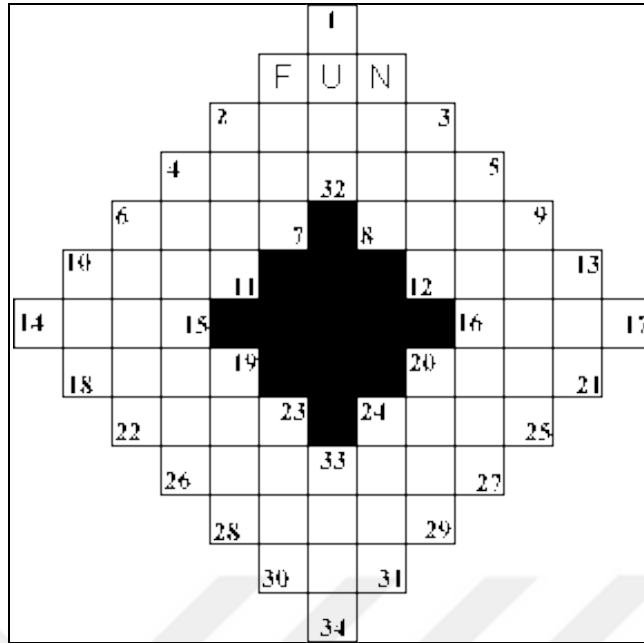
karşılık gelecek şekilde bugün de kullanılmaktadır. Türkçede ise kavram üst başlık olarak bulmaca olarak adlandırılmıştır.

Bulmaca terimi (crossword) ilk olarak 1862'de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Our Young Folks'ta kullanılmıştır. Kare bulmacalar 1873'te Aziz Nicholas dergisinde görülmüş, 14 Eylül 1890'da ise İtalyan dergisi Il Secolo Illustrato della Domenica'da Giuseppe Airoldi tarafından tasarlanmış ve "Per passare il tempo" adıyla yayınlanmıştır (URL-7, 2017).

Türün yaygınlaşması ve özelliklerinin belirginleşmesi 20. yüzyılın başlarında gerçekleşir. İngiltere'nin Liverpool şehrinde bir gazeteci olan Arthur Wynne, 21 Aralık 1913'te New York Dünyası'nda, türün özelliklerinin çoğunu bugün bildiğimiz şekliyle somutlaştıran bir "kelime bulmaca" (word-cross) yayınlamıştır. Bu bulmaca, bugün kullandığımız anlamıyla ilk bulmaca olarak ve Wynne da bu bulmacanın mucidi olarak kabul edilir (URL-7, URL-8, URL-9, URL-10; 2017). Bulmacayı icat etmesine vesile olan olay editörün Wynne'dan pazar ekinin eğlence bölümüne "bir şeyler" eklemesini istemesidir (URL-11, 2017). Wynne süreçte, dairesel bulmaca da dâhil olmak üzere farklı bulmaca şekilleri denemiş fakat sonunda bugün kullandığımız dikdörtgen şeklinde karar kılmıştır (URL-10, 2017). Wynne'in bulmacası elmas şeklindedir ve yapılması gereken tek şey boşlukları cevaplarla doldurmaktır. Bugünkü siyah kareler ise o dönemlerde bilinmediğinden kullanılmamıştır (URL-9, 2017).

Bulmacanın çeşitleri, zorluk derecesine bağlı olan tipleri ülkeden ülkeye farklı gelişmeler göstermiştir. Amerika'da bulmacanın üç tipi kullanılmıştır. Hızlı, şifreli ve sadece birinci sınıf çözücüler için süper şifreli. Hızlı tür basit olarak düşünülse de bu durum her zaman için geçerli olmamıştır. Çünkü bir ipucunun cevabı basitçe "draw" olabildiği gibi bu kelimenin birçok eşanlamlısı da bu boşluğa uygun olabilmekteydi. Şifreli ve süper şifreli bulmacalar ise ciddi çaba gerektirmekteydi (URL-9, 2017).

İlk bulmacalar, çözümü basit talimatları içermekteydi. 1930'ların sonlarına gelindiğinde, İngiliz cinasları, anagramlar ve şifreli kelime oyunları ipucu olarak ortaya çıkmaya başlamış ve tür olgunlaşarak bugünkü bulmacalar ortaya çıkmıştır. Telegraph'ın bulmaca arşivine bakıldığında; yalnızca ipuçlarının basitten şifreliye dönüştüğü değil, güncel gelişmeler ve olayların da aynı düzeyde ilerlediği ortaya çıkmaktadır (URL-10, 2017).

Şekil 1. Arthur Wynne'in 21 Aralık 1913'te hazırladığı özgün bulmaca (URL-8, URL-11; 2017).

2-3. What bargain hunters enjoy.	6-22. What we all should be.
4-5. A written acknowledgment.	4-26. A day dream.
6-7. Such and nothing more.	2-11. A talon.
10-11. A bird.	19-28. A pigeon.
14-15. Opposed to less.	F-7. Part of your head.
18-19. What this puzzle is.	23-30. A river in Russia.
22-23. An animal of prey.	1-32. To govern.
26-27. The close of a day.	33-34. An aromatic plant.
28-29. To elude.	N-8. A fist.
30-31. The plural of is.	24-31. To agree with.
8-9. To cultivate.	3-12. Part of a ship.
12-13. A bar of wood or iron.	20-29. One.
16-17. What artists learn to do.	5-27. Exchanging.
20-21. Fastened.	9-25. To sink in mud.
24-25. Found on the seashore.	13-21. A boy.
10-18. The fibre of the gomuti palm.	

Şekil 2. Arthur Wynne'in 21 Aralık 1913'te hazırladığı bulmacanın soruları (URL-8, URL-11; 2017).

Türün gazete ve dergilerde gördüğü ilgi bağımsız bulmaca kitapçıklarının yayımlanmasına da yol açmıştır. İlk bulmaca kitabı Simon ve Schuster tarafından 1924'te yayımlanmıştır. "Yanında bir kurşun kalem bulunan bu tuhaf görünümlü kitap" çok ilgi çeker ve bulmacalar 1924 yılının çığırnlığı haline gelir (URL-7, URL-8, URL-9; 2017).

Bulmacanın gördüğü yoğun ilgi o dönemlerde bu konuda farklı görüşlerin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bulmacayı kelime dağarcığını artıran, beyni çalıştıran, boş zamanları değerlendiren faydalı bir uğraş olarak görenlerin yanı sıra onu olumsuzlayanların varlığı da dikkat çeker. Bu olumsuz bakış açısına göre bulmacalar

zaman kaybına neden olan ilkel bir heves, gelip geçici bir moda, entelektüel değeri olmayan bir çılgınlıktır. Başlangıçta bazıları bulmacayı telaşla izlemiş ve bazıları da geçici bir heves olacağını düşünmüştür. 1924'te The New York Times, bulmacanın bir oyun ya da spor olmadığını söyleyerek bulmacayı ilkel bir beyin egzersizi olarak nitelendirir (URL-8, URL-12; 2017). Bulmaca çalışmalarını deneyen bir din adamı bulmacayı “çocuksu bir zihniyet işareti” olarak adlandırır ve “insanların bulmacalarla uğraşmalarının herhangi bir entelektüel değer taşımadığını” dile getirir. Ayrıca 1925'te Time Magazine, belli başlı dokuz Manhattan günlük gazetesinin ve diğer on dört büyük gazetenin bulmaca yayımladığını ve “Bulmaca çılgınlığı Haziran'da sona erecek” ya da “bulmaca çılgınlığı devam edecek” şeklinde zıt görüşlerin savunulduğunu ifade eder. 1925'te New York Times, The New Republic'in bulmacalarla ilgili eleştirisini gündeme getirerek bulmacaların zararlı olup olmadığını henüz bilinmediğini fakat bu çılgınlığın süratle azaldığını ve bir süre sonra tamamen unutulacağını dile getirir. 1929'a gelindiğinde bulmacaların modasının geçtiğini belirtir. 1930'da bir muhabir The Times of London ve New York Times'in, bulmacaların cazibesine kapılmayan nadir gazeteler olduklarını söyler. Aynı muhabir, bulmaca çılgınlığının geçtiğini fakat hala hava tahminlerini takip eder gibi bulmaca takip eden insanların var olduğunu da belirtir. New York Times, 1942 yılına kadar bulmaca yayımlamaz. Bugün ise New York Times bulmaca konusunda en çok rağbet gören yayındır. Bugün Amerikan gazetelerinde yer alan ve çevrimiçi ortamda dağıtılan ve rağbet gören birçok bulmaca kitabı vardır. Çözümü en zor ve saygın bulmacaları New York Times gazetesi yayımlar (URL-8, URL-12; 2017).

New York Times'ta 1942-1969 yılları arasında görev yapan ilk bulmaca editörü Margaret Ferrar'dır. Margaret Ferrar, 27 yıl boyunca her Pazar günü yayımlanan bulmacaların editörlüğünü yapmış ve bulmacaların kalitesini artırarak titiz düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Daha sonra görevi Will Weng ve sonrasında da Eugene T. Maleska devralmıştır. Will Weng, bulmaca ipuçlarına samimi bir mizah katmış ve temalara daha fazla kelime eklemiştir. Eugene T. Maleska, Doğu Bronx'ta okul müfettişidir; opera ve şiiri sevmektedir, bulmacalara yeni bir kültür ve ciddiyet getirmiştir. 1993'ten beri ise bulmaca editörlüğünü Will Shortz yapmaktadır. Will Shortz, günlük bulmacaya yeni yazarlar eklemiş, fiyatları artırmış, katkıda bulunanların kapsamını genişletmiş ve daha eğlenceli temalar ve ipuçları eklemiştir. 1978'de Will Shortz Amerikan Bulmaca Turnuvasını kurmuş hatta yönetmiştir. Amerikan Kare Bulmaca Turnuvası hala Will Shortz yönetiminde devam etmektedir. Bulmaca severler bu etkinlik için özel olarak oluşturulan sekiz özgün bulmaca ile mücadele ederler. Puanlama doğruluk ve hız temel alınarak yapılır. Ödüller 5000 dolardan büyük olan ödül de dâhil olmak üzere yirmiden fazla kategoride verilir. En yakın turnuva tarihi ise 24-26 Mart 2017'dir (URL-8, URL-12; 2017).

1996'da New York Times, bulmacalarını ilk kez elektronik ortamda sunmuştur. Bulmacaseverler bu sayede minibulmaca, variety bulmaca, aylık bulmaca ve daha fazlasını çevrimiçi çözüme imkânına kavuşmuşlardır (URL-8, 2017). Bu arada bulmacaların gündelik hayata kadar sızması onların ne kadar popülerleştiğini göstermesi bakımından dikkat çeker. Örneğin 1998'de bulmaca editörü Will Shortz'ın yardımıyla 27 yaşındaki Avukat Bill Gottlieb, 24 yaşında hukuk öğrencisi olan kız arkadaşı Emily Mindel'e evlenme teklif etmiştir ancak bu, sıradan bir teklif değildir. Bayan Mindel, Bob Klanh tarafından oluşturulan bulmacayı çözerken, bulmaca metni ile evlenme teklifi almıştır (URL-8, 2017). Bir başka örnek ise bir film platosunda gerçekleşir, bulmacalar hakkında bir belgesel ihtiyaç duyulur. 2006'da Patrick Creadon'ın yönettiği Wordplay adlı bir belgesel film yayımlanmıştır ve New York Times bulmaca editörü Will Shortz, bulmaca kurucusu Merl Reagle ve daha birçok bulmaca çözücüsü ve yapımcısı bu filmde yer almıştır (URL-8, URL-13; 2017).

2008'de New York Times'ın Wordplay adlı günlük bulmaca bloğu açılmıştır. Yine aynı yıl Will Shortz ve yapımcı Merl Reagle, meşhur çizgi film The Simpsons'un 20. sezon 6. bölümünde yer almışlardır. 2014'te dijital bulmaca editörü Joel Fagliano tarafından mobil çağ için mini bulmacalar tasarlanmış, 2006 yılında ise yine New York Times 50x50 boyutunda en büyük bulmacayı yayımlamıştır (URL-8, 2017).

Diğer yandan bulmaca kitapçıklarının yayımı da devam etmektedir. İrili ufaklı sayısız bulmaca kitapçığının yanı sıra Simon ve Schuster da 1924'te başlattıkları bulmaca kitabı serisini John M. Samson editörlüğünde yayınlamaya devam etmişlerdir. Özgün seri 258.kitapla birlikte 2007'de sona erer. 2008'den bu yana dev seriler halinde yılda üç kez çıkmaktadır ve bu kitapların her biri 300 bulmaca içerir (URL-7, 2017).

Türün Türkiye'ye gelmesi 20. yüzyılın ilk çeyreğinin sonunda gerçekleşir. Türkiye'de ilk bulmaca 1925 yılında Resimli Mecmua'nın dördüncü sayısında yayımlanmıştır:

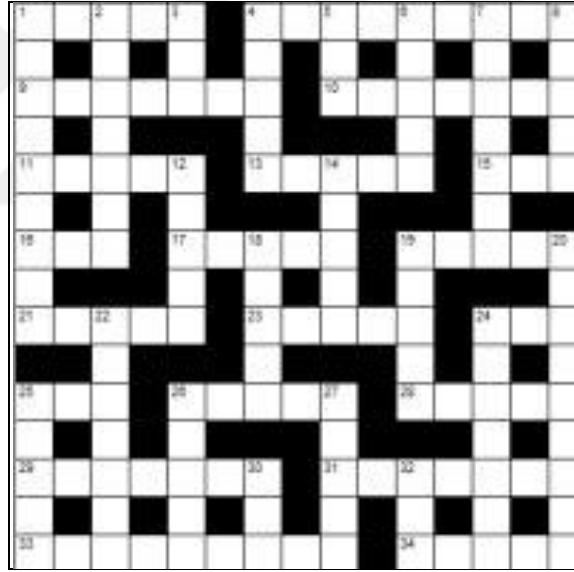
2. 1. 6. Bulmacaların Yapı ve Türleri

Bulmaca türleriyle ilgili olarak karşımıza çıkan kayda değer bir çalışma Fadime Tikbaş'ın gazete, dergi, kitap ve internet ortamlarındaki bulmaca türlerini sınıflandırarak hazırlamış olduğu "Kültür, Eğitim ve Kültür Ekonomisi Kapsamında Bulmacaların İşlevleri" isimli yüksek lisans tezidir. Tikbaş (2011) bulmaca türlerini Şekil Açısından Bulmacalar ve Tür Açısından Bulmacalar olmak üzere iki başlık altında incelemiş olup tezin 15-21 sayfaları arasında 7 sayfalık bir hacimde yer alan bu sınıflandırma şöyledir:

2. 1. 6. 1. Şekil Açısından Bulmacalar

Bulmacalar şekil bakımından klasik, İsveç tarzı, çizgili ve simetrik kare bulmaca olmak üzere 4 biçimde ele alınmıştır:

2. 1. 6. 1. 1. Klasik Kare Bulmaca

Şekil 4. Klasik kare bulmaca örneği (URL-16, 2018).

Farklı alanlarla ilgili soruların cevaplarının kare veya dikdörtgen şeklinde tablodaki boş kare kutulardan her birine bir harf yazılması suretiyle çözüldüğü bir bulmaca türüdür. Cevaplar soldan sağa ve yukarıdan aşağıya yer alacak şekilde tabloya yazılır. Şekil içindeki numaralar ipuçları veya tanımların yerini belirtir. Bulmacanın boyutu keyfi olarak farklı ölçülerde belirlenebilir.

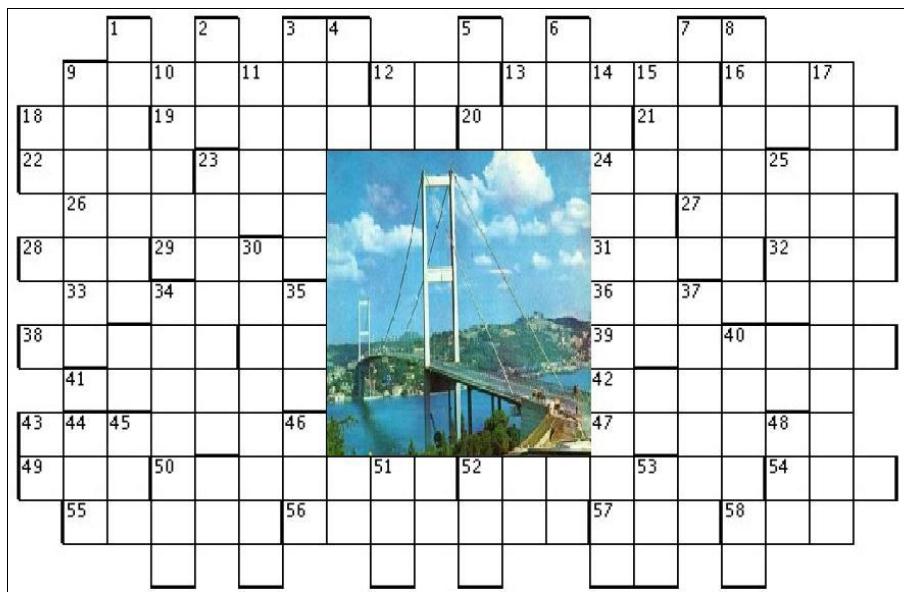
2. 1. 6. 1. 2. İsveç Tarzı Kare Bulmaca

Resimde görünen İtalya'da bir şehir	Resimde görünen İtalya'da bir şehir	Fransız devrimi filozofu Ziya	Nitelikler, vasıflar	Anne	Davranış, tavır Hitt	Resimde görünen Kinama sözü
			İtalya'da bir şehir Birleşik Kr. trafik imi			
Roma'nın kurucularından biri Resimdeki				Elçilik uzmanı Diyecek bir şey yok!		
				Hollanda'nın trafik imi	Disprosyum simgesi Vana	
Şmarikkik, cilve Hahniyum simgesi		Kalça ile diz arası	Bilim [kis.]Sosyal Sigortalar Kurumu		Bir bağlaç Yapma, etme	[Halk ağzında] Düşün bahşşi
	Mısır turnası Küçük bitki		Izmir ilçesi Bir hayvan			
Organik duvar :-)	Fahrî				Haşerat öldürmek için kullanılan ilaç	
		Tek bakış açısı olan				

Şekil 5.İsveç tarzı kare bulmaca örneği (URL-17, 2018).

Türkiye'de çengel bulmaca olarak bilinen bu türün kullanımı çok yaygındır. Okur, çapraz bulmacadaki uzun soruları okumak yerine diyagramın içindeki kısa soruları tercih eder (URL-14, 2017). İpuçları kareler içerisindedir ve cevabın yazılacağı yeri gösteren oklar vardır.

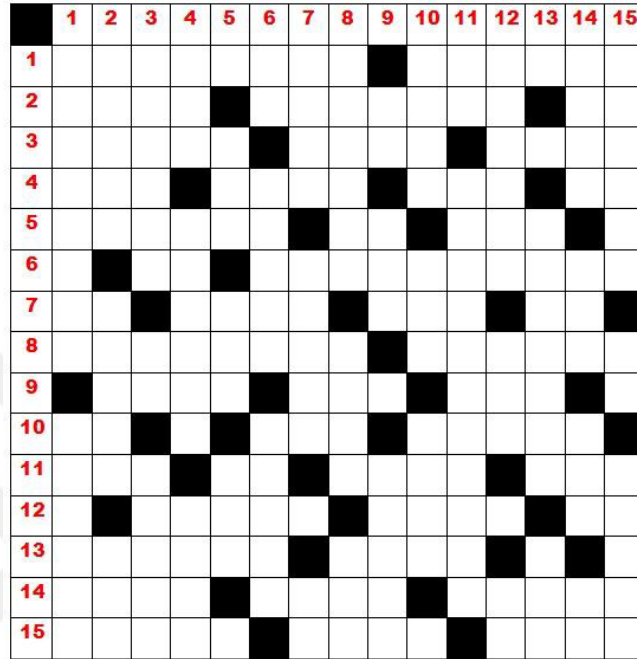
2. 1. 6. 1. 3. Çizgili Kare Bulmaca

Şekil 6. Çizgili kare bulmaca örneği (Aydemir, 2012, s. 19).

Klasik bulmacalardan farklı olarak kelimeleri birbirinden ayıran siyah kareler yerine kalın çizgiler vardır.

2. 1. 6. 1. 4. Simetrik Kare Bulmaca

Şekil 7. Simetrik kare bulmaca örneği (URL-18, 2018).

Simetrik kare bulmacanın kare bulmacadan farkı, karelerin simetrik olarak düzenlenmiş olmasıdır. 15x15, 17x17, 19x19, 21x21 ve 23x23 boyutlarında hazırlanır. En kısa kelime üç harften meydana gelmelidir.

2. 1. 6. 2. Tür Açısından Bulmacalar

Bulmacanın tür bakımından da birçok çeşidi vardır. Tikbaş (2011); çeşitli gazete, dergi ve internet sitelerinde yer alan bulmaca türlerini analiz etmiş ve bulmaca türlerini sözcük ve sayı-mantık bulmacaları olmak üzere iki başlık altında toplamıştır.

2. 1. 6. 2. 1. Sözcük Bulmacaları

1. Anagram Bulmaca
2. Artan Sözcük
3. Beş Kare Bulmaca
7. Büyük Çengel
8. Çapraz Bulmaca

9. Çengel Bulmaca
10. Deyim Bulmaca
11. Dev Simetrik Bulmaca
12. Dörtlük Bulmaca
13. Gl Bulmaca
14. Harflerle Oynayalım
15. Hece Bulmaca
16. Kare Bulmaca (Güncel, Olay, Uzman Bulmaca):
17. İgili Oyun Bulmaca
18. İngilizce Bulmaca
19. Kelime Tret
20. Kelime Yerleştirme
21. Kripto Bulmaca
22. Lineer Bulmaca
23. Mozaik Bulmaca
24. Nostaljik Bulmaca
25. Okur Bulmaca
26. Parçalı Bulmaca
27. Petek Bulmaca
28. Resimli Kare Bulmaca
29. Resimli Kelime
30. Saklı Sözcük
31. Sarmal Bulmaca
32. Simetrik Kare Bulmaca
33. Simetrik Kod Bulmaca
34. Sözcük
35. Sözcük Bulmaca
36. Sözcük Merdiven
37. Sözcük Yerleştirmece
38. şifreli Bulmaca
39. şifreli Haber Bulmaca
40. Tnel Kare Bulmaca
41. Zincir Bulmaca

2. 1. 6. 2. 2. Sayı-Mantık Bulmacaları

1. Abecesel Bağlantı
2. Aritmetik Oyunu
3. Çapraz Toplamlar
4. Çocuklar Oyunu
5. Futoshiki Bulmaca
6. Kakuro Bulmaca
7. Kare Karalamaca
8. Kenken
9. Labirent Bulmaca
10. Mantık Bulmaca
11. Nokta Bulmaca
12. Samurai Bulmaca
13. Sayı Avı
14. Sayı Bulmaca
15. Sayı Eşleme
16. Sayı Labirenti
17. Sayı Mantığı
18. Sayı Yerleştirmece
19. Slitherlink Bulmaca
20. Sudoku Bulmaca
21. Şifreli Resim
22. 7 Fark Bulmaca

2. 1. 7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde bulmacanın eğitimde kullanımı üzerine yapılmış ulaşabildiğimiz çalışmalar Yerli ve Yabancı Dillerdeki Çalışmalar olmak üzere iki başlık altında kısaca tanıtılmış ve bu tezle ilgisi bakımından değerlendirilmiştir.

2. 1. 7. 1. Yerli Çalışmalar

Altıntaş (1998), *İlköğretim Okulları 4. Sınıf Fen Bilgisi Öğretiminde Araç-Gereç (Deney Yaprakları) ve Bulmaca Tekniğinin Öğrencilerin Akademik Başarısına Katkısı* adlı yüksek lisans çalışmasında; 90 kişilik 4. sınıf öğrencilerine ön test - son-test, kontrol gruplu deneysel çalışma yapılmış, kontrol grubuna klasik anlatım yöntemi deney grubundaki öğrencilere ise deney yaprakları ve konu sonunda bulmaca tekniği

uygulanmıştır. Bulmacalar ünite içindeki konuların sonunda öğrencilere ödev olarak verilmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırmacı, iki grubun arasında ön test – son test başarı ortalamaları bakımından olumlu bir fark tespit etmiştir.

Akkan (2005), *Matematik Öğretiminde Bulmaca Etkinliğinin Öğrenci Başarısına Etkisi* adlı yüksek lisans tezinde deneysel bir çalışma yapmıştır. Bu çalışmada; bulmaca etkinliğinin, ilköğretim birinci kademedeki öğrencilerin matematik dersindeki başarılarını nasıl etkilediğini incelemeyi amaçlamıştır. Ön-test, son-test kontrol gruplu çalışmada birbirine denk 4. sınıf öğrencilerinden kontrol grubunda 30, deney grubunda ise 32 öğrenci yer almıştır. Araştırmacı, ölçüm yapmak amacıyla ön-test, son-test ve başarı testi uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda bulmaca tekniğinin, öğrencilerin öğrenme düzeylerini olumlu yönde etkilediği ve öğrencilerin ders çalışma isteklerini artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Çalışmada bu tekniğin öğrencilerin öğrenme eksiklerini ve hiç öğrenemedikleri bilgilerin tespit edilmesini ve bu eksiklerin tamamlanmasını sağladığı dile getirilmiştir.

Taşlı (2005), *4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri ile İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri* adlı makalesinde; öğrencilerin ezberledikleri kavramları bir süre sonra unuttuklarını, üniteye geçen kavramların onlara grup yarışmalarıyla ve oyunla kazandırıldığında ise daha kalıcı şekilde öğrendiklerini ortaya koymaktadır. Araştırmacı, ön-test, son-test kontrol gruplu deneysel çalışmasında; üniteye geçen kavramların listesini hazırlayıp bunları bulmaca içerisine gizlemiştir. Daha sonra bu bulmacalar iş birlikli öğrenme ortamında öğrencilere uygulanmıştır. Araştırmanın bulguları neticesinde araştırmacı; kavram bulmacaları ile çalışan öğrencilerin, bu süreçte kavramı yalnızca ezberlemek yerine birtakım çalışmalardan geçerek birey ve grup sorumluluğuyla somutlaştırarak öğrendiğini, kendisinin bildiği şeyleri grup arkadaşları ile paylaşarak öğrenme seviyesini de artırdığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Songur (2006), *Harfli İfadeler ve Denklemler Konusunun Oyun ve Bulmacalarla Öğrenilmesinin Öğrencilerin Matematik Başarı Düzeylerine Etkisi* adlı yüksek lisans çalışmasında deneysel bir çalışma yapmıştır. Yapılan çalışmada matematik dersi oyunlarla ve bulmaca ile işlenerek bu uygulamaların ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin başarıları ve öğrenen bilgilerin kalıcılığı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ön-test, son-test kontrol gruplu çalışmada birbirine denk 8. sınıf öğrencilerinden 46'sı kontrol grubunda yer alırken, 44'ü ise deney grubunda yer almıştır. Araştırmanın bulguları neticesinde araştırmacı oyun ve bulmacalar ile işlenen matematik dersinin düz anlatım ile işlenen matematik dersine göre öğrencilerin hatırlamalarını kolaylaştırdığı, derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve başarılarının arttığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Gürdal ve Aslan (2011), *Oyun ve Bulmaca Etkinlikleriyle Yabancılara Türkçe Kelime Öğretim Yöntemi* adlı makalesinde Türkçe kelimeleri yabancılara oyunlar ve bulmaca ile öğretme yöntemlerini açıklamıştır. Araştırmacılar, yabancı bir dildeki kelimelerin öğretiminde öğrencinin güdülenmesini sağlamak için oyun benzeri çalışmalara sıklıkla yer verildiğini dile getirmiş, Türkçe kelimelerin yabancılara pratik ve etkili biçimde öğretiminin sağlanması için ilgili çalışmaları incelemiş, oyun ve bulmaca yöntemi üzerinde durmuştur. Elde edilen bulgular neticesinde oyun ve bulmaca etkinliklerinin sınıf içi öğrenmeyi tekdüzelikten kurtardığı, öğrenmeyi olumlu olarak etkilediği, öğrencilerin derse ilgilerini artırdığı ve yaparak yaşayarak öğrenmelerini sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Aslan (2012), *8. Sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Kavramlarının Öğretiminde Bulmacaların Öğrenci Başarısına Etkisi* adlı yüksek lisans çalışmasında, ilgili dersin Atatürkçülük Ünitesindeki kavramlarla ilgili bulmaca etkinlikleri hazırlayarak, bulmacaların öğrenciler üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmacı kontrol grubunda anlatım yöntemi kullanırken, deney grubunda ise bulmacalarla kavram öğretimi ile ders işlemiştir. Araştırmasında birbirine denk 8. sınıf öğrencilerinden kontrol grubunda 18, deney grubunda 18 öğrenci ile çalışmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonunda, bulmaca tekniği ile gerçekleştirilen kavram öğretiminin, anlatım tekniğine göre daha etkili bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aydemir (2012), *Çevrimiçi Bulmaca Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarısına ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi* adlı yüksek lisans çalışmasında, öğrenmenin kalıcılığını sağlamada çevrimiçi bulmaca kullanımının etkisini incelemiştir. Araştırmacı; geliştirilen bu sistem sayesinde öğretim elemanının derse girmeden önce işleyeceği konunun tekrarını yapma imkânı bulduğunu, konuya ait soru ve cevapları sisteme girdiğinde, sistemin konuya en uygun bulmacayı ürettiğini belirtmiştir. Daha sonra öğretim elemanı tarafından sisteme tanımlanan öğrenciler, kullanıcı adı ve şifreleri ile sisteme girerek bulmacayı çözmüş ve vermiş oldukları hatalı cevaplara anında dönüt almışlardır. Araştırma 10. sınıf öğrencileri üzerinde kontrol ve deney gruplarının denk olduğu 60 öğrenci üzerinde yapılmış, kontrol grubunda öğretim geleneksel yöntemle yapılırken, deney grubunda aynı yöntemin yanı sıra Çevrimiçi Bulmaca Sistemi de kullanılmıştır. Araştırmanın neticesinde bulmaca sistemi ile gerçekleştirilen öğretimin, geleneksel yöntemle göre anlamlı bir farklılık yarattığı saptanmıştır.

Kaymakçı (2012), *Sosyal Bilgiler Dersinde Bulmaca Kullanıyorum* adlı makalesinde, bulmacanın Sosyal Bilgiler dersinde nasıl kullanılabileceğini incelemiş, dört farklı konuda dört farklı bulmaca geliştirerek öğrencilere uygulamıştır. Çalışmanın sonunda bulmaca çözen öğrencilerin daha aktif olduğunu hatta eğlenerek öğrendiklerini saptamıştır.

Kızıl (2015), *Sosyal Bilgiler 6. Sınıf 'Ülkemizin Kaynakları' Ünitesinin Kavram Bulmacası Etkinlikleri Yoluyla Öğretiminin Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi* adlı yüksek lisans çalışmasında kavram bulmacalarının öğrencilerin akademik başarıları üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmacı, 22 ders saati süren çalışmasını birer kontrol ve deney grubundan oluşan 42 öğrenciyle gerçekleştirmiştir. Kontrol grubunda mevcut programa uygun tekniklerle öğretim yapılırken, deney grubunda işlenen konular kavram bulmacası etkinlikleriyle sürdürülmüştür. Araştırmacının bulguları neticesinde, kontrol ve deney gruplarının akademik başarıları öğretim sonrası anlamlı düzeyde artarken, her iki grubun akademik başarı sonuçları arasında birbirine üstünlükleri yönünden anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Namlı (2016), *Sudoku, Futoshiki ve Kakuro Bulmacalarının 8. Sınıf Öğrencilerinin Denklemler ve Eşitsizlikler Konusundaki Başarılarına Etkisi* adlı yüksek lisans çalışmasında okul dışı etkinlik olarak verilen sayı yerleştirme bulmacalarından Sudoku, Futoshiki ve Kakuro'nun 8. sınıf öğrencilerinin denklemler ve eşitsizlikler konusundaki akademik başarılarına etkisini incelemiştir. 8. sınıfta öğrenim gören 34 öğrenci ile yarı deneysel bir çalışma yapan araştırmacı uygulama esnasında kontrol grubundaki öğrenciler ile normal ders işleyişine devam etmiş, deney grubunda ise haricinde ek olarak hafta sonları da dâhil olmak üzere günlük aralıklarla çözülmesi gereken bulmacalar vermiştir. Araştırmacı elde ettiği bulgular sonucunda okul dışı etkinlik olarak verilen Sudoku, Futoshiki ve Kakuro bulmacalarının 8. Sınıf öğrencilerinin denklemler ve eşitsizlikler konusundaki akademik başarılarının kalıcılığına ve öğrencilerin matematiğe karşı tutumlarına etki etmediği sonucuna ulaşmıştır.

Tıkbaş (2011), *Kültür, Eğitim ve Kültür Ekonomisi Kapsamında Bulmacaların İşlevleri* adlı yüksek lisans çalışmasında bulmacaların eğlenerek öğreten bir araç olduğunu, ayrıca kültürel mirasın aktarımında ve yaşam boyu öğrenmede etkili bir yöntem olduğunu dile getirmiştir.

2. 1. 7. 2. Yabancı Dillerdeki Çalışmalar

Crossman ve Crossman (1983), *The Crossword Puzzle as a Teaching Tool (Bir Öğretme Aracı Olarak Çapraz Bulmaca)* adlı çalışmasında bulmacanın faydalarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmacı, Psikoloji Tarihi dersinde 15 öğrenciye üç farklı bulmaca uygulaması yapmış, 4 hafta boyunca bilgisayar ortamında oluşturduğu bulmacaları ardından da çevrimiçi bulmaca tutum ölçeğini uygulamıştır. Elde edilen bulgular neticesinde; birçok öğrencinin zaten bulmacaya aşina olduğu, bulmacanın öğrenciler için genellikle eğlenceli bir etkinlik olarak algılandığı, onların çalışma becerilerini ve alışkanlıklarını artırdığı, ders materyallerine olan ilgiyi çoğalttığı hatta diğer derslerde de

yararlı olabileceği, öğrencilerin uygulama sonrasında daha önceki sınavlarına göre daha yüksek notlar alabilecekleri sonuçlarına ulaşılmıştır.

Wise (2003), *Web-Based Puzzle Program to Assist Students' Understanding of Research Methods* (Öğrencilerin Araştırma Metotlarını Anlamalarına Yardımcı Olmak İçin Web Tabanlı Bulmaca Programı) adlı çalışmasında öğrencilerin araştırma yöntemlerini anlamalarına ve benzer tipteki sınav sorularına hazırlanmalarına yardımcı olan web tabanlı bir bulmaca programı kullanmayı incelemiştir. Çalışma 40 öğrenci üzerinde yürütülmüş olup her öğrenciden büyük bir soru havuzundan rastgele 20 soru seçmek suretiyle en az iki kelimeyi soru listesindeki kelimelerle eşleştirmesi istenmiştir. Araştırmanın sonunda bulmaca programının öğrencilerin materyalleri anlamaları ve sınavlara hazırlanmalarını kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmış, ayrıca öğrencilerin bulmaca programını kullanımı kolay ve faydalı bir materyal olarak değerlendirdikleri belirtilmiştir.

Franklin, Peat ve Lewis (2003), *Non-traditional Interventions to Stimulate Discussion: The Use of Games and Puzzles* (Tartışmayı Teşvik İçin Geleneksel Olmayan Müdahaleler: Oyunların ve Bulmacaların Kullanımı) adlı çalışmalarında biyoloji dersinde öğrencilere oyun kartları ve bulmacalar sunmuşlardır. Araştırma sonucunda bulmaca ve oyunların; öğrencilerin aktif öğrenmelerini, gözden geçirmelerini, terimleri öğrenmelerini, eğlenmelerini sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca; öğrencilerin uygulama sonrasında, bulmacayı faydalı buldukları, ders tekrarı yapmak amacıyla daha fazla bulmaca çözmek istedikleri belirtilmiştir.

Sivagnanam ve diğerleri (2004), *Crossword Puzzle: A Novel Teaching-Learning Method* (Çapraz Bulmaca: Yeni Bir Öğretme-Öğrenme Metodu) adlı çalışmalarında, eczacılık alanında öğrenciler arasındaki ilgiyi medikal bir bulmaca ile ölçmek ve öğrencilerin eczacılıkla ilgili sistem bilgilerini test etmek amacıyla bulmacayı bir öğretme-öğrenme metodu olarak kullanmışlardır. Bu doğrultuda öğrencilerden üç grup oluşturulmuş ve 1 saatlik sürede sistemle ilgili bulmacaları çözmeleri istenmiştir. Süre sonunda öğrencilerin, bitirip bitirmemelerine bakılmaksızın bulmacalar toplanmış daha sonra öğrencilere değerlendirme anketleri dağıtılmıştır. Gruplardan hiçbiri belirlenen sürede bulmacaları tamamlayamamıştır. Bulmaca oturumunda oluşan heyecan öğrencilerin istekli olduklarına dair dönüt alınmasını sağlamıştır. Araştırmacı, iyi planlanmış bir bulmaca çalışmasının diğer birçok değerlendirme tipleri ile kıyaslandığında yüksek bilişsel seviyeleri test etmede başarılı olduğunu ifade etmiştir. Araştırma sonunda, öğrencilerin çalışmaya istekli bir şekilde katıldıkları ve bulmacanın bilgiyi artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Gomez ve Scher (2005), *Design Strategies for the Pedagogical Use of Crossword Puzzle Generation Software, In Individual and Collaborative Design Modes* (Bireysel ve

İşbirlikçi Tasarım Modunda Çapraz Bulmaca Nesil Yazılımının Pedagojik Kullanımı için Tasarım Stratejileri) adlı çalışmalarında bulmacaların bireysel ve işbirlikçi ortamlarda kullanımına yönelik incelemeler yapmışlardır. Araştırmacılar bulmacaların, hem öğrenciler tarafından derste edinilen bilgilerin uygulanması hem de değerlendirme yapmak için güçlü birer pedagojik araç olduğunu belirlemiş, bulmacaların hem bireysel hem de işbirlikçi ortamlarda kullanımının uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Weisskirch (2006), *An Analysis of Instructorcreated Crossword Puzzles for Student Review* (Öğretim Elemanının Oluşturduğu Bulmacaların Öğrenci Gözüyle Değerlendirilmesi Üzerine Bir Analiz) adlı çalışmasında ders materyali olarak öğretmen tarafından hazırlanan bulmacaların öğrenciler tarafından değerlendirilmesini sağlamıştır. Öğrenciler sınav için hazırlanan bir bulmacayı sınıfta, daha sonra da ikinci bir bulmacayı sınıf dışında çözmüşlerdir. Araştırma sonunda öğrenciler; bulmacayı derslerde kullanılmaya uygun bir egzersiz olarak değerlendirirken, bulmacayı sınıf dışında bireysel çözmektense sınıf içinde işbirlikçi ortamda çözmeyi daha yararlı bulduklarını ayrıca bulmaca çözerken yeteneklerini, zayıf ve güçlü yanlarını fark ettiklerini belirtmişlerdir.

Kalyani (2007), *Crosswords as a Learning Tool in Anatomy & Physiology Teaching* (Anatomi ve Fizyoloji Öğretiminde Bir Öğrenme Aracı Olarak Çapraz Bulmacalar) adlı çalışmasında anatomi ve psikoloji derslerinde öğrenme aracı olarak bulmacanın kullanımını incelemiştir. Belirli konuların ortasında öğrencilere 1 hafta sürede çözmeleri için ve süre sonunda tartışılmak üzere bulmacalar verilmiş sonrasında bulmacanın etkililiğini değerlendirmek için anketler uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler bulmacaları ilgi çekici, eğlenceli, hatırlamayı kolaylaştırıcı, diğer kaynakların incelenmesini gerektiren bir etkinlik olarak değerlendirmişlerdir. Sadece birkaç öğrenci bulmaca etkinliğini, öğrenme stillerine uymadığı için kendilerine faydalı bir etkinlik olarak görmemişlerdir.

Berry ve Miller (2008), *Crossword Puzzles as a Tool to Enhance Athletic Training Student Learning* (Spor Eğitimi Öğrencilerinin Öğrenimini Artırmada Bir Araç Olarak Bulmacalar) adlı çalışmalarında öğrencilerin öğrenmelerini güçlendirmek, onlara yeni kavramlar öğretmek, öğrenmelerini ve hatırlamalarını değerlendirmek için bulmaca kullanmışlardır. Çalışma aynı öğretim görevlisi tarafından iki ayrı sınıftaki 27 beden eğitimi öğrencisi üzerinde yürütülmüş, önemli bulunan kelimeler bulmaca oluşturmak için kullanılmıştır. Çalışma sonunda elde edilen bulgular neticesinde bulmacaların öğrencileri derse karşı güdülediği sonucuna ulaşılmıştır.

Seçken (2006), *A Web Based Puzzle for Energy Sources* (Enerji Kaynakları İçin İnternet Tabanlı Bir Bulmaca) adlı çalışmasında, ilköğretim öğrencileri için alternatif enerji kaynaklarının kullanımını öğreten bir bulmaca tasarlamış, hazırlanan bulmaca yenilenebilir

ve fosil enerji kaynaklarının avantaj ve dezavantajlarını ortaya koymuştur. Öğrencilerden soruları sırayla yanıtlayarak bulmacaya yerleştirmeleri istenmiş, bulmaca parçaları doğru olarak yerleştirildikten sonra ortaya enerji kaynakları ile ilgili bir harita çıkmıştır.

Olivares ve diğerleri (2008), *Crossword Puzzles for Learning Electromagnetism* (Elektromanyetizm Öğreniminde Çapraz Bulmacalar) adlı çalışmalarında bilgisayarla oluşturulmuş bulmacaların mühendislik öğrencileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma sonunda bulmacaların elektromanyetizma öğretiminde etkili bir araç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yoneyama ve diğerleri (2008), *Puzzle Based Programming Learning Support System with Learning History Management* (Öğrenme Geçmişi Yönetimi ile Bulmaca Tabanlı Programlama Öğrenme Destek Sistemi) adlı çalışmalarında her kullanıcının öğrenme geçmişini yönetme özelliğine ilişkin olarak oyun benzeri basit bir arayüze sahip yeni bir bulmaca tabanlı e-öğrenme sistemi tasarlamışlardır. Her öğrencinin kendi ilerleme düzeyine uygun farklı yazılım modelleri oluşturma özelliği bulunan programın sonraki çalışmalar düşünüldükçe sistemin web tabanlı halinin geliştirilmesi araştırmacı tarafından önerilmiştir.

Saxena ve diğerleri (2009), *Crossword Puzzles: Active Learning in Undergraduate Pathology and Medical Education* (Çapraz Bulmaca: Patoloji ve Tıp Eğitiminde Aktif Öğrenme) adlı çalışmalarında önemli kavram ve kelimelerin pekiştirilmesi için hızlı ve etkili bir yol olarak bulmacaların yararlarını araştırmışlardır. Öğrencilerden 7'li ve 8'li gruplar oluşturularak onlara bulmaca çözdürülmüş olup araştırma sonunda bulmacaların faydalı olduğu ve öğrenmeye katkı sağladığı; ek bir öğretim aracı olarak ilgiyi artırdığı; yakın içerikleri transfer etme, temel kavramları hatırlama ve tartışma, eleştirel düşünme ve küçük işbirlikçi gruplar oluşturmak için etkili bir yöntem olduğu; öğrencilerin, işbirlikçi ve rekabetçi ortamda anahtar kelime ve kavramların öğrenilmesinde bulmacaları kullanışlı buldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Shah, Lynch ve Macias (2010), *Crossword Puzzles as a Tool to Enhance Learning About Anti-Ulcer Agents* (Anti-Ülser Etkenler Hakkında Öğrenmeyi Geliştirmek için Bir Araç Olarak Bulmaca) adlı çalışmalarında anti-ülser ajanları hakkında öğrenmeyi artırmak için düşük maliyetli bir araç olarak bulmacalar tasarlamayı ve değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Bulmacalar ücretsiz bir internet kaynağı kullanılarak oluşturulmuş ve anti-ülser ajanları farmakolojisi ve tıbbi kimyasını kapsayan 3 ardışık ders boyunca öğrencilere uygulanmıştır. Uygulama sonrası öğrencilerin görüşlerini almak amacıyla öğrencilere anket dağıtılmıştır. Araştırmanın bulguları neticesinde, uygulamaya katılan öğrencilerin %90'ı bulmacaları önemli konuların öğretiminde yararlı bulduklarını ve bulmacaların anti-ülser ajanları konusunu öğrenmelerini artırdığını belirtmişlerdir.

Araştırmacı, bulmaca kullanımını eczacılık eğitiminde aktif öğrenmeyi sağlayıcı basit ve yararlı bir yol olarak gördüğünü belirtmiştir.

Merrick (2010), *An Empirical Evaluation of Puzzle-Based Learning as an Interest Approach for Teaching Introductory Computer Science* (Bilgisayar Bilimine Giriş Öğretiminde İlginç Bir Yaklaşım Olarak Bulmaca Temelli Öğrenmenin Deneysel Olarak Değerlendirilmesi) adlı çalışmasında, bilgisayar programlama dersinde bulmaca temelli bir uygulamayı incelemiştir. Öğrencilerin seçmiş olduğu, bulmaca temelli olan ve olmayan iki farklı ders 2 yıl süresince izlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre bulmaca temelli derslerde öğrencilerin alanla ilgili kavram öğrenme başarıları artmış, kursa daha aktif katılımları sağlanmış, eleştirel düşünme becerileri gelişmiştir.

Whisenand ve Dunphy (2010), *Accelerating Student Learning of Technology Terms: The Crossword Puzzle Exercise* (Teknoloji Terimlerini Öğrenmede Öğrencileri Özendirme: Çapraz Bulmaca Uygulaması) adlı çalışmalarında araştırmacılar söyleyiş ve kelime dağarcığı bilgi sistemleriyle ilgili bilgi vermek için alternatif bir öğretim metodu kullanmayı önermişlerdir. Öğrencilere bilgi sistemi terminolojisini sunmak için özellikle bir dizi bulmaca ve *scrabble** kullanmışlardır. Bulmaca terimleri ve yanıtlar tüm öğrenciler tarafından kullanılan bir bilgisayar temelli ders kitabından seçilmiştir. Bulgular doğrultusunda bulmaca uygulamasının öğrencilerin öğrenmelerini ve teknoloji terimlerinin akılda kalıcılığını artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Park ve Park (2010), *A Hierarchical Interface Design of a Puzzle Game for Elementary Education* (İlköğretim Öğrencileri İçin Bir Bulmaca Oyununun Hiyerarşik Arayüz Tasarımı) adlı çalışmalarında parçalardan oluşan bir resim ve sorulan sorulara doğru cevap verilmesi sonrası birleştirilmesi için bir arayüz tasarımı oluşturmuşlardır. Araştırmacıların elde ettiği bulgular doğrultusunda üç farklı sonuca ulaşılmıştır: İlk olarak bulmacanın hem oyunun hem de sınavın eş zamanlı olarak kullanımını sağlayan bir oyun olduğu, ikinci olarak makalede önerilen üç adımlı mimari yapı süresince sistematik bilginin inşa edilmesini sağladığı, üçüncü olarak bilgi hiyerarşisinin kullanıcıları zorlamadığı, yöntemin detaylı çalışma yapmak için uygun olduğu ve kullanıcıların bulmaca oyununu sistematik biçimde kullanarak çevrimiçi eğitimden zevk aldıkları sonuçlarına ulaşılmıştır. Buna göre bulmacanın güçlü noktalarından bazıları da zekâyı geliştirmesi, beynin yaşlanmasını önlemesi ve adapte olmayı sağlamasıdır.

Martinez ve Parra (2011), *Active Learning: Creating Interactive Crossword Puzzles* (Aktif Öğrenme: Etkileşimli Çapraz Bulmaca Oluşturma) adlı çalışmalarında finans kurumları öğrencilerinden (84 öğrenci) işbirlikçi ortamda ücretsiz internet programlarını

* 7 harfle oluşturulan anlamlı kelimelerin 15'e 15'lik özel tasarımı bir oyun tahtasına yerleştirilmesi suretiyle oynanan tur bazlı bir kelime oyunu

kullanarak kendi finansal bulmacalarını oluşturmalarını istemişlerdir. Uygulamanın ikinci adımında öğrencilerden, oluşturdukları bulmacaları, akranlarının da çözebilmeleri için kursun internet ortamına yüklemeleri talep edilmiş, uygulama sonrası öğrenci görüşleri alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin bulmaca faaliyetini eğlenceli ve kullanışlı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmacı, uygulama sonrasında öğrencilerin derse karşı tutumunda da olumlu değişiklikler gözlemlediğini belirtmiştir.

Gaikwad ve Tankhiwale (2012), *Crossword Puzzles: Self-Learning Tool in Pharmacology* (Çapraz Bulmacalar: Eczacılıkta Kendi Kendine Öğrenme Aracı) adlı çalışmalarında, eczacılık fakültesi öğrencilerinin, Hint tıbbi müfredatı ikinci mesleki MBBS dersinde uyuşturucu ilaç adlarını hatırlamakta zorluk çekmeleri nedeniyle bulmacayı kendi kendine öğrenme aracı olarak kullanmışlardır. Öğrenciler iki gruba ayrılmış ve ilaç terimlerini içeren bulmacalar hazırlanmıştır. Birinci gruba bulmacaların çözülmesi için bir ders saati süre ayrılmış, ders kitaplarına bakmalarına izin verilmiştir. Diğer grup ise kendi kendine öğrenme modülünü bulmaca etkinlikleri olmadan yürütmüştür. Her iki grubun da uygulama öncesi ve sonrası bilgileri değerlendirilmiş daha sonra öğrencilerin bu uygulamadan memnuniyeti ölçülmüştür. Araştırma sonunda, deney ve kontrol gruplarının başarı testi puanlarının arasında, bulmaca etkinliğinin yürütüldüğü grup lehine anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Öğrenciler etkinliğin ilaç bilgilerini artırdığını, uyuşturucu ilaç adlarını hatırlamalarına yardımcı olduğunu, iyi bir problem çözme yöntemi olduğunu ve bulmacaları kendi kendine öğrenme aracı olarak kullanışlı bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, bulmacayı eğlenceli öğrenme için etkili bir araç ve kendi kendine öğrenmeyi teşvik ettiği için aktif öğrenme stratejisi olarak kullanılabilir bulmuşlardır.

Bakla ve Sarıçoban (2015), *Interactive Puzzles in Vocabulary Instruction: Teachers and Learners as Designers* (Kelime Öğretiminde Etkileşimli Bulmacalar: Tasarımcı Olarak Öğretmen ve Öğrenciler) adlı çalışmalarında bulmacalar hazırlayıp, hazırladıkları bu bulmacaların yabancı dil kelime öğretiminde nasıl kullanılabileceğini incelenmişlerdir. Araştırmada etkileşimli bulmacalar hazırlama işinin uzmanlık gerektirmediğini ifade etmişlerdir. Kelime öğretiminde bulmacalardan yararlanma konusunda öğretmen ve öğrencilere bazı basit tavsiyelerde bulunmuşlardır.

2. 2. Literatür Taramasının Sonucu

Bu çalışmayı ilgilendirmeleri doğrultusunda incelenen ve değerlendirilen 30 çalışmanın;

1. 11 tanesi Türkçe, 19 tanesi yabancı dildedir.
2. 7 tanesi yüksek lisans tezi, 23'ü makaledir.

3. 1'i psikoloji tarihi, 8'i eğitim, 1'i biyoloji, 3'ü eczacılık, 1'i psikoloji ve anatomi, 1'i spor, 1'i patoloji, 4'ü bilgisayar programlama, 1'i finans, 3'ü matematik, 3'ü sosyal bilgiler, 1'i İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, 1'i de fen bilimleri derslerindeki uygulamalar üzerinden gerçekleştirilmiştir.
4. 20'si bulmacaların öğrencilerin akademik başarısına etkisini ölçerken, 9'u kavram öğretimine etkisi üzerinde durmuş, 1'i ise bulmacaların kültür aktarımına etkisini incelemiştir.
5. Bulmacanın öğrenciler üzerindeki etkisi; 25'inde olumlu, 3'ünde yansız, 2'sinde ise etkisiz olarak tespit edilmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde bulmacalarla ilgili farklı alanlarda yapılmış çalışmaların bulunduğu fakat Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına etkisi üzerine herhangi bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bununla birlikte farklı alanlarda yapılmış çalışmalar bu araştırma için az ya da çok ölçüde karşılaştırma ve örnek evreni oluşturmuş, fikir açıcı bulunmuştur.

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde pilot uygulama, araştırmanın modeli, araştırmanın yapıldığı çalışma grubunun özellikleri, veri toplamada kullanılan araçlar ve özellikleri, verilerin değerlendirilmesi işlemleri detaylı biçimde açıklanmıştır.

3. 1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacalara yer verilme sıklığını ve Türkçe dersinde bulmaca tekniğinin ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin kavram öğrenme düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada kontrol gruplu ön-test son-test modeli ile betimsel tarama modelinin bir arada yürütüldüğü karma araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada ön test - son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desende biri kontrol diğeri deney grubu olmak üzere yansız atanan iki grup yer alır. Bu gruplarda deneyin öncesinde ve sonrasında bazı ölçümler yapılmaktadır (Karasar, 2012).

Nitel ve nicel veri toplama araçlarının bir arada kullanıldığı karma araştırma yöntemi yürütülürken araştırmanın ilk boyutunda 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarına (72 kitap) ulaşılmış, bu kitaplarda yer alan bulmaca etkinlikleri doküman analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın 2. boyutunda ise araştırmacı tarafından ortaokul 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabındaki "Sağlık, Spor ve Oyun" ile "Dünya ve Çevre" adlı 7 ve 8. temalara ait okuma metinlerindeki kavramların öğretilmesine yönelik bulmaca etkinlikleri oluşturulmuş ve bulmacanın öğrencilerin kavram öğrenme düzeylerine etkisi ön test - son test kontrol gruplu deneysel desene analiz edilmiştir. Farklı deneklerden oluşan deney ve kontrol gruplarının ölçümleri karşılaştırıldığı için bu desen ilişkisizdir (Büyüköztürk, 2007). Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ortaokulda bulunan 5. sınıf şubelerinden 5/B sınıfı kontrol, 5/C sınıfı ise deney grubu olacak şekilde ve rastgele tayin edilmiştir.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri öğrencilerin BYİA'deki sorulara verdikleri yanıtlar, bulmacalarla ve öğrenci çalışma kitaplarında bulunan etkinliklerle yapılan kavram öğretimidir. Bağımlı değişkenleri ise öğrencilerin başarı puanları ve Türkçe dersine yönelik tutumlarıdır.

Araştırmanın nitel verileri 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki bulmaca etkinliklerinin analizi ile; nicel verileri ise BYİA (Bulmacaya Yönelik İlgili Anketi), KÖBT (Kavram Öğretimi Başarı

Testi), TDYTÖ (Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği) ile toplanmıştır. Nitel veriler sayesinde, deneysel çalışmada kullanılan, öğrenci çalışma kitaplarında sıklıkla yer alan, öğrencilerin aşına olduğu türlerde bulmacalar hazırlanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarında yapılan çalışmalar aynı Türkçe öğretmeni tarafından yürütülmüş, her iki grupta da Öğretmen Kılavuz Kitabı'nda yer alan ders planları uygulanmıştır. Böylece deney ve kontrol gruplarının başarı puanları üzerinde farklı değişkenlerin olası etkisi engellenmeye çalışılmıştır. Yapılan etkinlikler hakkında uygulamayı yürüten öğretmene gerekli bilgiler verilmiş, araştırmayı yapan ve uygulamayı yürüten öğretmen süreci iş birliği ile programlı şekilde yürütülmüştür.

3. 2. İncelenen Dokümanlar

Araştırma kapsamında 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren MEB okullarında okutulan öğrenci çalışma kitaplarının tamamı, özel yayınevleri tarafından basılan kitaplarınsa ulaşılabilenleri (toplam 72 kitap) araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Çünkü bu kitaplar yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği tarihten itibaren kullanılmaya başlanmış ve bu kitaplarda bulmacalara sıklıkla yer verilmiştir. Uygulamada kullanılacak bulmaca çeşitlerini belirlemede, bu kitaplarda yer alan bulmaca türlerinin örnek alınması güvenilirlik açısından tercih edilmiştir. Bu kitaplarda yer alan bulmacalar tespit edilerek; kitabın yılı, sınıf seviyesi, yayınevi ve bulmacanın yer aldığı tema, ilişkilendirildiği okuma metni, çeşidi ve kitapta yer aldığı sayfa sayısı bakımından analiz edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olay ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin ayrıntılı biçimde analiz edilmesini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu sebeple, doküman incelemesinin çalışmanın bu kısmında veri toplama yöntemi olarak belirlenmesi uygun görülmüştür.

3. 3. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon ilinde bulunan Yıldızlı Toki Ortaokulunun iki farklı 5. sınıf şubesi (N: 53) oluşturmuştur. Şubelerin biri kontrol (n: 26), diğeri ise deney grubu (n: 27) olacak şekilde rastgele seçilmiştir.

Trabzon'da Milli Eğitim'e bağlı bir devlet okulu olarak Yıldızlı Toki Ortaokulu basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilmiştir. Çalışmaya katılan öğrencilerin seçiminde ise öğrencilerin sınıflara orantılı dağılımı etkili olmuştur.

Çalışma grubunda yer alan 53 öğrenciden 26'sı kontrol (5/B şubesi), 27'si ise deney grubunda (5/C şubesi) bulunmaktadır. Öğrencilerin BYİA ile elde edilen verileri (cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevme durumu, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü, niçin

bulmaca çözdüğü, bulmaca çözerken bulamadığı kelimeleri araştırıp araştırmadığı, bulmaca sözlüğü kullanıp kullanmadığı) Tablo 1’de yer almaktadır:

Tablo 1. Çalışma Grubunun Özellikleri

Anket Maddeleri		Kontrol (26)		Deney (27)	
		f	%	f	%
Cinsiyet	erkek	17	65,4	18	66,7
	kız	9	34,6	9	33,3
Bulmaca çözmeyi sevme	evet	25	96,2	23	85,1
	hayır	1	3,8	4	14,9
Bulmaca çözme sıklığı	her gün	4	15,4	3	11,1
	haftada 2-3 kez	7	27	8	29,7
	haftada 1	6	23	7	25,9
	ayda 1	8	30,8	7	25,9
	hiç	1	3,8	2	7,4
Hangi tür kaynaklardan bulmaca çözüldüğü	dergiler	2	7,7	2	7,4
	gazeteler	2	7,7	3	11,1
	bulmaca kitapları	5	19,2	1	3,7
	sanal ortam (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları)	2	7,7	3	11,1
	birden fazla kaynaktan çözen	14	53,8	16	59,2
	hiçbiri	1	3,9	2	7,5
Bulmaca çözme sebebi	eğlenceli vakit geçirmek	8	30,8	7	25,9
	bilgilenmek	8	30,8	8	29,7
	boş vakti değerlendirmek	9	34,6	10	37
	çözmüyor	1	3,8	2	7,4
Bilinmeyen kelimeleri araştırma	evet	13	50	15	55,5
	hayır	12	46,2	10	37
	çözmüyor	1	3,8	2	7,5
Bulmaca sözlüğü kullanma	evet	5	19,5	3	11,1
	hayır	20	77	22	81,5
	çözmüyor	1	3,5	2	7,4

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma toplam 53 öğrenci ile gerçekleştirilmiş olup deney grubunda yer alan 27 öğrencinin %66,7’si erkek, %33,3’ü kız; kontrol grubunda yer alan 26 öğrencinin ise %65,4’ü erkek, %34,6’sı kızdır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin bulmaca çözmeyi sevme durumlarına bakıldığında kontrol grubundaki öğrencilerin %96,2’si bulmaca çözmeyi severken, %3,8’inin bulmaca çözmeyi sevmediği; deney grubundaki öğrencilerin ise %85,1’inin bulmaca çözmeyi sevdiği, %14,9’unun sevmediği görülmektedir. Burada görülmektedir ki araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu bulmaca çözmeye karşı olumlu tutum içerisindedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bulmaca çözme sıklığına bakıldığında kontrol grubundaki öğrencilerin %15,4'ü her gün, %27'si haftada 2-3, %23'ü haftada 1, %30,8'i ayda 1 defa bulmaca çözerken, %3,8'i hiç çözmekte; deney grubundaki öğrencilerin ise %11,1'i her gün, %29,7'si haftada 2-3, %25,9'u haftada 1, %25,9'u ayda 1 kez bulmaca çözerken, %7,4'ü hiç bulmaca çözmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun belli aralıklarla bulmaca çözdüğü görülmektedir.

Çalışma grubundaki öğrencilerin hangi kaynaklardan bulmaca çözdükleri sorulduğunda kontrol grubundaki öğrencilerin %3,9'u bulmaca çözmezken; %7,7'si sadece dergilerden, %7,7'si sadece gazetelerden, %19,2'si sadece bulmaca kitaplarından, %7,7'si sadece sanal ortamdan (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları), %53,8'i ise bu kaynakların birkaçından bulmaca çözmeyi tercih etmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin ise %7,5'i hiçbir kaynaktan bulmaca çözmeyi tercih etmezken; %7,4'ü sadece dergilerden, %11,1'i sadece gazetelerden, %3,7'si sadece bulmaca kitaplarından, %11,1'i sadece sanal ortamdan (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları), %59,2'si ise bu kaynakların birkaçından birden bulmaca çözmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun birden fazla kaynaktan bulmaca çözmeyi tercih ettiği tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilere bulmaca çözme sebepleri sorulduğunda, kontrol grubundaki öğrencilerin %3,8'i bulmaca çözmezken, %30,8'inin eğlenceli vakit geçirmek için, %30,8'inin bilgilenmek için, %34,6'sinin boş vaktini değerlendirmek için bulmaca çözdüğü; deney grubundaki öğrencilerin ise %7,4'ünün bulmaca çözmediği, %25,9'unun eğlenceli vakit geçirmek, %29,7'sinin bilgilenmek, %37'sinin boş vaktini değerlendirmek için bulmaca çözdüğü görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere bulmaca çözerken bilmedikleri kelimeleri araştırıp araştırmadıkları sorulduğunda kontrol grubundaki öğrencilerden %3,8'i bulmaca çözmezken, %50'sinin bilmediği kelimeleri araştırdığı, %46,2'sinin bilmediği kelimeleri araştırmadığı; deney grubundaki öğrencilerin ise %7,5'inin bulmaca çözmediği, %55,5'inin bilmedikleri kelimeleri araştırdığı, %37'sinin araştırmadığı tespit edilmiştir.

Çalışma grubundaki öğrencilerin bulmaca sözlüğü kullanıp kullanmadıklarına bakıldığında kontrol grubundaki öğrencilerin %3,5'inin bulmaca çözmediği, %19,5'inin bulmaca sözlüğü kullandığı, %77'sinin bulmaca sözlüğü kullanmadığı; deney grubundaki öğrencilerin ise %7,4'ü bulmaca çözmezken, %11,1'inin bulmaca sözlüğü kullandığı, %81,5'inin ise bulmaca sözlüğü kullanmadığı görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu herhangi bir bulmaca sözlüğü kullanmamaktadır.

Tablo 1’de kontrol ve deney grupları arasında öğrencilerin bulmaca çözmeye karşı ilgileri bakımından önemli farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin bulmacaya yönelik ilgilerinin yanı sıra başarı ve tutum açısından da benzerlik göstermeleri önem arz etmektedir. Ön test sonuçlarından hareketle kontrol ve deney grubunun KÖBT ve Türkçe dersine yönelik tutumlarının ölçüldüğü bağımsız gruplar için t testi verileri Tablo 2’de yer almaktadır:

Tablo 2. Kontrol ve Deney Gruplarının Ön Test Karşılaştırması

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	p
KÖBT ön test	Kontrol	26	23,65	6,79	,196	.846
	Deney	27	23,26	7,83		
TDYTÖ ön test	Kontrol	26	61,12	5,43	-,807	.424
	Deney	27	62,37	5,88		

*p<.05

Tablo 2’de ön test sonuçlarına göre kontrol ve deney gruplarının başarı testi ve derse yönelik tutumları üzerine kıyaslamaları incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>.05$). Grupların başarı ve tutumları açısından benzer özelliklere sahip olmaları söz konusudur.

3. 4. Verilerin Toplanması

Bu bölüm başlığı altında çalışmada kullanılmış olan veri toplama araçları ve bu araçların hazırlanış aşamaları ve özellikleri (kapsam, geçerlik, güvenirlik ve madde analizleri) yer almaktadır.

3. 4. 1. Veri Toplama Araçları

3. 4. 1. 1. Bulmacaya Yönelik İlgili Anketi (BYİA)

Çalışma grubundaki öğrencilerin bulmacalara olan ilgilerini belirlemeye yönelik olarak araştırmacı tarafından BYİA oluşturulmuştur.

Bu anket aracılığıyla öğrencilerin 1) Cinsiyetleri, 2) Bulmaca çözmeyi sevip sevmedikleri, 3) Ne sıklıkta bulmaca çözdükleri, 4) Bulmaca çözerken ne tür kaynakları tercih ettikleri, 5) Bulmaca çözme sebepleri, 6) Bulmaca çözerken bilmedikleri kelimeleri araştırıp araştırmadıkları, 6) Bulmaca sözlüğü kullanıp kullanmadıkları hakkında bilgi elde edilmiştir.

3. 4. 1. 2. Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)

Çalışma grubu öğrencilerinin uygulama kapsamında yer alan kavramlara (kelimeler, deyimler, atasözleri) yönelik bilgilerini ölçmek için araştırmacı KÖBT'yi hazırlamıştır. KÖBT hazırlanırken izlenen aşamalar şu şekildedir:

1) Soru Seçimi: 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki “Sağlık, Spor ve Oyun” ile “Dünya ve Çevre” adlı 7 ve 8. temalara ait okuma metinlerinin söz varlığı etkinliklerindeki kavramlar ve araştırmacı tarafından metinlerden belirlenen kavramlar uygulamaya alınmıştır. MEB kazanım testlerindeki kavram bilgisini ölçmeye yönelik soru tarzlarına bakılarak başarı testi soruları oluşturulmuştur. Ders öğretmenlerinin ve akademisyenlerin görüşleri alınarak pilot uygulama yapmak için 40 soru oluşturulmuş, soruların öğrenciler tarafından daha rahat çözülmesini sağlamak için sorular 20’şer soruluk testler halinde bölünmüş ve 2 sınav halinde öğrencilere uygulanmıştır.

2) Madde Analizi (Güçlük ve Ayırt Edicilik) İşlemleri: KÖBT, asıl uygulamanın öncesinde pilot uygulama yapılarak 110 5. sınıf öğrencisine uygulanıp; güvenilirlik ve geçerlilik analizi yapıp, madde güçlükleri (p) ve ayırt edicilikleri (r) hesaplanmıştır.

Bir maddenin güçlük (p) değeri yükseldikçe sorunun kolay, düştükçe ise zor olduğu manası çıkar; güçlüğü (p) 0 ile 1 arasında değer verilir (Özguven, 2012). Madde güçlüğü 0’a yaklaştıkça maddenin zor olduğu, 1’e yaklaştıkça ise maddenin kolay olduğu şeklinde çıkarım yapılır. Test hazırlanırken bir maddenin bilenle bilmeyeni ayırma gücü ve madde güvenilirliğinin yüksek olması açısından; güçlüğü 0,5 civarı maddeler tercih edilir (Tan, 2005).

Madde ayırt ediciliği (r) maddelerin ölçülen özellikle ilgili olarak bireyleri ne derece ayırt edebildiğini gösterir (Büyüköztürk, 2014). Ayırıcılık gücü 0.20’nin altında olanlar testten çıkarılması gereken maddeler; 0.20-0.40 arasındakiler düzeltilmesi gereken maddeler ve 0.40’ın üzerindeki ise çok iyi maddelerdir (Tan, 2005).

KÖBT sorularının hangi kavramlara yönelik olduğu, madde güçlüğü (p) ve madde ayırt ediciliği (r) endeksleri Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3. KÖBT Sorularının Ölçtüğü Kavramlar, Madde Güçlük (p) ve Ayırt Edicilik (r) Endeksleri

Soru	Kavram	p	r	Soru	Kavram	p	r
1	çeşni, tüccar, ambalajlamak, ürkü, barınak	0,42	0,16	21	tıkır tıkır çalışmak, terzi kendi söküğünü dikemez, haşır neşir olmak	0,60	0,56
2	tenis, boks, judo, vole	0,57	0,63	22	aklına başına almak, çakılıp kalmak, dile getirmek, söküp atmak	0,42	0,26

Tablo 3'ün devamı

3	ihtiyaç, kurgu, tasvir etmek, futbol	0,45	0,66	23	kafası karışık olmak, cirit atmak, kıs kıs gülmek, hiçe saymak	0,49	0,5
4	eskrim, basket, transfer, ring	0,56	0,33	24	yakınmak, bezmek, esirgemek	0,61	0,7
5	program	0,68	0,33	25	canının derdine düşmek, ağız birliği etmek, dile getirmek, söküp atmak	0,57	0,53
6	oyun, takım, senaryo, donanım	0,64	0,46	26	kök, diken, dal, nimet	0,50	0,56
7	tasarlamak, eskrim, program, futbol	0,50	0,7	27	menfaat, esirgememek	0,42	0,8
8	uluorta, transfer, salt, atıp tutmak	0,50	0,56	28	oval, nimet, yalnız, dehşet verici	0,53	0,7
9	kasırga, çeşni, oval, ürkü	0,64	0,5	29	dallanıp budaklanmak, çakılıp kalmak, aklını başına almak, hiçe saymak	0,58	0,73
10	ayrıştırmak, ambalajlamak, geri dönüşüm, tasarlamak	0,44	0,26	30	kara kara düşünmek, ikna etmek, haşır neşir olmak, ulu orta	0,69	0,5
11	uluorta, karalamak, iyice azıtmak, dehşet verici	0,67	0,63	31	kavrulmak, karalamak, ayrıştırmak, işi başından aşkın olmak	0,50	0,56
12	oyun	0,71	0,7	32	zehir zıkkım, dehşet verici, çeşni, nimet	0,35	0,5
13	kurgu	0,7	0,46	33	çakılıp kalmak	0,53	0,63
14	ihtiyaç, yolunu bulmak, donanım, kara kara düşünmek	0,77	0,46	34	kendini beğenmek, dallanıp budaklanmak, haşır neşir olmak, ikna etmek	0,22	0,66
15	balık adam	0,76	0,56	35	mahrum bırakmak, ikna etmek, canının derdine düşmek, ağız birliği etmek	0,67	0,76
16	hammadde, kök, yalnız, ayrıştırmak	0,75	0,43	36	cirit atmak, kıs kıs gülmek, tıkr tıkr çalışmak, kafası karışık olmak	0,30	0,1
17	bezmek, hırçınlaşmak, ürkü, yakınmak	0,46	0,53	37	kendini beğenmek mahrum bırakmak canla başla çalışmak söküp atmak, dile getirmek	0,48	0,53
18	beton yığınları, kasırga, diken, kavrulmak	0,64	0,63	38	terzi kendi söküğünü dikemez	0,49	0,33
19	basket, ring, vole, soluk	0,7	0,43	39	iş başından aşkın olmak, binbir surat olmak, aklını başına almak, iyice azıtmak	0,44	0,56
20	tasvir etmek, ring, tenis, salt	0,47	0,7	40	canla başla çalışmak, dile getirmek, atıp tutmak, binbir surat olmak	0,55	0,4

Madde ayırt ediciliği 0.20'nin altında olduğu görülen 2 soru uzman görüşüne başvurularak değiştirilmiştir.

KÖBT'nin ortalama güçlük indeksi (p) 0,55; ortalama ayırt edicilik indeksi (r) 0,52; testin aritmetik ortalaması ise 22,2 olarak hesaplanıp; varılan sonuçlar, KÖBT'nin yapılan uygulama için kullanışlı olduğunu ifade etmektedir.

3) *Geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları*: Göçer ve Kelecioğlu (2014)'na göre, "kapsam geçerliğini belirlemek için uzman görüşlerine mantıksal ve görgül (korelasyonel) tekniklere başvurulmaktadır" (s. 4). Deniz (1994)'e göre ise "kapsam geçerliği, herhangi bir ölçekte yer alan her bir maddenin ölçeğin amacına ne derece uyduğunun belirlenmesini kapsar" (s. 84). Buna bağlı olarak, hazırlanan KÖBT'de kapsam geçerliğinin sağlanabilmesi için her kavram en az iki soruda yer alacak şekilde test hazırlanmıştır (Tablo 3). Sorular hakkında Türkçe eğitimi akademisyenleri (4 akademisyen) ve Türkçe öğretmenlerinin (3 öğretmen) görüşleri alınıp testin geçerliğinin sağlanmasına çalışılmıştır. Test soruları ikiye ayrılarak yirmişer soruluk 2 sınav şeklinde öğrencilere uygulanmıştır. Bu sayede öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasının önüne geçilmek amaçlanmıştır.

3. 4. 1. 3. Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)

Çalışmada, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarını tespit etmek için Millî Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının (MEB EARGED) hazırladığı ve TDÖP'de yayımlanan (2006, s. 233) TDYTÖ kullanılmıştır.

20 maddeden oluşan ölçek; Tamamen Katılıyorum (5), Katılıyorum (4), Kararsızım (3), Katılmıyorum (2), Hiç Katılmıyorum (1) şeklinde puanlanmıştır. Ölçekteki maddelerin 12'si olumlu, 8'i olumsuz ifade içermektedir. Olumlu ifadeler 1'den 5'e, olumsuz ifadeler 5'den 1'e doğru puanlanmaktadır. Öğrencilerin TDYTÖ'den alabileceği en yüksek puan 100, en düşük puan ise 20'dir.

3. 4. 2. Veri Toplama Süreci

Araştırmacı ilk olarak 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren MEB okullarında okutulan öğrenci çalışma kitaplarının tamamını, özel yayınevleri tarafından basılan kitaplarınsa ulaşılabilenlerini (toplam 72 kitap) incelenmiş, bu kitaplarda yer alan bulmacalar tespit edilerek; kitabın yılı, sınıf seviyesi, yayınevi ve bulmacanın yer aldığı tema, ilişkilendirildiği okuma metni, çeşidi ve kitapta yer aldığı sayfa sayısı incelenmiştir.

Araştırmacı yapacağı uygulama öncesinde geliştirdiği başarı testinin geçerlilik güvenilirlik analizlerini yapmak için 110 öğrenci ile pilot uygulama yapmıştır. Pilot uygulama sonrası soruların analizlerini yaparak, geçerlilik ve güvenilirliği uygun olmayan sorular için uzman görüşüne başvurarak başarı testine son halini vermiştir.

Araştırmacının yapacağı uygulama için Trabzon Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Mart-Nisan-Mayıs 2017 aylarında örnekleme oluşturan Yıldızlı Toki Ortaokulunda uygulama yapabileceğine dair izin alınmıştır (Ek 3). Takvim için 2016-2017 eğitim-öğretim yılının ikinci dönemi esas alınmıştır. Uygulama takvimine Tablo 4'te yer verilmiştir:

Tablo 4. Uygulama Takvimi

Tarih	Uygulama Haftası	Sınıf	Ders Saati	Tema	Okuma Metni	Kullanılan Materyal/Ölçme Aracı
30.03.2017	1	5-B	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
30.03.2017	1	5-C	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
06.04.2017	2	5-B	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Oyun Tasarımı	Öğrenci Çalışma Kitabı 3. Etkinlik
06.04.2017	2	5-C	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Oyun Tasarımı	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
12.04.2017	3	5-B	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Spor	Öğrenci Ders Kitabı Söz Varlığı Etkinliği
10.04.2017	3	5-C	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Spor	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
20.04.2017	4	5-B	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Babaannemin Soğanları	Öğrenci Çalışma Kitabı 2. Etkinlik
20.04.2017	4	5-C	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Babaannemin Soğanları	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
26.04.2017	5	5-B	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Patates	Öğrenci Ders Kitabı Söz Varlığı Etkinliği
24.04.2017	5	5-C	1 Ders Saati	Sağlık, Spor ve Oyun	Patates	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
04.05.2017	6	5-B	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Balık Adamlar	Öğrenci Çalışma Kitabı 1. Etkinlik
04.05.2017	6	5-C	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Balık Adamlar	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
10.05.2017	7	5-B	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Çöpler ve Geri Dönüşüm	Öğrenci Çalışma Kitabı 2. Etkinlik
08.05.2017	7	5-C	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Çöpler ve Geri Dönüşüm	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
18.05.2017	8	5-B	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Parbat Dağının Esrarı	Öğrenci Çalışma Kitabı 1. Etkinlik
18.05.2017	8	5-C	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Parbat Dağının Esrarı	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
24.05.2017	9	5-B	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Ağaçlarımızı Takdim Ederim	Öğrenci Çalışma Kitabı 2. Etkinlik

Tablo 4'ün devamı

Tarih	Uygulama Haftası	Sınıf	Ders Saati	Tema	Okuma Metni	Kullanılan Materyal/Ölçme Aracı
22.05.2017	9	5-C	1 Ders Saati	Dünya ve Çevre	Ağaçlarımızı Takdim Ederim	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
01.06.2017	10	5-B	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
01.06.2017	10	5-C	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi

Mart, Nisan, Mayıs ayları içerisinde 9 hafta süren uygulama, “Ünitelendirilmiş Yıllık Ders Planı”na uygun biçimde gerçekleştirilmiştir. Araştırma boyunca kontrol ve deney gruplarına uygulamanın öncesinde, uygulama esnasında ve uygulamanın sonrasında bazı işlemler yapılmıştır. Bu işlemlere Tablo 5’te yer verilmiştir:

Tablo 5. Uygulama Süreci

Grup	Ön Test	Süreç	Son Test
Kontrol	Bulmacaya Yönelik İlgili Anketi (BYİA)	MEB Kitabındaki söz varlığı etkinlikleri ile kavram öğretimi	Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)
	Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)		Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)
	Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)		
Deney	Bulmacaya Yönelik İlgili Anketi (BYİA)	Bulmacalarla Kavram Öğretimi	Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)
	Kavram Öğretimi Başarı Testi (KÖBT)		Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)
	Türkçe Dersine Yönelik Tutum Ölçeği (TDYTÖ)		

3. 4. 2. 1. Kontrol Grubuna Yönelik İşlemler

Uygulama Öncesi: Uygulama öncesinde öğrencilerin, BYİA, KÖBT (ön test) ve TDYTÖ’yü doldurmaları sağlanmıştır. Bu sayede kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi bulmaca ile ilgili ön yaşantıları, başarı, tutum ve kavram yanılgıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Uygulama Süreci: Uygulama boyunca öğrenciler plana uygun olarak öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerle normal öğrenimlerine devam etmişlerdir. “Sağlık, Spor ve Oyun” ile “Dünya ve Çevre” adlı 7 ve 8. temalarına ait okuma metinleri ve bu metinlere ait öğrenci kitabındaki söz varlığı etkinlikleri uygulanmıştır.

Uygulama Sonrası: Uygulamanın bitimini takip eden hafta öğrencilere KÖBT (son test) ve TDYTÖ tekrar uygulanmıştır. Bu sayede kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrasında başarı, tutum ve kavram yanılgıları açısından değişimleri tespit edilmiştir.

3. 4. 2. 2. Deney Grubuna Yönelik İşlemler

Uygulama Öncesi: Uygulama öncesinde öğrencilerin, BYİA, KÖBT (ön test) ve TDYTÖ'yü doldurmaları sağlanmıştır. Bu sayede deney grubu öğrencilerinin uygulama öncesi bulmaca ile ilgili ön yaşantıları, başarı, tutum ve kavram yanılgıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Uygulama Süreci: Öğrenci çalışma kitaplarındaki "Sağlık, Spor ve Oyun" ile "Dünya ve Çevre" adlı 7 ve 8. temalara ait okuma metninin söz varlığı etkinlikleri yerine araştırmacı tarafından hazırlanan bulmaca etkinlikleri uygulanmıştır. Uygulama sürecinde öğrenciler sürece aktif olarak katılmışlardır. Öğretmen öğrencilerin birbiriyle bilgi alışverişinde bulunabilecekleri işbirlikçi öğrenme ortamını da sürece dâhil etmiştir. Her bulmacanın tamamlanmasının ardından öğretmen gerekli kontrol ve düzeltmeleri yapmıştır.

Uygulama Sonrası: Uygulamanın bitimini takip eden hafta öğrencilere KÖBT (son test) ve TDYTÖ tekrar uygulanmıştır. Böylece deney grubu öğrencilerinin uygulama sonrası başarı, tutum ve kavram yanılgısı açısından izledikleri değişimin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

3. 5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler hem nicel hem nitel olduğu için verilerin çözümlenmesinde nicel ve nitel teknikler bir arada kullanılmıştır. KÖBT, BYİA ve TDYTÖ ile toplanan veriler nicel tekniklerle; 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki bulmaca etkinlikleri ise nitel tekniklerle analiz edilmiştir.

2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren okullarda kullanılan Türkçe ders kitaplarındaki bulmaca etkinlikleri içerik çözümlemesine dayalı olan doküman analiziyle değerlendirilmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

BYİA ile elde edilen veriler için SPSS 22 (Statistical Pack age for Social Sciences - Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) programında çapraz tablo analizi yapılmış; deney ve kontrol gruplarının frekans (f) ve yüzde (%) değerleri hesaplanmıştır. Bulmacalarla kavram öğretiminin yapıldığı deney grubunun KÖBT ön test - son test sonuçları üzerinde BYİA'da yer alan değişkenlerin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Ön test - son test sonuçlarına göre; cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevme, bulmaca çözme sıklığı, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü, bulmaca çözme sebebi, bilinmeyen kelimeleri

araştırma, bulmaca sözlüğü kullanma değişkenlerinin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmiştir.

Ön test-son test puanları arasındaki öğrenci başarılarına bakılarak araştırma verileri analiz edilmiştir. Kontrol grubu ve deney grubu öğrencileri erişim puanları analizi yapılırken aritmetik ortalamalar ve standart sapma değerlerine bakılmış, puanlar arası farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler analiz edilirken SPSS İstatistik Paket Programı kullanılmıştır. Ön test-son testlerin analizinde, her maddenin doğru cevabı 1, yanlış cevabı 0 olarak puanlanmıştır. Denencelerin sınanmasında, anlamlılık düzeyi (p) 0,05 alınmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmada elde edilen nicel ve nitel veriler Yöntem kısmında belirtilen tekniklerle analiz edilmiştir. Bu bölümde elde edilen bulgular sunulmuştur.

4. 1. 2006-2007 Eğitim-Öğretim Yılından İtibaren Ortaokullarda Kullanılan Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Bulmacalar

2006-2007 eğitim-öğretim yılı ve sonrasında ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında yer alan bulmacalar incelenmiş; kitabın yılı, sınıf seviyesi, yayınevi ve bulmacanın yer aldığı tema, ilişkilendirildiği okuma metni, çeşidi ve kitapta yer aldığı sayfa sayısı Ek 3'te gösterilmiştir.

Ek 3'te 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında yer alan bulmacalar; kitabın yılı, sınıf seviyesi, yayınevi ve bulmacanın yer aldığı tema, ilişkilendirildiği okuma metni, çeşidi ve kitapta yer aldığı sayfa sayısı ile gösterilmiştir.

Tabloya göre 2006, 2007, 2008 MEB Yayınları 5. sınıf öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Gören, Yener, İldeniz, Aksal ve Sarıöz, 2008, s. 45-63); 2006 yılı 5. sınıf Zambak Yayınları öğrenci çalışma kitabında 5 adet (Akıncı, Aslantaş ve Azim, 2006, s. 62-123); 2006 yılı 6. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 10 adet (Erol, Altan, Arhan, Başar, Gülbahar, Kansu, Kazancıoğlu, Özyaykut, Öztürker, Serin, Yılmaz, Yurt ve Yüksel 2006, s. 14-137); 2007, 2008, 2010 yılları 6. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 7 adet (Erol, Altan, Arhan, Başar, Gülbahar, Kansu, Kazancıoğlu, Özyaykut, Öztürker, Serin, Yılmaz, Yurt ve Yüksel, 2010, s. 16-149); 2007 yılı 6. sınıf Koza Yayınları öğrenci çalışma kitabında 3 adet (Kapulu, Okuyucu, Kaplan ve Karaca, 2007, s. 16-86); 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 yılları 7. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 6 adet (Altan, Arhan, Başar, Özyaykut, Öztürker, Yılmaz ve Yüksel, 2011, s. 10-189); 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 yılları 8. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 5 adet (Altan, Arhan, Başar, Öztürker ve Yılmaz, 2011, s. 22-150); 2008 yılı 5. sınıf Erdem Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Aldı, Kaçalın, Günyüz, Özkan, Karataş, Uncu, Duran ve Gündoğdu, 2008, s. 127); 2008, 2009 yılları 6. sınıf Koza Yayınları öğrenci çalışma kitabında 5 adet (Kapulu, Okuyucu, Kaplan ve Karaca, 2009, s. 16-149); 2008 yılı 8. sınıf Batu Yayınları öğrenci çalışma kitabında 7 adet (Kurt, Altay ve Kara, 2008, s. 22-137) bulmaca yer almaktadır.

2009 yılı 5. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Gören, Yener, İldeniz, Aksal ve Sarıöz, 2009, s. 72); 2009 yılı 5. sınıf Erdem Yayınları öğrenci çalışma

kitabında 12 adet (Aldı, Kaçalın, Günyüz, Özkan, Karataş, Uncu, Duran ve Gündoğdu, 2009, s. 54-152); 2009 yılı 8. sınıf Pasifik Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Ceyhan ve Ceyhan, 2009, s. 117); 2010, 2011, 2013, 2014 yılları 5. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 13 adet (Başar ve Zeybek-Köken, 2014, s. 11-196); 2011, 2013, 2014, 2015, 2016 yılları 6. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 12 adet (Gültekin, Arhan, Başar, Coşkun, Demirel ve Türker, 2016, s. 27-173); 2012, 2013 yılları 5. sınıf Ada Yayınları öğrenci çalışma kitabında 4 adet (Alacalı, 2013, s. 24-176); 2012 yılı 6. sınıf Doku Yayınları öğrenci çalışma kitabında 12 adet (Bıyıklı ve Öztaş, 2012, s. 25-152); 2012 yılı 7. sınıf Koza Yayınları öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Kapulu ve Karaca, 2012, s. 78-134); 2012 yılı 8. sınıf Enderun Yayınları öğrenci çalışma kitabında 7 adet (Kurt, Altay ve Kara, 2012, s. 22-137); 2012 yılı 8. sınıf Bisiklet Yayınları öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Şahin, 2012, s. 139-151) bulmaca yer almaktadır.

2013 yılı 5. sınıf Harf Yayınları öğrenci çalışma kitabında 11 adet (Fındık ve Değirmenci, 2013, s. 54-148); 2013 yılı 6. sınıf Evren Yayınları öğrenci çalışma kitabında 3 adet (Karabıyık, 2013, s. 14-139); 2013, 2014 2015, 2016 yılları 7. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 8 adet (Gültekin, Arhan, Başar, Demirel ve Türker, 2016, s. 10-177); 2013 yılı 8. sınıf Ada Yayınları öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Şahin, 2013, s. 139-151); 2014 yılı 5. sınıf FCM Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Müftüoğlu ve Bektaş, 2014, s. 28); 2014 yılı 6. sınıf Gizem Yayınları öğrenci çalışma kitabında 9 adet (Kaplan ve Şen, 2014, s. 17-174); 2014 yılı 7. sınıf Cem Yayınları öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Şahbaz-Dağlıoğlu, 2014, s. 50-82); 2014 yılı 8. sınıf Yıldırım Yayınları öğrenci çalışma kitabında 7 adet (Kaplan ve Yıldırım-Şen, 2014, s. 9-167); 2014, 2015, 2016 yılları 8. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 8 adet (Arhan, Başar ve Demirel, 2016, s. 22-161)bulmaca yer almaktadır.

2015 yılı 5. sınıf Cem Yayınları öğrenci çalışma kitabında 7 adet (Aldı, Kaçalın, Gündüz, Özkan, Karataş, Uncu, Duran ve Gündoğdu, 2015, s. 55-137); 2015 yılı 6. sınıf Öğün Yayınları öğrenci çalışma kitabında 2 adet (Kaplan, 2015, s. 49-152); 2015, 2016 yılları 7. sınıf Meram Yayınları öğrenci çalışma kitabında 3 adet (Sarbay, 2016, s. 41-151); 2015 yılı 8. sınıf Evren Yayınları öğrenci çalışma kitabında 4 adet (Karabıyık-Ün, 2015, s. 48-89); 2016 yılı 6. sınıf Dörtel Yayınları öğrenci çalışma kitabında 6 adet (Erdal, 2016, s. 17-96); 2017 yılı 5. Sınıf MEB Yayınları ders kitabında 8 adet (Ağın-Haykır, Kaplan, Kıryar, Tarakçı ve Üstün, 2017, s. 12-196); 2017 yılı 6. Sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitabında 14 adet (Sümer, Muştı ve Şengül, 2017, s. 24-246); 2017 yılı 6. Sınıf Başak Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Bozkurt ve Canlı, 2017, s. 99); 2017 yılı 7. Sınıf Ez-De Yayınları öğrenci çalışma kitabında 1 adet (Yıldırım, 2017, s. 12); 2017 yılı 8. Sınıf Dörtel Yayınları öğrenci çalışma kitabında 4 adet bulmaca yer alırken (Erdal,

2017, s. 69-153); 2007, 2008, 2009 yılları 7. sınıf Pasifik Yayınları öğrenci çalışma kitabı (Yangın, Celepoğlu ve Türkyılmaz, 2009); 2013 yılı 7. sınıf Pasifik Yayınları öğrenci çalışma kitabı (Yangın, Celepoğlu ve Türkyılmaz, 2013); 2016 yılı 5. sınıf MEB Yayınları öğrenci çalışma kitaplarında (Tetik, Zorlu, Türker ve Polat, 2016) ise hiç bulmaca yer almamaktadır.

Tabloya göre bulmacaların çeşitlerine bakıldığında ise; 90 adet sözcük yerleştirmece, 57 adet sözcük avı, 34 adet harflerle oynayalım, 18 adet kare bulmaca, 9 adet sözcük bulmaca, 3 adet labirent bulmaca, 3 adet sarmal bulmaca, 1 adet kelime türet, 1 adet resim tamamlama, 1 adet hece bulmaca ve 1 adet deyim bulmaca yer almaktadır.

Tablo 6'da yer alan bulgulara göre 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında farklı türdeki bulmacalar sıklıkla yer almaktadır. İncelenen yıllar arasındaki bulmaca sayılarına bakıldığında yıldan yıla düzenli bir artış ya da azalışın söz konusu olmadığı görülmektedir.

4. 2. Bulmaca ile Kavram Öğretiminin Öğrenci Başarısına Etkisi ile İlgili Bulgular

Bulmacalarla ve MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri ile yapılan kavram öğretiminin öğrenci başarısı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kontrol grubunun ön test - son test sonuçları ve deney grubunun ön test - son test verilerinin karşılaştırması t testi ile yapılmıştır.

MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra kontrol grubuna yapılan KÖBT ön ve son test sonuçları karşılaştırılarak, etkinliklerin kavram öğretimi düzeyine etkisi incelenmiştir. Söz varlığı etkinlikleri ile kavram öğretiminin yapıldığı kontrol grubuna ait KÖBT ön test - son test karşılaştırmaları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Kontrol Grubunun KÖBT Ön Test–Son Test Karşılaştırma t-Testi Sonuçları

Test	N	\bar{X}	SS	t	p
Ön test	26	23,65	6,79	-2,073	,049
Son test	26	26,04	6,24		

Kontrol grubundaki öğrencilere ait KÖBT ön test-son test verilerine yönelik t testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 6'da belirtilmiştir. Tablo 6'da yer alan verilere göre kontrol grubunun ön test-son test sonuçları karşılaştırıldığında son testin lehine anlamlı olduğu görülen bir farklılık söz konusudur ($p < ,05$). MEB kitabındaki

söz varlığı etkinlikleri ile yürütülen kavram öğretimi, öğrencilerin başarısını istatistiksel açıdan anlamlı bir düzeyde artırmıştır. Burada çıkan sonuca bakıldığında mevcut MEB kitaplarında yer alan söz varlığı etkinliklerinin kontrol grubu öğrencilerinin kavram öğretimi başarısını artırdığı görülmektedir.

Bulmacalar uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra deney grubuna yapılan KÖBT sonuçları karşılaştırılarak, etkinliklerin kavram öğretimi düzeyine etkisi incelenmiştir. Bulmacalarla kavram öğretiminin yapıldığı deney grubuna ait KÖBT ön test - son test karşılaştırmaları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Deney grubunun KÖBT Ön Test-Son Test Karşılaştırma t-Testi Sonuçları

Test	N	\bar{X}	SS	t	p
Ön test	27	23,26	7,83	-3,145	,004
Son test	27	26,44	8,38		

Deney grubu öğrencilerine ait KÖBT ön test-son test verilerine yönelik t testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 7’de belirtilmiştir. Tablo 7’de yer alan verilere göre deney grubunun ön test-son test sonuçları karşılaştırıldığında son testin lehine anlamlı olduğu görülen bir farklılık söz konusudur ($p < ,05$). Bulmacalarla yürütülen kavram öğretimi öğrencilerin başarısını istatistiksel açıdan anlamlı bir düzeyde artırmıştır. Burada çıkan sonuca bakıldığında bulmacalarla yürütülen kavram öğretiminin, deney grubu öğrencilerinin kavram öğretimi başarısını artırmada etkili olduğu görülmektedir.

Tablo 6 ve 7’deki verilere bakıldığında hem MEB kitaplarındaki söz varlığı etkinliklerinin hem de bulmacaların öğrencilerin kavram öğrenme başarısını artırdığı görülmektedir. Yöntemler uygulanmadan önce grupların başarı düzeyleri açısından anlamlı bir şekilde farklı olup olmadıklarını ölçmeye yönelik analizler yapılmış ve Tablo 8’de kontrol ve deney gruplarının ön test-son test karşılaştırmaları sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 8. Kontrol ve Deney Gruplarının KÖBT Ön Test-Son Test Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	p
KÖBT ön test	Kontrol	26	23,65	6,79	,196	,846
	Deney	27	23,26	7,83		
KÖBT son test	Kontrol	26	26,04	6,24	-,200	,843
	Deney	27	26,44	8,38		

Kontrol ve deney grubu öğrencilerine ait KÖBT ön test-son test verilerine yönelik t testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 8’de belirtilmiştir. Tablo 8’de yer alan verilere göre kontrol ve deney grubunun ön test-son test sonuçları

karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p > ,05$). Bu sonuca göre, bulmacalarla yapılan kavram öğretiminin MEB kitaplarındaki söz varlığı etkinlikleri ile yapılan kavram öğretimine göre üstünlüğünün olmadığı görülmektedir.

Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8'de yer alan bulgulara göre bulmacalarla ve mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinlikleri ile gerçekleştirilen kavram öğretimlerinin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi bulunduğunu fakat yöntemlerin akademik başarıya etkisi hususunda birbirine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılık yaratmadıkları görülmüştür.

BYİA ile toplanan veriler (cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevme, bulmaca çözme sıklığı, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözüldüğü, bulmaca çözme sebebi, bilinmeyen kelimeleri araştırma, bulmaca sözlüğü kullanma), birer değişken olarak alınmış ve öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadıkları değerlendirilmiştir. Böylece kullanılan kavram öğretim yöntemi dışındaki diğer değişkenlerin başarı üzerinde etkili olup olmama durumları ve kullanılan yöntemle ilişkileri belirlenmeye çalışılmıştır.

4. 2. 1. Cinsiyet Değişkeninin Etkisi ile İlgili Bulgular

Cinsiyet değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik t testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 9'da belirtilmiştir.

Tablo 9. Cinsiyet Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

	cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	p
KÖBT ön test	erkek	18	23,56	8,34	,344	,733
	kız	9	22,44	6,85		
KÖBT son test	erkek	18	26,39	8,56	,176	,862
	kız	9	25,78	8,45		

Tablo 9'da deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde cinsiyet değişkeninin etkisine yönelik t testi sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) cinsiyet değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre cinsiyet değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir.

4. 2. 2. Bulmaca Çözmeyi Sevme Etkisiyle İlgili Bulgular

Bulmaca çözmeyi sevme değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik t testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 10'da belirtilmiştir.

Tablo 10. Bulmaca Çözmeyi Sevme Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Bulmaca çözmeyi sevme		N	\bar{X}	SS	t	p
KÖBT ön test	evet	23	24,78	7,06	2,907	,204
	hayır	4	14	4,96		
KÖBT son test	evet	23	28,13	7,16	3,452	,465
	hayır	4	15	5,88		

Tablo 10'da deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde bulmaca çözmeyi sevme değişkeninin etkisine yönelik t testi sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) bulmaca çözmeyi sevme değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre bulmaca çözmeyi sevme değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir. Puan ortalamalarına bakıldığında ise hem ön testte hem de son testte en yüksek ortalamaya bulmaca çözmeyi seven öğrencilerin, en düşük ortalamaya ise bulmaca çözmeyi sevmeyen öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir.

4. 2. 3. Bulmaca Çözme Sıklığı Etkisiyle İlgili Bulgular

Bulmaca çözme sıklığı değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik tek yönlü ANOVA testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 11'de belirtilmiştir.

Tablo 11. Bulmaca Çözme Sıklığı Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Bulmaca çözme sıklığı		N	\bar{X}	F	p
KÖBT ön test	her gün	3	33	13,592	,016
	haftada 2-3 kez	8	26,13		
	haftada 1	7	26,71		
	ayda 1	7	14,71		
	hiç	2	14		

Tablo 11'in devamı

Bulmaca çözme sıklığı	N	\bar{X}	F	p	
KÖBT son test	her gün	3	34,33	9,931	,063
	haftada 2-3 kez	8	30,75		
	haftada 1	7	29,14		
	ayda 1	7	17,43		
	hiç	2	16		

Tablo 11'de deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde bulmaca çözme sıklığı değişkeninin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) bulmaca çözme sıklığı değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre bulmaca çözme sıklığı değişkeni, bulmacalarla kavram öğretiminin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir. Puan ortalamalarına bakıldığında ise hem ön testte hem de son testte en yüksek ortalamaya her gün bulmaca çözen öğrencilerin, en düşük ortalamaya ise ayda bir bulmaca çözen veya hiç çözmeyen öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir.

4. 2. 4. Hangi Tür Kaynaklardan Bulmaca Çözdüğü Etkisiyle İlgili Bulgular

Hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik tek yönlü ANOVA testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 12'de belirtilmiştir.

Tablo 12. Hangi Tür Kaynaklardan Bulmaca Çözdüğü Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü	N	\bar{X}	F	p	
KÖBT ön test	dergiler	2	19,50	2,610	,055
	gazeteler	3	25		
	bulmaca kitapları	1	33		
	sanal ortam (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları)	3	14,67		
	birden fazla kaynaktan çözen	16	25,44		
	hiçbiri	2	14		
KÖBT son test	dergiler	2	30,50	2,748	,046
	gazeteler	3	31,67		
	bulmaca kitapları	1	35		
	sanal ortam (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları)	3	16,33		
	birden fazla kaynaktan çözen	16	27,19		
	hiçbiri	2	16		

Tablo 12'de deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü değişkeninin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir. Puan ortalamalarına bakıldığında ise hem ön testte hem de son testte en yüksek ortalamaya bulmaca kitaplarından bulmaca çözen öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir.

4. 2. 5. Bulmaca Çözme Sebebi Etkisiyle İlgili Bulgular

Bulmaca çözme sebebi değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik tek yönlü ANOVA testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 13'te belirtilmiştir.

Tablo 13. Bulmaca Çözme Sebebi Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Bulmaca çözme sebebi		N	\bar{X}	F	p
KÖBT ön test	eğlenceli vakit geçirmek	7	25,14	3,720	,026
	bilgilenmek	8	28,13		
	boş vakti değerlendirmek	10	19,70		
	çözmüyor	2	14		
KÖBT son test	eğlenceli vakit geçirmek	7	28,86	2,899	,057
	bilgilenmek	8	30,38		
	boş vakti değerlendirmek	10	23		
	çözmüyor	2	16		

Tablo 13'te deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde bulmaca çözme sebebi değişkeninin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) bulmaca çözme sebebi değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre bulmaca çözme sebebi değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir. Puan ortalamalarına bakıldığında ise hem ön testte hem de son testte en yüksek ortalamaya bilgilenmek amacıyla bulmaca çözen öğrencilerin, en düşük ortalamaya ise hiç bulmaca çözmeyen öğrencilerin sahip olduğu görülmektedir.

4. 2. 6. Bilinmeyen Kelimeleri Araştırma Etkisiyle İlgili Bulgular

Bilinmeyen kelimeleri araştırma değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik tek yönlü ANOVA testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 14'te belirtilmiştir.

Tablo 14. Bilinmeyen Kelimeleri Araştırma Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Bilinmeyen kelimeleri araştırma		N	\bar{X}	F	p
KÖBT ön test	evet	15	23,80	1,583	,226
	hayır	10	24,10		
	çözmüyor	2	14		
KÖBT son test	evet	15	27,93	1,971	,161
	hayır	10	25,60		
	çözmüyor	2	16		

Tablo 14'te deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde bilinmeyen kelimeleri araştırma değişkeninin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) bilinmeyen kelimeleri araştırma değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre bilinmeyen kelimeleri araştırma değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir.

4. 2. 7. Bulmaca Sözlüğü Kullanma Etkisiyle İlgili Bulgular

Bulmaca sözlüğü kullanma değişkeninin öğrencilerin başarıları üzerinde etkili olup olmadığını tespit etmek için deney grubunun KÖBT ön test-son test verilerine yönelik tek yönlü ANOVA testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 15'te belirtilmiştir.

Tablo 15. Bulmaca Sözlüğü Kullanma Değişkeninin KÖBT Ön Test-Son Test Üzerine Etkisi (Deney Grubu)

Bulmaca sözlüğü kullanma		N	\bar{X}	F	p
KÖBT ön test	evet	3	29,33	2,633	,093
	hayır	22	23,18		
	çözmüyor	2	14		
KÖBT son test	evet	3	32	2,457	,107
	hayır	22	26,32		
	çözmüyor	2	16		

Tablo 15'te deney grubunun KÖBT ön test-son test sonuçları üzerinde bulmaca sözlüğü kullanma değişkeninin etkisine yönelik tek yönlü ANOVA sonuçları gösterilmiştir. Ön test ($p > ,05$) ve son testte ($p > ,05$) bulmaca sözlüğü kullanma değişkeninin başarı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmektedir. Bu bulgulara göre bulmaca sözlüğü kullanma değişkeni, bulmacalarla kavram öğretimin uygulandığı deney grubunda öğrencilerin KÖBT ön test-son test başarıları üzerinde etkili değildir.

4. 3. Bulmaca ile Kavram Öğretiminin Türkçe Dersine Yönelik Tutuma Etkisi ile İlgili Bulgular

Bulmacalarla ve MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri ile yapılan kavram öğretiminin öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumu üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kontrol grubunun ön test-son test sonuçları ve deney grubunun ön test-son test verilerinin karşılaştırması t-Testi ile yapılmıştır.

MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra kontrol grubuna yapılan TDYTÖ sonuçları karşılaştırılarak, etkinliklerin derse yönelik tutum üzerindeki etkisi incelenmiştir. Söz Varlığı etkinlikleri ile kavram öğretiminin yapıldığı kontrol grubuna ait TDYTÖ ön test-son test karşılaştırmaları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Kontrol Grubunun TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları

Test	N	\bar{X}	SS	t	p
Ön test	26	61,12	6,73	,000	1,000
Son test	26	61,12	5,43		

Kontrol grubu öğrencilerine ait TDYTÖ ön test-son test verilerine yönelik t-Testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 16'da belirtilmiştir. Tablo 16'da yer alan verilere göre kontrol grubunun ön test-son test sonuçları karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p > ,05$). Bu sonuca göre, MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri ile yapılan kavram öğretiminin, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Bulmacalar uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra deney grubuna yapılan TDYTÖ sonuçları karşılaştırılarak, bulmacaların öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Bulmacalarla kavram öğretimin yapıldığı deney grubuna ait TDYTÖ ön test-son test karşılaştırmaları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Deney Grubunun TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları

Test	N	\bar{X}	SS	t	p
Ön test	27	59,04	7,21	-2,371	,025
Son test	27	62,37	5,88		

Deney grubu öğrencilerine ait TDYTÖ ön test-son test verilerine yönelik t-Testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 17'de belirtilmiştir. Tablo 17'de yer alan verilere göre deney grubunun ön test-son test sonuçları karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak son test bakımından anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p < ,05$). Bu sonuca göre, bulmacalar ile yapılan kavram öğretiminin, öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Tablo 16 ve 17'de yer alan bulgulara göre bulmacalarla ve mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinlikleri ile gerçekleştirilen kavram öğretimlerinin öğrencilerin Türkçe dersine yönelik tutumlarına etkisi açısından bakıldığında, mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinliklerinin kontrol grubu öğrencilerinin Türkçe dersine karşı tutumlarını artırmadığı fakat bulmacaların deney grubu öğrencilerinin derse karşı tutumlarını artırdığı görülmektedir. Fakat yöntemlerin birbirlerine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılık oluşmadığı görülmektedir.

Kontrol ve deney gruplarına hem etkinliklerin öncesinde ön test hem de etkinliklerden sonra son test olarak uygulanan TDYTÖ karşılaştırmaları Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Kontrol ve deney gruplarının TDYTÖ Ön Test-Son Test t-Testi Karşılaştırma Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	SS	t	p
TDYTÖ ön test	Kontrol	26	61,12	6,73	1,084	,283
	Deney	27	59,04	7,21		
TDYTÖ son test	Kontrol	26	61,12	5,43	-,807	,424
	Deney	27	62,37	5,88		

Kontrol ve deney grubu öğrencilerine ait TDYTÖ ön test-son test verilerine yönelik t-Testi yapılmış, bu testin sonucunda elde edilen bulgular Tablo 18'de belirtilmiştir. Tablo 18'de yer alan verilere göre kontrol ve deney gruplarının ön test-son test verileri karşılaştırıldığında aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p > ,05$). Bu sonuç, bu çalışma kapsamında bulmacaların Türkçe dersine

yönelik tutum artırması bakımından MEB kitabındaki söz varlığı etkinlikleri üzerinde herhangi bir üstünlüğü olmadığını göstermektedir.

Tablo 16, Tablo 17 ve Tablo 18’de yer alan bulgulara göre bulmaca etkinlikleriyle gerçekleştirilen kavram öğretiminin öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi bulunduğunu; mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinlikleriyle gerçekleştirilen kavram öğretiminin ise öğrencilerin derse karşı tutumları üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi bulunmadığı; yöntemlerin derse karşı tutuma etkisi hususunda ise birbirine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılık yaratmadıkları görülmüştür.

5. TARTIŞMA

Bulmacanın kavram öğretimi üzerinde etkisinin olmaması alanyazında yer alan ve bu çalışmanın 2.1.7. *İlgili Araştırmalar* kısmında incelenip değerlendirilen önceki çalışmaların çoğunluğunun vardığı sonuç ile örtüşmemektedir. Örneğin, Taşlı (2005) çalışmasında kavram bulmacaları ile öğrencilerin bir kavramı yalnızca ezberlemek yerine bazı aşamaları geçip bireysel ve grup sorumluluğuyla somutlaştırarak öğrendiği sonucuna ulaşmıştır. Gürdal ve Aslan (2011) oyun ve bulmaca etkinliklerinin sınıf içi öğrenmeyi sıradanlıktan kurtardığı, öğrencilerin derse karşı ilgilerini artırdığı, öğrenmeyi olumlu olarak etkilediğini tespit etmiştir. Kızıl (2015) kavram bulmacalarının öğrencilerin akademik başarı puanlarını artırdığını ortaya koymuştur. Merrick (2010) bulmaca temelli derslerin öğrencilerin alanla ilgili kavram öğrenme başarılarını arttığı sonucuna ulaşmıştır. Whisenand ve Dunphy (2010) bulmaca uygulamasının öğrencilerin öğrenmelerini ve terimlerin akılda kalıcılığını artırdığını tespit etmişlerdir. Fakat Namlı (2016)'nın araştırmasından elde edilen, bulmacaların akademik başarıya ve derse karşı tutuma etki etmediği ve Kızıl (2015)'in araştırmasında uygulama sonrası deney ve kontrol gruplarının başarı puanlarının arttığı fakat yöntemlerin birbirlerine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılığın bulunmadığı bulguları bu çalışmanın sonuçları ile örtüşmektedir.

Bu çalışmanın önceki çalışmaların çoğunda elde edilen sonuçlar ile benzerlik göstermemesinin sebebi; uygulama esnasında öğretmenin öğrencileri yönlendirmedeki yetersizliğinden kaynaklanabileceği gibi öğrencilere 7 hafta boyunca kavram öğrenme etkinliği olarak sadece bulmaca çalışması yaptırılması sebebiyle öğrencilerin sıkılıp, derse karşı ilgilerini kaybetmiş olmaları da olabilir. Oyunda katılım özgürlüğü vardır, oyuncular hiçbir zaman oyuna katılmaya ya da oyunu sürdürmeye zorlanamazlar, bu kararlar tümüyle çocuk tarafından verilir (Tamer, 1990'dan akt., Tural, 2005, s. 72). Uğurlu (1996)'ya göre, oyun istenildiği zaman, istenildiği sürece oynanır. 5. sınıf öğrencileri için bulmacalar bu uzun süreçte etkililiğini yitirmiş olabilir. Bir başka sebep ise eğlencenin, öğrenmenin önüne geçmiş olması olabilir. Sığırtmaç (2012) oyunlar kontrolsüz olduklarında zaman kaybına yol açabilmektedirler fikrindedir. Bir diğer sebep ise araştırmacı tarafından hazırlanan bulmaca etkinliklerinde yer alan kavramların büyük çoğunluğunun soyut olması ve sınıf seviyesine uygun olmamaları olabilir. Gülçiçek ve Güneş (2004)'in de dile getirdiği gibi çocuklar somut kavramları soyut kavramlardan daha kolay öğrenirler.

Bulmaca etkinliğinin Türkçe dersine yönelik tutuma etki etmemesinin sebebi olarak bulmacaların derse karşı tutumu değiştirme noktasında yeterli bir materyal olmaması da gösterilebilir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın problemi çerçevesinde elde edilen bulgulardan hareketle varılan sonuçlar bu bölümde sunulmuş, araştırmanın sonuçları doğrultusunda önerilere yer verilmiştir.

6. 1. Sonuçlar

1. 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren ortaokullarda kullanılan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında bulmacalar sıklıkla yer almaktadır. Ancak yıllar arasında bulmaca etkinliği sayısı bakımından belirgin bir farklılık yoktur.
2. Türkçe dersinde bulmaca etkinlikleriyle ve mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinlikleri ile gerçekleştirilen kavram öğretiminin öğrencilerin akademik başarıları üzerinde olumlu yönde anlamlı etkisi bulunmaktadır fakat etkinliklerin akademik başarıya etkisi hususunda birbirine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılıkları yoktur.
3. Farklı değişkenlerin (cinsiyet, bulmaca çözmeyi sevmeye, bulmaca çözme sıklığı, hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdüğü, bulmaca çözme sebebi, bilinmeyen kelimeleri araştırma, bulmaca sözlüğü kullanma) deney grubu öğrencilerinin kavram öğretimi başarıları üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık oluşturmadığı görülmüştür.
4. Türkçe dersinde bulmaca etkinliklerinin derse karşı tutumu artırdığı, mevcut MEB kitabında yer alan söz varlığı etkinlikleriyle gerçekleştirilen kavram öğretiminin ise derse karşı tutumu artırmadığı; fakat etkinliklerin derse yönelik tutuma etkisi hususunda birbirine üstünlükleri yönünde anlamlı bir farklılıkları yoktur.

6. 2. Öneriler

Bu bölüm altında araştırma kapsamında geliştirilen bulmacalar ve bu konu üzerinde farklı bir çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için öneriler yer almaktadır.

6. 2. 1. Araştırma Sonuçlarına Dayalı Öneriler

Bulguların yorumlanması sonucu çalışmada elde edilen sonuçlara ilişkin şu önerilere yer verilebilir:

1. Bulmacalarda yer alacak kavramlar öğrenci seviyesine uygun olacak şekilde seçilmelidir.
2. Öğrenme-öğretme sürecinde bulmacalar ile farklı yöntem-teknikler birlikte kullanılabilir.
3. Bulmaca etkinliklerinin daha ilgi çekici olabilmesi için, etkinlikler hazırlanırken renkli ve resimli olmaları sağlanarak öğrencilerde kalıcı izli öğrenmelerin olması sağlanabilir.
4. Öğrencilerin bulmakta zorluk çektikleri kavramları internet aracılığıyla öğrenmeleri sağlanabilir.
5. Değerlendirme aşamasına geçildikten sonra öğrencilerin, birbirleri ile bilgi alışverişinde bulunmalarına müsaade edilerek bulamadıkları kavramları öğrenmelerini sağlamak da onların hem öğrenebilecekleri hem de eğlenebilecekleri bir sınıf atmosferi oluşmasına katkı sağlayabilir. Bu süreçlerde de öğretmen sınıf kontrolünü kaybetmemeye dikkat etmelidir.
6. Bulmaca etkinlikleri yaptırılırken sınıf gruplara ayrılabilir. Bu sayede öğrenciler daha aktif olabilir, birbirleriyle fikir alışverişinde bulunabilir ve tartışıp ortak bir sonuca varabilirler.
7. Süreci yöneten öğretmen yavaş ve hızlı ilerleyen öğrencileri sürekli takip etmelidir.
8. Bulmacalara bir bölüm daha eklenerek öğrencilerin bulmacalarda yer alan kavramları bulmaca sonunda cümlede kullanmaları istenebilir.
9. Eğer kavramlar öğrenciye zor gelmişse onları o kavramla ilgili doğru bilgiye ulaşabilecekleri bir kaynağa yönlendirerek öğrencilerin çözümsüzlük karşısında başarısızlık duygusunu hissetmelerinin önüne geçebilir.

6. 2. 2. İleride Yapılabilecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Söz konusu bulguların yorumlanması sonucunda daha sonra yapılacak çalışmalara ilişkin şu önerilere yer verilebilir:

1. Yapılan çalışma Trabzon ili Yıldızlı Toki Ortaokulu 5. Sınıf öğrencileri ile sınırlı olup daha geniş katılımın olduğu başka bölgelerde yapılacak çalışmalar ile farklılaştırılabilir.

2. Çalışma 2016-2017 eğitim-öğretim yılında 9 haftalık bir dönem ile sınırlı tutulmuş olup, daha kısa süreli çalışmalar yapıp sonuçları karşılaştırılabilir.
3. Çalışma 5. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Gelecekteki araştırmacılar Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretimini farklı sınıf seviyesinde de çalışarak sonuçları araştırılabilir.
4. Bu çalışma Türkçe dersi 5. sınıf “Sağlık, Spor ve Oyun” ile “Dünya ve Çevre” adlı 7 ve 8. temalarına ait okuma metinleri ile gerçekleştirilmiştir. Bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına etkisi farklı ünite ve konularda da çalışılarak sonuçları araştırılabilir.
5. Bu çalışmada bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına etkisi incelenmiştir. Bulmacaların öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi, isteklendirme, üst düzey düşünme becerisi kazandırma yetisi gibi farklı değişkenler üzerindeki etkisi araştırılabilir.
6. Bu çalışmada bulmacalar ders işleyişi esnasında metinlerdeki kavramlarla ilişkilendirilerek uygulanmıştır. Bulmacalara ders dışında ayrı zaman ayrıldığında, ders başarısına etkisi araştırılabilir.
7. Bulmaca uygulaması yapıldığında öğrencileri gruplara bölmek ve her grubun kendi içerisinde ve verilen sürede bulmacaları çözmelerini istemek sınıf içerisinde bu oyunun bireysel olmaktan çıkıp daha da eğlenceli bir hale gelmesi sağlanarak öğrenci başarısı üzerindeki etkisi araştırılabilir.

7. KAYNAKLAR

- Ağın-Haykır, H., Kaplan, H., Kıryar, A., Tarakcı R. ve Üstün, E. (2017). *Ortaokul Türkçe 5 ders kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Akıncı, M., Aslantaş, H. ve Azim, M. (2006). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: Zambak yayınları.
- Akkan, E. (2005). Matematik öğretiminde bulmaca tekniğinin öğrenci başarısına etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 140-146.
- Aksan, D. (2000). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Alacalı, O. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Ada yayınları.
- Aldı, M., Kaçalın, M., Günyüz, M., Özkan, M., Karataş, İ., Uncu, Ü., Duran, C. ve Gündoğdu, A. (2008). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Erdem Yayınları.
- Aldı, M., Kaçalın, M., Günyüz, M., Özkan, M., Karataş, İ., Uncu, Ü., Duran, C. ve Gündoğdu, A. (2009). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Erdem Yayınları.
- Aldı, M., Kaçalın, M., Günyüz, M., Özkan, M., Karataş, İ., Uncu, Ü., Duran, C. ve Gündoğdu, A. (2015). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Cem Yayınları.
- Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G., Yılmaz, D. ve Yüksel, Y. (2011). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Öztürker, G. ve Yılmaz, D. (2011). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Altıntaş, G. E. (1998). *İlköğretim okulları 4. sınıf fen bilgisi öğretiminde araç-gereç (deney yapıları) ve bulmaca tekniğinin öğrencilerin akademik başarısına katkısı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Alperen, N. (2001). *Türkçe okuma ve yazma rehberi* (7. Baskı). Ankara: Alperen Yayınları.
- Arhan, S., Başar, S. ve Demirel, T. (2016). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Aru, S. (2013). *İlköğretim programına göre hazırlanan Türkçe ders kitaplarında kelime haznesini geliştirmeye yönelik planlamanın incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Aslan, S. (2012). *8. sınıf T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi kavramlarının öğretiminde bulmacaların öğrenci başarısına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.
- Aydemir, E. (2012). *Çevrimiçi bulmaca kullanımının öğrencilerin akademik başarısına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Bakla, A. and Sarıçoban, A. (2015). Interactive puzzles in vocabulary instruction: Teachers and learners as designers. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 129-143.
- Başar, S. ve Zeybek-Köken, S. (2014). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Berry, D. C. and Miller, M. G. (2008). Crossword puzzles as a tool to enhance athletic training student learning part I. *Athletic Therapy Today*, 13(1), 29-31.
- Bıyıklı, H. ve Öztaş, Y. (2012). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Doku Yayınları.
- Bozavlı, E. (2017). İlkokul çağındaki çocuklarda kavram edinimi ve söylemsel sapmalar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 509-518.
- Bozkurt, B. Ü. ve Canlı, S. (2017). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Başak Yayınları.
- Bruner, J. S. (1966). *Toward a theory of instruction*. Cambridge: Belknap Pres.
- Bilen, M. (2002). *Plandan uygulamaya öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, S. (2007). *Deneyisel desenler - ön test - son test kontrol grubu desen ve veri analizi* (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Calp, M. (2010). *Özel eğitim alanı olarak Türkçe öğretimi*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ceyhan, Y. ve Ceyhan S. (2009). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları.
- Crossman, E. K. and Crossman, S. M. (1983). The crossword puzzle as a teaching tool. *Teaching of Psychology*, 10, 98-99.
- Çelikkaya, T. (2011). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinden beklentileri. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(40), 38.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

- Demircioğlu, H., Demircioğlu, G. ve Ayas, A. (2004). Kavram yanılgılarının çalışma yapraklarıyla giderilmesine yönelik bir alışma. *Milli Eğitim Dergisi*. 163, 120-130.
- Demirel, . ve n, K. (1987). *Eğitim terimleri*. Ankara: şafak Matbaası.
- Demirel, . (2003). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Deniz, L. (1994). *Bilgisayar tutum leği (BT-M)'nin geçerlik güvenirlik, norm çalışması ve örnek bir örnek uygulama* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Erdal, N. (2016). *İlköğretim Türkçe 6 ğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Erdal, N. (2017). *İlköğretim Türkçe 8 ğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Dörtel Yayıncılık.
- Erdem, E., Yılmaz, A. ve Morgil, İ. (2001). Kimya dersinde bazı kavramlar öğrenciler tarafından ne kadar anlaşılıyor?. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 65-72.
- Ergin, M. (1993). *Edebiyat ve eğitim fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümleri için Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basın Yayın Tanıtım.
- Erol, A., Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Gülbahar, B., Kansu, S., Kazancıoğlu, Z. G., zaykut, S., ztrker, G., Serin, A., Yılmaz, D., Yurt, M. ve Yüksel, Y. (2006). *İlköğretim Türkçe 6 ğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Erol, A., Altan, A., Arhan, S., Başar, S., Gülbahar, B., Kansu, S., Kazancıoğlu, Z. G., zaykut, S., ztrker, G., Serin, A., Yılmaz, D., Yurt, M. ve Yüksel, Y. (2010). *İlköğretim Türkçe 6 ğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Ertürk, S. (1984). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Ertürk, S. (1997). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Franklin, S., Peat, M. and Lewis, A. (2003). Non-traditional interventions to stimulate discussion: The use of games and puzzles. *Journal of Biological Education*, 37(2), 79-84.
- Fındık, . ve Değerimenci, G. (2013). *İlköğretim Türkçe 5 ğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: Harf Yayınları.
- Fidan, N. (1986). *Okulda ğrenme ve ğretme*. Ankara: Gl Yayınevi.
- Fidan, N. (1996). *Okulda ğrenme ve ğretme*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Gaikwad N. and Tankhiwale S. (2012). Crossword puzzles: Self-learning toll in pharmacology. *Perspectives on Medical Education*, 1(5-6), 237-248.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınları.

- Gülçiçek, Ç. ve Güneş, B. (2004). Fen öğretiminde kavramların somutlaştırılması: Modelleme stratejisi, bilgisayar simülasyonları ve analogiler. *Eğitim ve Bilim*, 29(14), 36-48.
- Gültekin, İ., Arhan, S., Başar, S., Coşkun, S., Demirel, T. ve Türker, H. (2016). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Gültekin, İ., Arhan, S., Başar, S., Coşkun, S., Demirel, T. ve Türker, H. (2016). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Gündoğdu, A. E. (2012). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın kavram öğretimi açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 31-44.
- Güneş, F. (2007). *Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Gürdal, A. ve Arslan, M. (2011, May). *Oyun ve bulmaca etkinlikleriyle yabancılara Türkçe kelime öğretim yöntemi*. 1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics'de sunulan bildiri, The International Burch University, Sarajevo.
- Güzel, A. ve Karatay H. (2014). *Türkçe öğretimi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gomez, E. and Scher, J. (2005). Design strategies for the pedagogical use of crossword puzzle generation software, in individual and collaborative design modes. *The Proceedings of Information Systems Education Conference*, 22, 1542-7382.
- Göçer Ş. S. ve Kelecioğlu, H. (2014). Validity from past to present. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, 5(2), 1-11.
- Gören, N., Yener, Z., İldeniz, A., Aksal, H. ve Sarıöz, N. (2008). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Gören, N., Yener, Z., İldeniz, A., Aksal, H. ve Sarıöz, N. (2009). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Hengirmen, M. (1998). *Türkçe dilbilgisi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Hisar, G. Ş. (2006). *4. ve 5. sınıf İngilizce derslerinde kullanılacak etkili öğretim yöntemleri üzerine deneysel bir çalışma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kalyani, P. (2007). Crosswords as a learning tool in anatomy & physiology teaching. *Medical Teacher*, 29(5), 513.
- Kaplan, B. (2006). *Yaşamımızı yönlendiren elektrik ünitesinde ev ödevi verilmesinin öğrenci başarısına ve kavram öğrenmeye etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Kaplan, F. (2015). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Öğün Yayınları.
- Kaplan, Ş. ve Yıldırım-Şen, G. (2014). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Yıldırım Yayınları.
- Kaplan, Ş. ve Yıldırım-Şen, G. (2014). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Gizem Yayıncılık.
- Kapulu, A., Dedeoğlu-Okuyucu, S., Kaplan, Ş. ve Karaca, A. (2007). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Kapulu, A., Dedeoğlu-Okuyucu, S., Kaplan, Ş. ve Karaca, A. (2009). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Kapulu, A. ve Karaca, A. (2012). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Koza Yayınları.
- Karabıyık, F. (2013). *İlköğretim Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Evren Yayıncılık.
- Karabıyık-Ün, F. (2015). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Evren Yayıncılık.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar - ilkeler - teknikler* (23. baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Karatay, H. (2007). Kelime öğretimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27(1), 141-153.
- Kaymakçı, S. (2012). Sosyal Bilgiler dersinde bulmaca kullanıyorum. *Araştırma Temelli Etkinlik Dergisi*, 2(2), 86-99.
- Kılıç, F. (2008). Kavramların öğretiminde kavram analizi yönteminin akademik başarıya ve bilişsel esnekliğe etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 223-238.
- Klausmeier, H. J. (1992). Concept learning and concept teaching. *Educational Psychologist*, 27(3), 267-286.
- Kızıl, Ö. (2015). *6. sınıf Sosyal Bilgiler "Ülkemizin Kaynakları" ünitesinin kavram bulmacası etkinlikleri yoluyla öğretiminin akademik başarı üzerindeki etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Koray, Ö. C. ve Bal, Ş. (2002). Fen öğretiminde kavram yanılgıları ve kavramsal değişim stratejisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(1), 83-90.
- Korkmaz, Z. (1992). Gramer terimleri sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- Köksal, M. S. (2006). Kavram öğretimi ve çoklu zekâ teorisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(2), 473-480.
- Kurt, M., Altay, J. ve Kara, M. (2008). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: Batu Yayınları.

- Kurt, M., Altay, J. ve Kara, M. (2012). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: Enderun Matbaacılık.
- Kurudayıoğlu, M. ve Çetin, Ö. (2015) Temel beceriler ve Türkçe öğretimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 1-19.
- Kükey, M. (2003). *Türkçenin dil bilgisi 1*. Samsun: Cem Ofset Matbaacılık.
- Malatyalı, E. (2010). Yapılandırmacı öğrenme sürecinde kavramlar ve önemi: kavramların pedagojik açıdan incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(3), 320-332.
- Martinez, M. I. and Parra, J. F. (2011, July). *Active learning: Creating interactive crossword puzzles*. Paper presented at 3rd International Conference on Education and New Learning Technologies, The Universidad Politécnica de Cartagena, Cartagena.
- Merrick, K. E. (2010). An empirical evaluation of puzzle-based learning as an interest approach for teaching introductory computer science. The Institute of Electrical and Electronics Engineers *Transactions on Education*, 53(4), 677-680.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2000). *İlköğretim okulu Türkçe-yazı programı 6-7-8. Sınıf (2. baskı)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Müftüoğlu, A. ve Bektaş, S. (2014). *İlköğretim Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: FCM Yayıncılık.
- Namlı, Ş. (2016). *Sudoku, futoshiki ve kakuro bulmacalarının 8. sınıf öğrencilerinin denklemler ve eşitsizlikler konusundaki başarılarına etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Olivares, J. C., Escalante, M., Escarela, R., Campero, E., Hernández, J. L. and López, I. (2008). Crossword puzzles for learning electromagnetism. *Eureka sobre Enseñanza y Divulgación de las Ciencias*, 5(3), 334-346.
- Önder, A. (1999). *Yaşayarak öğrenme için eğitici drama*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öz, F. (2011). *Uygulamalı Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı yayıncılık.
- Özbay, M. (2008). Türkçe öğretiminde kelime hazinesinin önemi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 30-45.
- Özçelik, D. A. (1988). *3.-11. sınıf (9.-17. yaş) öğrencilerinde görülen biçimiyle kavram (söz dağarcığı) gelişimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler: Eğitimde dönüşüm*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Özgülven, İ. E. (2012). *Psikolojik testler*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkırmılı, A. (1994). *Dil ve anlatım*. İstanbul: Ümit Yayıncılık.
- Özyürek, M. (1984). Kavram öğrenme ve öğretme. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(2), 347-366.
- Saban, A. (2004). *Öğrenme öğretme süreci: Yeni teori ve yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım.
- Shah, S., Lynch, L. M. and Macias-Moriarity, L. Z. (2010). Crossword puzzles as a tool to enhance learning about anti-ulcer agents. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(7), 117.
- Sarbay, A. (2016). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. İstanbul: Meram Yayıncılık.
- Saxena, A., Nesbitt, R., Pahwa, P. and Mills, S. (2009). Crossword puzzles: Active learning in undergraduate pathology and medical education. *Archives of Pathology & Laboratory Medicine*, 133(9), 1457-1462.
- Seçken, N. (2006). A web based puzzle for energy sources. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 7(3), 1302-6488.
- Senemoğlu, N. (1998). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Özsen Matbaası.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Senemoğlu, N. (2015). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Shah, S., Lynch, L. M. and Macias-Moriarity, L. Z. (2010). Crossword puzzles as a tool to enhance learning about anti-ulcer agents. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 74(7), 117.
- Sığırtmaç, A. (2012, Mayıs). Oyun boşa geçen zaman değildir. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/oyun-bosa-gecen-zaman-degildir-20648151> adresinden 10.01.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Sivagnanam, G., Rajasekaran, M., Jayashree, C., Sreepriya, R. and Rajakannu, R. (2004). Crossword puzzle: A novel teaching-learning method. *Indian Journal Pharmacology*, 36(3), 175-180.
- Songur, A. (2006). *Harfli ifadeler ve denklemler konusunun oyun ve bulmacalarla öğrenilmesinin öğrencilerin matematik başarı düzeylerine etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sümer, F. K., Muştı, G. ve Şengül, S. (2017). *Ortaokul Türkçe 6 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.

- Swift, O. (2015). *The people's puzzle: Crosswords and knowledge politics*. Retrieved February 15, 2018 from http://research.gold.ac.uk/247/1/ANT-GARP13_GRO.pdf.
- Şahbaz-Dağlıoğlu, E. (2014). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Cem Yayınları.
- Şahin, A., Karadüz, A., Kırkkılıç, A., Göçer, A., Şahin, E., Coşkun, E., Akyol, H., Gündüz, O., Ungan, S., Şimşek, T. ve Temur, T. (2014). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Şahin, D. (2013). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Ada Yayıncılık.
- Şahin, D. (2012). *İlköğretim Türkçe 8 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Bisiklet Yayıncılık.
- Şimşek, A. (2006). *İçerik türlerine dayalı öğretim: kavramların öğretimi* (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tan, Ş. (2005). *Öğretimi planlama ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Taşlı, E. (2005). 4.- 7. sınıf sosyal bilgiler programı üniteleri ile ilgili kavram bulmacaları örnekleri. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 166(33). http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/166/index3-tasli.htm adresinden 23 Şubat 2018 tarihinde edinilmiştir.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Tetik N., Zorlu, N., Türker, H. ve Polat, Z. (2016). *Ortaokul Türkçe 5 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Tikbaş, F. (2011). *Kültür, eğitim ve kültür ekonomisi kapsamında bulmacaların işlevleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tikbaş, F. (2016). Kültür eğitimi ve bulmacalar. *Dede Korkut*, 11(5), 121-126.
- Tual, A. (2011). *Sosyal Bilgilerde yapılandırmacı yaklaşımla kavram öğretimine yönelik model geliştirme* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tural, H. (2005). *İlköğretim matematik öğretiminde oyun ve etkinliklerle öğretimin erişimi ve tutuma etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: TDK yayınları.
- Türktan, R. (2011). *Yapılandırılmış test grid test tekniğinin Türkçe öğretiminde kavram öğretimine katkısı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uğurlu, Z. (1996). Kültürel bir olgu olarak oyun (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

URL-1, <https://Global.Britannica.Com/Topic/Crossword-Puzzle>. 28 Ocak 2017.

URL-2, <http://www.Numanaga.Com/Eğitimde-Bulmaca/>. 27 Ocak 2017.

URL-3, <http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/200995-tdknin-guzel-turkce-bulmacasi-tuttu>. 25 Ocak 2017.

URL-4, <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/109726/TurkDilKurumundanGuzelTurkcebulmacasi.html>. 27 Ocak 2017.

URL-5, <http://www.istanbulhaber.com.tr/tdkya-basvur-bulmacan-e-postana-gelsin-haber-30601.htm>. 27 Mart 2017.

URL-6, <http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/200995-tdknin-guzel-turkce-bulmacasi-tuttu>. 27 Mart 2017.

URL-7, <https://En.Wikipedia.Org/Wiki/Crossword>. 13 Ocak 2017.

URL-8, https://www.nytimes.com/interactive/2017/02/14/crosswords/new-york-times-crossword-timeline.html?_r=0. 13.03.2017.

URL-9, <https://www.theguardian.com/crosswords/2013/dec/20/100-years-crosswords-first-new-york>. 20 Mart 2017.

URL-10, http://puzzles.telegraph.co.uk/site/article_full_details?article_id=9. 20 Mart 2017.

URL-11, <http://Citruscountysocialstudies.Blogspot.Com.Tr/2009/12/Happy-96th-Birthday-To-Crossword-Puzzle.Html>. 13 Ocak 2017.

URL-12, <http://www.Crosswordtournament.Com/>. 25 Ocak 2017.

URL-13, <http://www.imdb.com/title/tt0492506/>. 17 Mart 2017.

URL-14, <http://www.Hurriyet.Com.Tr/Bulmaca-Medyasi-39034854>. 25 Ocak 2017.

URL-15, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/bulmaca-medyasi-39034854>. 21 Haziran 2018.

URL-16, <https://www.4resim1kelime.com/kare-bulmaca-oyunu/>. 10 Nisan 2018.

URL-17, <https://eodev.com/gorev/1272365>. 10 Nisan 2018.

URL-18, <https://sefacimin.wordpress.com/2012/10/12/kare-bulmaca-15/>. 10 Nisan 2018.

Ülgen, G. (1996). *Kavram geliştirme, kavram ve uygulamalar*. Ankara: Setma Basımevi

Ülgen, G. (2001). *Kavram geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Park, E. ve Park, Y. (2010). A hierarchical interface design of a puzzle game for elementary education. *Science and Technology*, 3(2), 43-49.
- Yangın, B., Celepoğlu, A. ve Türkyılmaz, F.(2009). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları.
- Yangın, B., Celepoğlu, A. ve Türkyılmaz, F. (2013). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Pasifik Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (Ed.). (2006). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım, R. (2017). *İlköğretim Türkçe 7 öğrenci çalışma kitabı*. Ankara: Ez-De Yayınları.
- Yılmaz, K. ve Çolak, R. (2011). Kavramlara genel bir bakış: Kavramların ve kavram haritalarının pedagojik açıdan incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 185-204.
- Yoneyama, Y., Matsushita, K., Mackin, K. J., Ohshiro, M., Yamasaki, K. and Nunohiro, E. (2008, January). *Puzzle based programming learning support system with learning history management*. Paper presented at 16th International Conference on Computers in Education, The University of Tokyo, Japan.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Varış, F. (1991). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını.
- Varışoğlu, B., Şeref, İ., Gedik, M. ve Yılmaz, İ. (2013). Türkçe dersinde uygulanan eğitsel oyunlara yönelik tutum ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 1060-1081.
- Weisskirch, R. S. (2006). An analysis of instructorcreated crossword puzzles for student review. *College Teaching*, 54(1), 198-201.
- Whisenand, T. G. and Dunphy, S. M. (2010). Accelerating student learning of technology terms: The crossword puzzle exercise. *Journal of Information Systems Education*, 21(2), 141-148.
- Wise, A. (2003). Web-based puzzle program to assist students' understanding of research methods. *Active Learning in Higher Education*, 4(2), 193-202.

8. EKLER

Ek 1. Veri Toplama Araçları

1. BULMACAYA YÖNELİK İLGİ ANKETİ

1-Cinsiyet: () Erkek () Kız

2-Bulmaca çözmeyi sever misiniz?

() Evet ()Hayır

3- Ne kadar sıklıkla bulmaca çözersiniz?

() Her gün,() Haftada 2-3 defa,() Haftada 1 defa, () Ayda 1 defa, () Hiç

4-Hangi tür kaynaklardan bulmaca çözdünüz/ çözersiniz?

() Dergiler

()Gazeteler

()Bulmaca Kitapları

()Sanal Ortam (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları)

5- Niçin bulmaca çözersiniz?

Eğlenceli vakit geçirmek için ()

Bilgilenmek için ()

Boş vaktimi değerlendirmek için()

6- Bulmaca çözerken bulamadığınız kelimeleri araştırıyor musunuz?

() Evet ()Hayır

7- Bulmaca çözerken herhangi bir bulmaca sözlüğü kullanıyor musunuz?

() Evet ()Hayır

Ek 1'in devamı

5. SINIFLAR BAŞARI TESTİ		Tarih: .../.../2017
Sınıfı:	5. Sınıf Ön-Test, Son-Test	Öğrencinin Puanı
Numarası:		

1. çeşni	a. panik
2. tüccar	b. melce
3. ambalajlamak	c. tat
4. ürkü	d. ambalaj yapmak
5. barınak	e. tacir

Soru 1) Yukarıdaki kelimelerin doğru eşleştirmesi seçeneklerin hangisinde?

A) 1. b	B) 1. e
2. d	2. a
3. e	3. b
4. a	4. c
5. c	5. d
C) 1. c	D) 1. a
2. e	2. c
3. d	3. e
4. a	4. b
5. b	5. d

Soru 2) Aşağıdaki kavramlardan hangisi bir spor türü değildir?

A) Tenis	B) Boks
C) Judo	D) Vole

1	İhtiyaç	Gereksinme
2	Kurgu	Montaj
3	Tasvir Etmek	Betimlemek
4	Futbol	Vuraç

Soru 3) Yukarıdaki tabloda eş anlam eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Soru 4) Aşağıdakilerden hangisi “dürtücü kılıç, kesici kılıç ve delici kılıç adı verilen silâhlarla yapılan spor, kılıç oyunu”dur?

A) Eskrim	B) Basket
C) Transfer	D) Ring

Soru 5)

I. Radyo programının bu akşamki konusu en sevdiğim yazardı.

II. Paris gezisinin programını şimdiden belirledi.

III. Yeni çıkan virüs programını hemen satın aldım.

IV. En sevdiğim oyunun programını telefonuma indirdim.

Yukarıdaki cümlelerden hangi ikisinde “program” kelimesi “bilgisayara bir işlemi yaptırmak için yazılan komutlar dizisi” anlamında kullanılmıştır?

A) I. ve II.	B) II. ve III.
C) I. ve III.	D) III. ve IV.

Ek 1'in devamı

1	Oyun	Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence
2	Takım	Meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine uyan kimselerin oluşturduğu topluluk
3	Senaryo	Bir tiyatro, sinema, televizyon veya radyo eserinin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metin
4	Donanım	Bir makinede, bir araçta ayak yardımıyla dönmeyi veya hareketi sağlayan düzen, ayaklık

Soru 6) Yukarıda anlamları verilen sözcüklerden hangisinin anlamı yanlış verilmiştir?

A) 4 B) 3 C) 2 D) 1

Soru 7) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "zihinde hazırlamak" anlamına gelen bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Bir spor dalı olarak eskrim tercih edildi.
- B) Ali'yi konuşturmak için bir soru tasarladım.
- C) Yeni ders programını alır almaz okuldan çıktık.
- D) Futbol oynarken yaralandım.

Soru 8) Aşağıdaki kelimelerden hangisi "bir profesyonel sporcunun, para karşılığı kulübünden bir başka kulübe geçmesi"ni ifade eder?

- A) Ulu orta B) Transfer
- C) Salt D) Atıp tutmak

Soru 9) Aşağıdaki kelimelerden hangisi bir hava olayıdır?

- A) Kasırga B) Çeşni
- C) Oval D) Ürkü

Soru 10) Kullanım dışı kalan geri dönüştürülebilir atık malzemelerin çeşitli geri dönüşüm yöntemleri ile ham madde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılmasına ne ad verilir?

- A) Ayırıştırmak
- B) Ambalajlamak
- C) Geri dönüşüm
- D) Tasarlamak

Soru 11) "Ona anlattığımız sırrı ulu orta söylemesi hepimizi şaşırttı."

Yukarıdaki cümlede "ulu orta" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisi getirilebilir?

- A) Karalamak B) Çekinmeden
- C) İyice azıtmak D) Dehşet verici

Soru 12) "Oyun" sözcüğü aşağıdaki cümlelerin hangisinde "vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence" anlamında kullanılmıştır?

- A) Atatürk, hiçbir zaman onların oyununa kanmadı.
- B) Tiyatro oyunu, izleyenleri adeta büyüledi.

Ek 1'in devamı

C) Çelik çomak oyununun ortasında annem beni eve çağırdı.

D) Komşularının oyununa gelmeyen çiftin yuvası dağılmaktan kurtuldu.

Soru 13)

1. Saatin kurgusu bitmiş.
2. Demir fabrikasının kurgusu bitti, işletmeye açıldı.
3. Arkadaşlarının kurguları sayesinde muhtarlığa adaylığını koydu.
4. Program yayınlanmadan hemen önce kurgusu değiştirilmiş.

Numaralandırılmış cümlelerin hangisinde "kurgu" sözcüğü " Bir filmin değişik bölümlerini birleştirme, montaj" anlamında kullanılmıştır?

- A) 1 B) 2 C) 3 D) 4

Soru 14) Arkadaşımın sıkıntısını öğrenince bir şeyler yapmaya ihtiyaç duydum.

Bu cümledeki altı çizili söz yerine aşağıdakilerden hangisi getirilirse cümlenin anlamında değişme olmaz?

- A) Donanım
B) Yolunu bulmak

C) Gereksinme

D) Kara kara düşünmek

Soru 15) Aşağıdakilerin hangisi "denizin dibine inebilecek donanımla su altında çalışmayı iş edinen kimse" için kullanılmaz?

- A) Balık adam
B) Dalgıç
C) Balıkçı
D) Kurbağa adam

Soru 16) "Bir ürün veya mal oluşturmak için gerekli maddelerin işlenmeden önceki doğal durumuna" **ne ad verilir?**

- A) Hammadde
B) Yalnız
C) Kök
D) Ayırıştırma

Soru 17) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili ifade "huysuz, kırıcı, sert olmaya başlamak" anlamına gelmektedir?

- A) Çarçabuk bezdi ve alıp başını gitti.
B) Sabah sabah hırçınlaşmak ona hiç yakışmamıştı.
C) Beni görünce ürküye kapılacağını düşünmemiştim.
D) Huyudur, her zaman her şeyden yakınır.

Ek 1'in devamı

Soru 18)

Beton yığınları arasında nefes almak zorlaşmıştı.

Bu cümledeki altı çizili sözcüğün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Saatte 120 km'yi aşan güçlü fırtına
 B) Çok katlı betonarme binalar
 C) Sert, batıcı çıkıntı
 D) İyi gelişmemek, ufak, zayıf, cılız kalmak

Soru 19) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir terim kullanılmamıştır?

- A) Son dakikada attığı üç sayılık basket takımına galibiyet getirdi.
 B) Ringe çıkma korkusu rakip oyuncunun dikkatini çekmişti.
 C) Oyuncunun yaptığı vole, izleyenleri büyüledi.
 D) Odada yalnızca Behçet'in kısa, kesik solukları iştiliyordu.

Soru 20) Aşağıdakilerin hangisinde eş anlamlı kelimeler bir arada kullanılmıştır?

- A) Gezdiği yerleri tasviri onu ilgiyle dinlememizi sağladı.
 B) Oyuncu ringe çıkar çıkmaz seyirci coşkulandı.
 C) Tenis oynarken raketini düşürmesi oyunu kaybetmesine neden oldu.
 D) Sadece sanat hakkında bilgi sahibi olanların, her konuştuğunu salt doğru görmesini anlayamıyorum.

Öğrencinin Adı Soyadı:

Sınıfı:

No:

	A	B	C	D
1			x	
2				x
3				x
4	x			
5				x
6	x			
7		x		
8		x		
9	x			
10			x	
11		x		
12			x	
13				x
14			x	
15			x	
16	x			
17		x		
18		x		
19				x
20				x

Ek 1'in devamı

5. SINIFLAR BAŞARI TESTİ		Tarih: .../.../2017
Sınıfı:	5. Sınıf Ön-Test, Son-Test	Öğrencinin Puanı
Numarası:		

"Kişiler kendi becerilerine, hobilerine, ilgi alanlarına göre en iyi mesleği tercih ederler. Bu işlerde genelde topluma hizmet verilmektedir. Ancak iş kendi işlerini halletmeye geldiğinde bir türlü zaman ayıramazlar, sürekli ertelerler."

Soru 21) Yukarıda açıklaması verilen deyim ya da atasözü hangisidir?

- A) Tıkır tıkır çalışmak
- B) Terzi kendi söküğünü dikemez.
- C) Haşır neşir olmak
- D) Aklına geleni işleme, her ağacı taşlama.

Soru 22) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Saatlerce bilgisayarda oyun oynama, aklını başına al, derslerine çalış.
- B) Burada on gündür çakılıp kaldım.
- C) Onunla konuşmanın yolunu buldum.
- D) Jülide'nin geldiğini görünce mutlu oldum.

Soru 23) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklamasıyla verilmiştir?

- A) Kafası çok karışık, tüm önceki bilgi ve düşünceleri alt üst oldu.
- B) Birkaç haftadır evin önlerinde cirit atıyordu.
- C) Konuşulanları duyduğunu kıs kıs gülmesinden anladım.
- D) Verdiği kararla beni adeta hiçe saydı.

Soru 24)

I. Bir haftadır yemekleri beğenmediğinden yakınıyor.

II. Sabahları erken kalkmaktan sürekli şikayetçiydi.

III. Kibrit kullanmaktan bezdiğimiz için bir eski çakmakla gazı yakmaktayız.

IV. Yeni aldığım boya kalemlerimi arkadaşımдан esirgemedim.

Yukarıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangi ikisi eş anlamlıdır?

- A) III. ve IV. B) I. ve III.
- C) II. ve IV. D) I. ve II.

Soru 25) Aşağıda verilen cümlelerden hangisinde deyim yanlış kullanılmıştır?

- A) Partide öylesine eğleniyordu ki canının derdine düşmüştü.
- B) Herkes ağız birliği etmişçesine yaklaşan savaşı anlatıyordu.
- C) Şirketin yeni problemleri çalışanlarca toplantıda dile getirildi.
- D) Bu gidişle inanlar bitki soyunu dünyadan tamamen söküp atacaklar.

Soru 26) Aşağıdaki kelimelerden hangisi "bitkiler"le yakından ilişkili bir kavram değildir?

- A) Kök B) Diken
- C) Nimet D) Dal

Ek 1'in devamı

Soru 27) Aşağıdaki kelimeler anlamsal olarak eşleştirildiğinde hangisi dışarıda kalır?

- A) Çıkar
- B) Kazanç
- C) Menfaat
- D) Esirgememek

Soru 28) Aşağıdakilerin hangisinde kelimenin verilen anlamı ile cümlede kullanımı birbirine uymamaktadır?

- A) Yumurta biçiminde olan /Ona doğum gününde oval bir ayna hediye etti.
- B) Yiyecek, içecek / Ekmek nimetlerin en mübarek olanıdır.
- C) Ancak / Koca evde yalnız yaşıyordu.
- D) Dehşetlenmek / Olaylar giderek dehşet verici bir hal almaya başlamıştı.

Soru 29) "Mahalledeki olay dallanıp budaklanmış, artık çözümü zorlaşmıştı."

Cümlesine altı çizili söz grubunun kattığı anlam aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hiç önemsememek, değer vermemek
- B) Bir şey yapmadan beklemek
- C) Büyüyüp karışık bir durum almak
- D) Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak

Soru 30) Nazlı'nın kara kara düşündüğünü

gören annesi, onu derdini söylemesi için ikna etmeye çalıştı. Arkadaşlarıyla hep haşır neşir olmayı seven Nazlı, en sevdiği arkadaşısı Meltem'in ödevlerini yapmayı unutup ulu orta ağladığını ve bu duruma çok üzülüğünü anlattı.

Parçada altı çizili ifadelerden hangisi deyim değildir?

- A) 1. B) 2. C) 3. D) 4.

Soru 31) Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerden hangisi **mecaz anlamda değildir?**

- A) Hayatın sıkıntılarında kavrulmuş bir insandı Necmi.
- B) Etrafındaki herkesi karalamaktan çekinmezdi.
- C) Atık malzemeleri ayrıştırmak zor oldu.
- D) İşi başından aşkındı bizimle hiç ilgilenemedi.

Soru 32) Güneş görmeyen ağacın meyveleri zehir zıkkımdı.

Aşağıdakilerden hangisi, bu cümledeki altı çizili söz grubunun bu cümleye kattığı anlamdır?

- A) Dehşet verici
- B) Çok acı ya da ekşi
- C) Çeşni
- D) Nimet

Ek 1'in devamı

Soru 33) Bu köyde on gündür çakılıp kaldım.

Altı çizili söz grubu, aşağıdaki cümlelerin hangisinde cümledeki anlamıyla kullanılmıştır?

- A) Arabayı tamir edemezsek yolun ortasında çakılıp kalacağız.
- B) Bardak elimden düşüp yere hızla çakılıp kaldı.
- C) Çivi duvara çakıldığı yerde yıllarca kaldı.
- D) Babası sinirlenince yumruğu masaya çakılıp kaldı.

Soru 34) Bu kadar kendini beğenmiş olmasa hepimiz onu çok sevebilirdik.

Altı çizili sözün bu cümleye kattığı anlam aşağıdakilerin hangisinde vardır?

- A) Okulda yarattığı problem dallanıp budaklanınca çözüm güçleşti.
- B) Beslediği tavuklarla haşır neşir olmaya meraklıydı.
- C) Öteden beri köyde kendini başkalarından üstün görür.
- D) Onu sınavı geçebileceğine ikna etmeye çalışmasına çok şaşırımdı.

Soru 35) Kıvanç, merakına yenik düşerek babasının cep telefonunu gizlice almıştı. Arkadaşlarının sürekli bahsettiği oyunu görmek için sabırsızlanıyordu. Oyunu tam telefona indirecekti ki aniden duyduğu kapı sesinin tesiri ile telefonu parke zemine düşürüverdi. İçeri girdiğinde yeni aldığı telefonu yerde dağılmış gören babası, Kıvanç'ın hatasından ders almasını sağlamak için; onu, o hafta sonu çok sevdiği sinemaya gitme etkinliğinden mahrum bıraktı.

Yukarıdaki parçada geçen "mahrum bırakmak" ifadesi ile anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Birinin herhangi bir şeyden yoksun kalması
- B) Birini bir konuda inandırmak.
- C) Canından başka bir şey düşünmeyecek kadar sıkıntıda olmak.
- D) Anlaşarak bir konuda aynı biçimde konuşmak.

Soru 36) Aşağıdaki deyimlerden hangisinin açıklaması yanlış verilmiştir?

- A) Cirit atmak: Bir yerde sık dolaşmak
- B) Kafası karışık olmak: Bir kimse için kötü konuşmak
- C) Tıkır tıkır çalışmak: Düzenli bir biçimde çalışmak
- D) Kıs kıs gülmek: Sessiz ve alaylı bir biçimde gülmek

Ek 1'in devamı

Soru 37)

- Kendini beğenmek
- Mahrum bırakmak
- Canla başla çalışmak
- Söküp atmak

Aşağıdakilerden hangisi bu deyimlerden herhangi birinin anlamı değildir?

- A) Söylemek, açıklamak
- B) Kendini başkalarından üstün görmek
- C) Birinin herhangi bir şeyden yoksun kalması
- D) Her sıkıntıyı göze alarak tüm gücüyle çalışmak.

Soru 38) Aşağıdakilerin hangisinde "Bir kimse uzmanlığını kullanarak başkalarına yararlı olur da bu uzmanlığı kendi yararına kullanmaya olanak bulamaz ya da kendini savsaklar" anlamında söylenen bir atasözü kullanılmıştır?

- A) El için kuyu kazan, evvela kendisi düşer.
- B) Terzi kendi söküğünü dikemez.
- C) Aklına geleni işleme, her ağacı taşlama.
- D) Akıllı köprü arayınca dek deli suyu geçer.

Soru 39) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklamasıyla verilmemiştir?

- A) İşim başımdan aşkın deyince, pek çok işi olduğunu anladık.
- B) Binbir surat bir adamdı, kılıktan kılığa girerdi.
- C) Akılsızca davranışlarda bulunma, aklını başına al artık.
- D) Son günlerde küçük çocuk iyice azıtmıştı.

Soru 40) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim yanlış anlama gelecek şekilde kullanılmıştır?

- A) Sınavı kazanabilmek için canla başla çalıştı.
- B) Çok ketum davranıyor gördüklerini dile getiriyordu.
- C) Arkadaşların hakkında atıp tutma, ne varsa yüzlerine söyle.
- D) Yeni grip virüsleri binbir surat, sürekli değişip duruyorlar.

Ek 1'in devamı

Öğrencinin Adı Soyadı:

Sınıfı:

No:

	A	B	C	D
21		x		
22				x
23	x			
24				x
25	x			
26			x	
27				x
28			x	
29			x	
30				x
31			x	
32		x		
33	x			
34			x	
35	x			
36		x		
37	x			
38		x		
39				x
40		x		

Ek 1'in devamı

TÜRKÇE DERSİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ

Sevgili Öğrenciler,

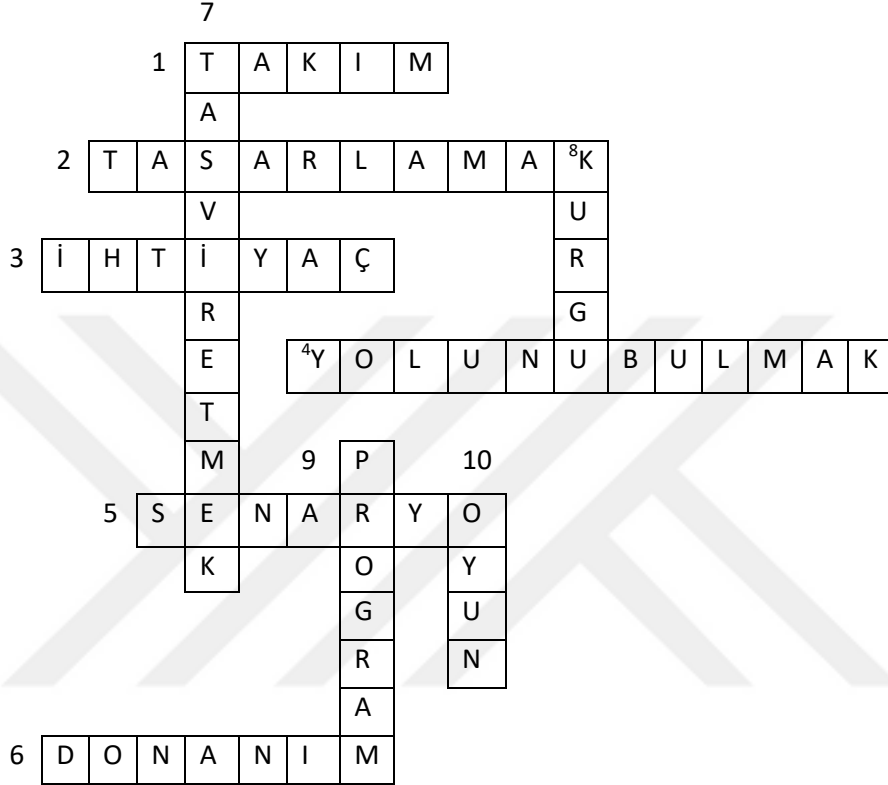
Bu ölçek, sizlerin Türkçe dersine yönelik görüşlerinizi almak amacı ile hazırlanmıştır. Her cümleyi dikkatle okuduktan sonra **DERECELER** sütunundaki seçeneklerden size **en yakın olanını (X) ile işaretleyiniz**. Lütfen hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

Türkçe Dersi ile İlgili Görüşler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Türkçe benim için eğlenceli bir derstir.					
2. Türkçe dersinde genellikle çok sıkılıyorum.					
3. Türkçe derslerine daha fazla zaman ayrılmalıdır.					
4. Türkçe dersi için, ders dışında çalışma zamanı ayırmaya gerek yoktur.					
5. Türkçe dersini dört gözle bekliyorum.					
6. Türkçe ile ilgili ödevleri yapmaktan zevk alıyorum.					
7. Türkçeyi, diğer derslere göre daha çok severek çalışırım.					
8. Türkçe dersinde genellikle huzursuz olurum.					
9. Türkçe dersi ile ilgili konuları tartışmaktan mutlu oluyorum.					
10. Türkçe bana göre gereksiz bir derstir.					
11. Türkçe sınavlarında, diğer derslerin sınavlarına göre daha huzursuz oluyorum.					
12. Türkçe dersinin günlük yaşamda önemli bir yeri var.					
13. Türkçe dersi hiç olmasa daha iyi olurdu.					
14. Türkçe dersi kadar sıkıcı bir ders yoktur.					
15. Türkçe derslerindeki okuma parçaları çok can sıkıcıdır.					
16. İleride, Türkçe ile ilgili bir bölümde okumak isterim.					
17. Televizyon ve radyoda yayımlanan Türkçe konulu programları kaçırmak istemem.					
18. Türkçe derslerinde metin inceleme keyif vericidir.					

19. Boş zamanlarımın çoğunu Türkçe dersine ayırmak isterim.					
20. Türkçe dersi ile ilgili kitap, dergi vb. yayınları takip etmek isterim.					

Ek 2. Bulmacalar

“OYUN TASARIMI” METNİ

SOLDAN SAĞA

1. Meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine uyan kimselerin oluşturduğu topluluktur.
2. Bir şeyin nasıl gerçekleşebileceğini düşünmek, zihinde hazırlamak anlamına gelir.
3. Gerekseme, gereksinme anlamına gelir.
4. Çözüme ulaşmak, gereken çareyi bulmak durumlarında kullanılan bir deyimdir.
5. Bir tiyatro, sinema, televizyon veya radyo eserinin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metne verilen addır.

6. Bir bilgisayarda bulunan fiziksel birimlere verilen addır.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

7. Ayrıntılarıyla anlatmaya, betimlemeye denir.
8. Bir filmin değişik süre ve yerlerde çekilen bölümlerini, bir anlam ve uyum bütünlüğü sağlayarak birleştirme, montaj anlamına gelir.
9. Bilgisayara bir işlemi yaptırmak için yazılan komutlar dizisidir.

10. Vakit geçirmeye yarayan, belli

kuralları olan eğlenceye verilen isimdir.

Ek 2'in devamı

"SPOR" METNİ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1					s	E	m	T		o	V	a
2		F		B	A	S	K	E	T		O	r
3	J	U	D	O		K		K	R		L	a
4	e	T		K	Ö	R		R	A	K	E	T
5	o	B	ü	S		i	Z	i	N			m
6	l	O	r			M	A	R	S			a
7	o	L	e		a		r		F	a	R	
8	j		m	e	r	a		T	E	N	i	S
9	i	m	e	r	a		k	a	R	ı	N	
10	k	e	k		s	e	r	T		t	G	m

Soldan Sağa

1. Yerleşim bölgesi - Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmemiş olduğu, genellikle geniş veya dar düzlük, yazı

2. Basketbolda kazanılan sayı – Ordu kelimesinin kısaltması

3. Jujitsudan gelişmiş, silâhsız olarak, tutmalara, fırlatmalara, hareketsiz bırakmalara dayanan Japon kökenli dövüş sporu – Alfabemizin 14. harfi – Kripto'nun kısaltması – Lantan'ın kısaltması

4. Kasaplık hayvanlardan sağlanan kaslardan oluşmuş besin maddesi - Görme duygusu olmayan, görmez - Pingpong, tenis gibi oyunlarda topa vurmak için kullanılan, oval tahta bir kasağa gerilmiş bir ağla veya lâstikle kaplanmış olan, uzunca saplı araç, vuraç.

5. Yüksek ve alçaktan mermi atabilen, top ve havanların bazı özelliklerine sahip kısa namlulu top - Bir şey yapmak için verilen veya alınan özgürlük, müsaade, ruhsat, icazet, mezuniyet

6. Bir tür taze, yumuşak ve tuzsuz beyaz peynir - Güneş Sistemi'nin Güneş'ten sonra dördüncü gezegeni

7. Yüreklendirmeye yarayan İspanyolca kelime, yaşa – Taşıtların ön bölümünde bulunan, uzağı aydınlatan güçlü ışık verici

8. Çayırılık, otlak - Ağla ortasından ikiye bölünen bir alanda tek veya çift oyuncuların raketle karşılıklı vurdukları veya çeldikleri topu, belli kurallara göre, karşılanamayacak

biçimde birbirlerinin alanına düşürerek sayı kazanmaları esasına dayanan oyun, alan topu

Ek 2'in devamı

9. "Emri Olur" şarkısı ile ünlenen Türk müzik grubu - İnsan ve hayvanlarda gövdenin kaburga kenarlarından kasıklara kadar olan ön bölgesi

10. Yumurta, un ve şekerden, genellikle içine çekirdeksiz kuru üzüm veya kakao vb. konularak yapılan, fırında pişirilen tatlı çörek – "Yumuşak" kelimesinin zıt anlamı – Kültür ve Turizm Bakanlığı Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün kısaltması

Yukarıdan Aşağıya

1. Yer bilimi ile ilgili

2. Topu, kafa veya ayak vuruşları ile karşı kaleye sokma kuralına dayanan ve on birer kişilik iki takım arasında oynanan top oyunu, ayak topu – Fiilleri olumsuz yapmak için kullanılan ek

3. Canlılar için, doğup çoğalmak

4. Belirli kurallara uyularak yapılan yumruk dövüşü, yumruk oyunu - Asker, nefer

5. Dilek eki - Türkiye'de doğup Hazar Denizi'ne dökülen bir nehir

6. Dürtücü kılıç, kesici kılıç ve delici kılıç adı verilen silâhlarla yapılan spor, kılıç oyunu

7. Medeni Kanun'un kısaltması - Birbirine sınımsız yapışık hücre veya moleküllerden oluşan ve bitkilerin çeşitli bölümlerini bir kın gibi saran ince tabaka - Kripton'un kısaltması

8. Tekrar etme, yeniden söyleme - Bazı cisimlerin tat alma organı üstünde bıraktığı duyum

9. Bir profesyonel sporcunun, para karşılığı kulübünden bir başka kulübe geçmesi

10. Abide

11. Futbol, tenis gibi oyunlarda havadan gelen topa, sıçrayarak ayağın üstü veya raket ile vurma - Üzerinde boks yapılan, çevresi kordonla çevrilmiş yer

12. Arama işini bir başkasına yaptırma

Ek 2'in devamı

"BABAANNEMİN SOĞANLARI " METNİ

T	D	S	E	L	V	T	Ş	A	J	O	B	C	F	J	T	Q	Z	D	F	İ	A	E	K	F
A	E	G	K	K	A	F	A	S	I	K	A	R	I	Ş	I	K	O	L	M	A	K	O	A	Ö
G	C	R	N	J	F	H	T	S	C	Ç	O	G	J	I	G	F	T	S	V	Z	X	Q	R	G
A	F	C	Z	V	H	F	A	N	V	Ö	L	I	J	G	L	Ş	N	T	R	E	L	X	A	B
E	B	Y	V	İ	C	J	K	I	S	K	I	S	G	Ü	L	M	E	K	G	B	X	M	K	H
R	İ	D	Q	A	K	G	N	D	S	K	Ş	T	I	Y	J	N	W	Q	C	Ç	A	L	A	Y
V	N	V	A	Ü	F	E	C	H	N	R	A	G	L	Ş	D	B	N	Ç	R	W	J	İ	R	K
J	B	H	F	F	K	G	N	A	N	J	Ş	D	V	K	L	R	K	H	G	D	L	U	A	Ş
D	İ	K	S	J	A	J	F	D	H	J	C	İ	R	İ	T	A	T	M	A	K	A	C	D	S
C	R	Ş	L	L	T	S	M	C	İ	S	V	Z	J	Ş	Y	G	V	U	R	N	Ç	F	Ü	C
Ç	S	E	İ	D	I	V	H	M	F	S	F	N	İ	Ü	R	H	T	D	J	L	X	V	Ş	T
K	U	S	T	E	P	M	D	H	B	F	Ö	V	H	O	A	E	G	İ	Ö	B	C	A	Ü	E
A	R	A	P	T	T	Ç	L	D	K	H	H	K	F	J	B	Ç	R	U	J	L	F	Ş	N	V
F	A	C	Ğ	M	U	R	U	K	T	L	N	G	Ü	F	N	S	W	Q	C	Ç	I	G	M	N
Z	T	G	R	Ç	T	F	R	K	E	E	W	N	F	Ğ	V	M	G	S	L	Ö	Ç	T	E	K
V	O	K	F	C	M	S	E	Y	L	Q	E	L	N	G	Ü	D	B	J	L	Y	F	D	K	Ü
İ	L	İ	J	D	A	L	W	G	F	Z	A	Y	K	J	Y	N	D	B	D	E	F	G	F	İ
Ş	M	E	L	J	K	L	C	R	H	C	Ç	I	R	L	G	F	Ü	C	Y	N	J	U	H	F
Ğ	A	R	G	K	L	S	V	X	N	V	Ö	Ğ	I	Y	G	E	R	D	X	D	İ	J	K	T
E	K	Q	S	J	Ü	L	R	H	C	N	L	Ç	E	D	F	J	L	D	İ	A	W	L	S	V
T	I	K	I	R	T	I	K	I	R	Ç	A	L	I	Ş	M	A	K	Y	F	K	A	W	V	S
F	H	R	M	Ö	Ç	O	A	F	W	X	N	İ	Ü	G	K	H	D	S	G	A	E	R	U	F
V	F	J	H	R	S	W	V	N	M	Ç	K	L	F	T	K	İ	Ü	N	Ç	C	Z	M	G	Ö
D	İ	Ş	İ	B	A	Ş	I	N	D	A	N	A	Ş	K	I	N	O	L	M	A	K	F	E	R
A	V	G	J	L	Ş	T	B	W	S	F	G	D	C	Ö	Ç	N	T	P	Ğ	Q	S	G	J	Z

Aşağıda anlamları sıralanmış olan atasözü ve deyimler yukarıdaki bulmacanın içerisinde sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve sağdan sola çapraz olmak üzere gizlenmiştir. Anlamları verilmiş olan bulmacada gizli deyim ve atasözlerini bularak anlamlarının karşılıklarını yazınız.

1. Pek çok işi olmak.
2. Kılıktan kılığa girmek.
3. Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak.
4. Bir kimse veya bir şey için kötü konuşmak.
5. Bir yerde çokça bulunmak, sık dolaşmak ve serbestçe davranmak.
6. Düzenli bir biçimde, ara vermeden, aksamadan çalışmak.
7. "İnsanlar başkalarına yaptıkları hizmetleri kendilerine yapamazlar" durumlarında kullanılan bir atasözüdür.
8. Önceki bilgi ve düşünceleri altüst olmak.
9. Sessiz ve alaylı bir biçimde gülmek.

Ek 2'in devamı

"PATATES" METNİ

Aşağıda anlamları verilen kavramlar tabloda harfleri karışık halde yer almaktadır. Harfleri karışık olarak verilen kavramların doğrusunu altına yazınız.

- 1.Yumurta biçiminde olan, yumurtamsı, sobe, beyzi
- 2.Yalnız, sadece, tek, sırf
3. (Mecazi) Leke sürmek, kötülük yüklemek, iftira etmek
- 4.Bir şeyin aslını bilmeden düşünüp tartmadan, çekinmeden, açıktan açığa
- 5.Yiyecek içecek, özellikle ekmek
- 6.Bir arada bulunduğu kimselerle ve onların işleriyle uğraşıp durmak, onlarla ve o işlerle kaynaşmak.
- 7.(bir iş, konu, sorun) Büyüyüp karışık bir durum almak, yayılıp genişlemek.
- 8.Hiç önemsememek ve değer vermemek.
- 9.kendini başkalarından üstün gören.

<p>1. AOVL 1. OVAL</p>	<p>2. TASL 2. SALT</p>	<p>3. ALAKARAMK 3. KARALAMAK</p>
<p>4. RUOTLAU 4. ULU ORTA</p>	<p>5. ETMİN 5. NİMET</p>	<p>6. OAHŞARIŞMINKELR 6. HAŞIR NEŞİR OLMAK</p>
<p>7. DAUBKMNAKALNPILADAL 7. DALLANIP BUDAKLANMAK</p>	<p>8. ÇSAHKYAIEM 8. HİÇE SAYMAK</p>	<p>9. EDBEMNİKĞEİNŞİN 9. KENDİNİ BEĞENMİŞ</p>

Ek 2'in devamı

"ÇÖPLER VE GERİ DÖNÜŞÜM" METNİ

Ç	J	H	A	M	M	A	D	D	E	H	M	K	A
H	A	A	Y	R	I	Ş	T	I	R	M	A	K	M
B	F	K	İ	Q	Z	A	B	Ö	F	J	U	İ	B
A	G	Ö	I	İ	K	N	A	E	T	M	E	K	A
L	S	B	V	L	D	H	Ş	F	T	U	E	A	L
I	X	B	Y	G	I	A	C	U	P	Ğ	Ö	B	A
K	A	E	W	N	B	P	F	J	N	C	Ç	İ	J
A	G	N	S	K	N	A	K	S	H	F	V	N	L
D	R	Ö	Ç	L	Ö	Ç	W	A	A	F	K	Ş	A
A	T	Ü	C	C	A	R	M	H	L	A	F	A	M
M	Ç	F	Y	Q	Z	A	F	Ü	M	M	J	B	A
G	E	R	İ	D	Ö	N	Ü	Ş	Ü	M	A	C	K
S	N	Y	R	W	Q	Z	Ç	İ	U	O	J	K	D
M	A	H	R	U	M	B	İ	R	A	K	M	A	K

Aşağıda anlamları sıralanmış olan kavramlar yukarıdaki bulmacanın içerisinde sağdan sola, yukarıdan aşağıya ve sağdan sola çapraz olmak üzere gizlenmiştir. Anlamları verilmiş olan bulmacada gizli kavramları bularak anlamlarının karşılıklarına yazınız.

1. Deniz dibine inilebilecek donanımla su altında çalışmayı iş edinen kimse, dalgıç, kurbağa adam

2. Bir yerde uzun süre hareketsiz kalmak, bir şey yapmadan beklemek

3. Ticaret yapan, ticaretle uğraşan kimse, tacir

4. Bir ürün veya mal oluşturmak için gerekli maddelerin işlenmeden önceki doğal durumu

5. Ambalaj yapmak

6. Ayrışmasını sağlamak

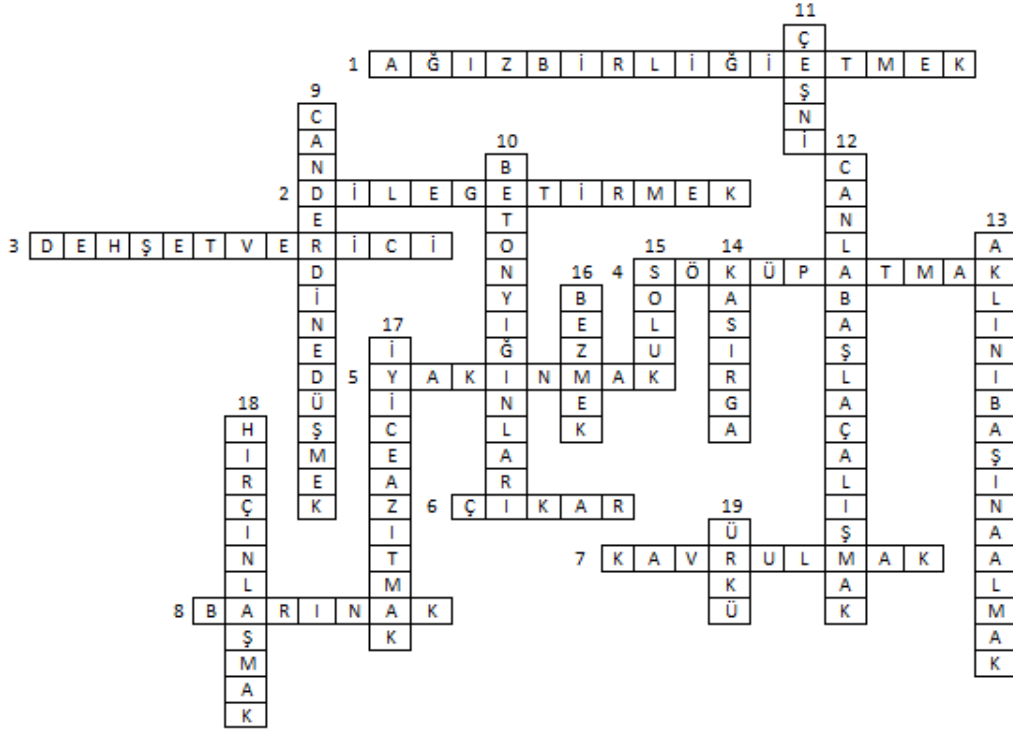
7. Kullanım dışı kalan geri dönüştürülebilir atık malzemelerin çeşitli geri dönüşüm yöntemleri ile ham madde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılmasıdır

8. (birini, bir konuda) inandırmak

9. Birini herhangi bir alışkanlığından uzak tutmak

Ek 2'in devamı

"PARPAT DAGININ ESRARI" METNİ

SOLDAN SAĞA

1. "Anlaşarak bir konuda aynı biçimde konuşmak" durumunu ifade eden bir deyimdir.
2. "Söylemek, açıklamak" anlamına gelen bir deyimdir.
3. "Korku veya ürküntü veren" durumlar için kullanılan bir kavramdır.
4. "Bulunduğu yerden ya da kökünden çıkarıp atmak" anlamına gelen bir deyimdir.
5. "Şikâyet, sızıltı, sızlanma, şekva" kavramlarının eş anlamlısıdır.
6. "Kazanç, menfaat" kelimelerinin eş anlamlısıdır.
7. "Sıcaktan ... çiçeksi zilüferler açabilmek için direniyordu." Cümlesinde boş bırakılan yere "(Mecazi) lyi gelişmemek, ufak, zayıf, cılız kalmak" anlamında getirebileceğimiz kelimeyi master hali ile yazınız.
8. Barınılacak yer, melce anlamına gelen bir kavramdır.

YUKARIDAN A ŞAĞIYA

9. "Canından başka bir şey düşünmeyecek kadar sıkıntıda olmak" durumları için kullanılabilecek bir deyimdir.
10. Çok katlı betonarme binalar için kullanılan bir kavramdır.
11. (yiyecek, içecek için) Tat, tadımlık manasına gelen bir kavramdır.
12. "Her türlü zorluğu, sıkıntıyı göze alarak tüm gücüyle çalışmak" anlamında kullanılan bir deyimdir.
13. "Akılsızca davranışlarda bulunmaktan kendini kurtarmak" anlamına gelen deyimdir.
14. Hızı saatte 120 km'yi aşan çok güçlü fırtınaya verilen addır.
15. Akciğerlere çekilen, akciğerlerden atılan hava veya ciğerlere hava alıp verme, nefes
16. Bezigin duruma gelmek, bezginlik getirmek, bıkip usanmak
17. "Ölçüyü kaçırmak, kontrolden çıkmak" durumlarında kullanılan bir deyimdir.
18. "Huysuz, kırıcı, sert olmaya başlamak; hırçınlık etmek" durumlarını ifade eden bir kavramdır.
19. Topuluğu saran ortak korku, panik

Ek 2'in devamı

"AĞAÇLARIMIZI TAKTİM EDERİM" METNİ

ETKİNLİK

Aşağıda anlamları verilen kavramlar tabloda karışık halde yer almaktadır. Karışık verilen kavramların doğrusunu altına yazınız.

1. Ancak.
2. Sert batıcı çıkıntı
3. Çok acı ya da ekşi bir tat
4. Bitkiyi toprağa bağlayan bölüm
5. Ağacın kolları
6. Bir şeyi yapmaktan veya vermekten kaçınmamak

<p>1. IZYNLA 1. YALNIZ</p>	<p>2. KDNEİ 2.DİKEN</p>	<p>3. ZKIMRKZIHEİ 3. ZEHİR ZIKKIM</p>
<p>4. ÖKK 4. KÖK</p>	<p>5. LDA 5. DAL</p>	<p>6. EGSEMKEİMRE 6. ESİRGEMEMEK</p>

Ek 3. 2006-2007 Eğitim Öğretim Yılından İtibaren Ortaokullarda Kullanılan Türkçe Dersi Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Bulmacalar

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2006, 2007, 2008	5	MEB Yay.	3. Tema: Sağlık ve Çevre	Yeşil Örtü	Harflerle Oynayalım	45
			4. Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Mucit Çocuk	Sözcük Yerleştirmece	63
2006	5	Zambak Yay.	3. Tema: Güzel Ülkem Türkiyem	Türkiye	Sözcük Avı	62
			4. Tema: Üretim-Tüketim ve Verimlilik	Sihirli Pasta	Sözcük Yerleştirmece	72
				Tema Sonu Değerlendirme	Sözcük Avı	86
			6. Tema: Hayal Gücü ve Gizemler	Koca Dev ile Peri Kızı	Sözcük Avı	110
				Tema Sonu Değerlendirme	Sözcük Avı	123
2006	6	MEB Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Sözcük Avı	14
				Okuma Üstüne	Sözcük Yerleştirmece	16
				Atatürk ve Onun Büyük Eseri	Sözcük Bulmaca	40
			2. Tema: Atatürkçülük	Atatürk'ten Anılar	Harflerle Oynayalım	51
				Atatürk ve Tarihimiz	Sözcük Bulmaca	60
				Forsa	Sözcük Yerleştirmece	76
			3. Tema: Duygular ve Hayaller	Çocuk ve Resim	Sözcük Avı	85
				Bir Masal Ülkesinde Anadolu	Kare Bulmaca	92
			4. Tema: Sevgi	İstanbul Liseli Küçük Hasan	Kare Bulmaca	107
			5. Tema: Zaman ve Mekân	Bir Göl Nasıl Bin Göl Oldu?	Labirent Bulmaca	137
2007, 2008, 2010	6	MEB Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Okuma Üstüne	Sözcük Yerleştirmece	16
			2. Tema: Atatürkçülük	Atatürk ve Tarihimiz	Sözcük Bulmaca	60
			3. Tema: Duygular ve Hayaller	Meşe ile Saz	Sözcük Avı	78
			4. Tema: Sevgi	İstanbul Liseli Küçük Hasan	Kare Bulmaca	109
				Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?	Labirent Bulmaca	139
			5. Tema: Zaman ve Mekân	Anadolu'da Bahar	Kare Bulmaca	143
		Sözcük Avı	149			

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2007	6	Koza Yay.	1. Tema: Sevgi	Eskici	Kare Bulmaca	16
			2. Tema: Atatürk	Atatürk	Sözcük Avı	38
			3. Tema: Bilim ve Teknoloji	Çocuklar Doğuştan Bilim Adamıdır	Harflerle Oynayalım	86
2007, 2008, 2009, 2010, 2011	7	MEB Yay.	1. Tema: İletişim	Tatlı Dil	Sözcük Yerleştirmece	10
			2. Tema: Atatürkçülük	Atatürk	Kare Bulmaca	42
			4. Tema: Milli Kültür	Anadolu'nun Cirit Oyunları	Sözcük Yerleştirmece	108
				Karada Yüzen Donanma	Harflerle Oynayalım	121
			5. Tema: Doğa ve Evren	Son Kuşlar	Sözcük Yerleştirmece	158
			6. Tema: Toplum Hayatı	Anadolu'da Konukseverlik	Sözcük Avı	189
2007, 2008, 2009, 2010, 2011	8	MEB Yay.	1. Tema: Zaman ve Mekân	Verilen Sözü Tutmak ve Vaktinde İş Yapmak	Sözcük Avı	22
			2. Tema: Atatürkçülük	Dil Devrimi	Sözcük Yerleştirmece	51
				Gençliğe Hitabe	Sözcük Bulmaca	61
			4. Tema: Toplum Hayatı	Çiğdem Der ki	Sözcük Yerleştirmece	112
			5. Tema: Bilim ve Teknoloji	Anadolu'nun Bahtı Açık Kara Treni	Kare Bulmaca	150
2008	5	Erdem Yay.	4. Tema: Değerlerimiz	Tema Değerlendirme	Sözcük Bulmaca	127
2008, 2009	6	Koza Yay.	1. Tema: Sevgi	Eskici	Kare Bulmaca	16
			2. Tema: Atatürk	Atatürk	Sözcük Avı	38
				Kadın Ulusun Temelidir	Sözcük Avı	55
			3. Tema: Bilim ve Teknoloji	Çocuklar Doğuştan Bilim Adamıdır	Harflerle Oynayalım	86
			5. Tema: Doğa ve Evren	Ölçme ve Değerlendirme	Harflerle Oynayalım	149
2007, 2008, 2009	7	Pasifik Yay.	-	-	-	-

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2008	8	Batu Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Muğla Kocamustafendi İl Halk Kütüphanesi	Sözcük Yerleştirmece	22
				Kütüphane	Sözcük Avı	34
			2. Tema: Atatürk	Eğitimci Atatürk	Sözcük Avı	59
				Ellinci Yıl Türküsü	Sözcük Avı	76
			3. Tema: Sevgi	Son Kuşlar	Harflerle Oynayalım	85
				4. Tema: Milli Kültürümüz	Karagöz Televizyonda Canlanabilir	Sözcük Yerleştirmece
5. Tema: Doğa ve Evren	Yedigöller'de Sonbahar	Sözcük Avı	137			
2009	5	MEB Yay.	4. Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Mucit Çocuk	Sözcük Yerleştirmece	72
2009	5	Erdem Yay.	3.Tema: Sağlık ve Çevre	Haydi Banyoya	Harflerle Oynayalım	54
				Sel	Harflerle Oynayalım	56
			4. Tema: Değerlerimiz	Fatih'ten Hikâyeler	Sözcük Avı	72
				Mehter	Kelime Türet	77
			5.Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Var mı?	Harflerle Oynayalım	94
				Yazı	Sözcük Avı	96
				Bekledim Gece Oldu	Sözcük Avı	100
				Telefonun Tarihi	Sözcük Avı	106
			6. Tema: Güzel Sanatlar	Ebrucu	Sözcük Avı	119
				Bir Çizgi Bin Dünya Çizgi Karakter	Sözcük Yerleştirmece	126
7. Tema: Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Bando Takımı	Harflerle Oynayalım	144			
	Tema Değerlendirme	Sözcük Yerleştirmece	152			
2009	8	Pasifik Yay.	4. Tema: İletişim	Sazıma	Sözcük Yerleştirmece	117

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa			
2010, 2011, 2013, 2014	5	MEB Yay.	1. Tema: Birey ve Toplum	Uçurtma	Sözcük Yerleştirmece	11			
				Pireyi Deve Yapmak	Sözcük Yerleştirmece	19			
			3. Tema: Sağlık ve Çevre	Çöp Ev	Sözcük Yerleştirmece	60			
				Tırtıldan Kelebeğe	Sözcük Yerleştirmece	68			
				Yaşlı Kadın ile Meşe Ağacı	Sözcük Yerleştirmece	79			
			4. Tema: Değerlerimiz	Türkiye	Sözcük Yerleştirmece	101			
			5. Tema: Dünya'mız ve Uzay	Uzayda Yaşam	Sözcük Yerleştirmece	119			
				Yıldızlara Uzanan Asansör	Sözcük Yerleştirmece	127			
			6. Tema: Güzel Ülkem Türkiye	Burada Dur	Sözcük Yerleştirmece	135			
				Güzel Yurdum Türkiye'm	Sözcük Yerleştirmece	146			
				Isparta ve Güller	Sözcük Yerleştirmece	148			
			7. Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Sözcük Yerleştirmece	153			
			8. Tema: Güzel Sanatlar	Ebru Sanatı	Sözcük Yerleştirmece	196			
			2011, 2013, 2014, 2015, 2016	6	MEB Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Simyacı	Kare Bulmaca	27
						2. Tema: Atatürk	Atatürk'ün Fikir Dünyası	Sözcük Avı	44
							Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi	Sözcük Yerleştirmece	52
3. Tema: Sevgi	Meşe ile Saz	Sözcük Avı				92			
4. Tema: Duygular	Nasrettin Hoca	Sözcük Yerleştirmece				109			
5. Tema: Zaman ve Mekân	Bayram Yeri	Sözcük Avı				129			
	Boş Arsa	Sözcük Yerleştirmece				150			
6. Tema: Doğa ve Evren	Kınalı Keklik	Sözcük Yerleştirmece				157			
	Orman Küstü Bize	Sözcük Avı				165			
	Uzay	Sözcük Yerleştirmece				171			
		Sözcük Yerleştirmece				173			

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa	
2012, 2013	5	Ada Yay.	1. Tema: Birey ve Toplum	Aile Fotoğrafı	Kare Bulmaca	24	
			4. Tema: Hayal Gücü	Düşler ve Teknoloji	Sözcük Yerleştirmece	82	
			5. Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Tükenmeyen Kalemler	Sözcük Yerleştirmece	103	
			8. Tema: Sağlık ve Çevre	Zararlı Maddeler ve Sağlığımız	Sözcük Yerleştirmece	176	
2012	6	Doku Yay.	1. Tema: Toplum Hayatı	Yalnız Kalmak	Sözcük Avı	25	
			2. Tema: Atatürkçülük	Bir Haber	Sözcük Bulmaca	37	
				Milli Tarihimiz	Sözcük Avı	57	
			3. Tema: Doğa ve Evren		Sözcük Avı	67	
					Uzay Denen O Yer	Sözcük Yerleştirmece	68
					Harflerle Oynayalım	68	
					Bir Arının Günlüğü	Sözcük Yerleştirmece	76
				Orman	Sözcük Avı	84	
			4. Tema: Duygular	Artık O da Bir Kargaydı	Sözcük Yerleştirmece	98	
			5. Tema: Kavramlar ve Çağrışımlar	İlaç	Sözcük Bulmaca	136	
	Evcik	Harflerle Oynayalım	142				
6. Tema: Sevgi	Yurt Sevgisi	Harflerle Oynayalım	152				
2012	7	Koza Yay.	3. Tema: Doğa ve Evren	7 Tane Erik Ağacı	Sözcük Yerleştirmece	78	
			5. Tema: Kişisel Gelişim	Büyüyünce Ne Olacaksınız?	Sözcük Yerleştirmece	134	
2012	8	Enderun Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Muğla Kocamustafendi İl Halk Kütüphanesi	Sözcük Yerleştirmece	22	
				Kütüphane	Sözcük Avı	34	
			2. Tema: Atatürk	Eğitimci Atatürk	Sözcük Avı	59	
			3. Tema: Sevgi	Ellinci Yıl Türküsü	Sözcük Avı	76	
				Son Kuşlar	Harflerle Oynayalım	85	
4. Tema: Milli Kültürümüz	Karagöz Televizyonda Canlanabilir	Sözcük Yerleştirmece	124				
5. Tema: Doğa ve Evren	Yedigöller'de Sonbahar	Sözcük Avı	137				

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa	
2012	8	Bisiklet Yay.	5. Tema: İletişim	Tarihin Tanığı Yazı	Harflerle Oynayalım	139	
				Bayan Hardy	Sözcük Avı	150-151	
				3. Tema: Sağlık ve Çevre	Nasıl Beslenmeliyiz?	Sözcük Yerleştirmece	54
				4. Tema: Değerlerimiz	Mimar Sinan	Sözcük Yerleştirmece	72
				Türkiye ve Bor	Sözcük Avı	92	
2013	5	Harf Yay.	5. Tema: Güzel Ülkem Türkiye	Ülkemin Renkli Haritası	Sözcük Avı	98	
				Marmara Türküsü	Sözcük Avı	99	
				İstanbul	Sözcük Avı	103	
				6. Tema: Dünya'mız ve Uzay	Yanardağ	Harflerle Oynayalım	121
				7. Tema: Güzel Sanatlar	Saraya Gelen Küçük Dahi	Harflerle Oynayalım	134
				8. Tema: Hayal Gücü	Masal Kız	Sözcük Avı	146
				Zaman Bisikleti	Sözcük Bulmaca	148	
				Vatan	Sözcük Yerleştirmece	14	
2013	6	Evren Yay.	1. Tema: Sevgi	Tünek Ahmet	Sözcük Yerleştirmece	19	
				5. Tema: Duygular	Onu Örnek Göstermeyin	Sözcük Yerleştirmece	139
2013	7	Pasifik Yay.	-	-	-	-	
2013, 2014 2015, 2016	7	MEB Yay.	1. Tema: İletişim	Tatlı Dil	Harflerle Oynayalım	10	
				Öyle Denmez	Resim Tamamlama	15	
				4. Tema: Milli Kültür	Miras Keçe	Sözcük Yerleştirmece	17
				Sular	Sözcük Yerleştirmece	100	
				5. Tema: Doğa ve Evren	Sarmal Bulmaca	130	
				Son Kuşlar	Sözcük Yerleştirmece	138	
Bir Kavak ve İnsanlar	Sözcük Yerleştirmece	152					
6. Tema: Toplum Hayatı	Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	Sözcük Avı	177				

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2013	8	Ada Yay.	5. Tema: İletişim	Tarihin Tanığı Yazı	Hece Bulmaca	139
				Bayan Hardy	Sözcük Bulmaca	150-151
2014	5	FCM Yay.	1. Tema: Birey ve Toplum	Tema Değerlendirme	Harflerle Oynayalım	28
				Nilüfer Prenses	Sözcük Avı	17
2014	6	Gizem Yay.	1. Tema: Sevgi	Eskici	Sözcük Yerleştirmece	33
				Sözcük Avı	35	
			2. Tema: Atatürk	Atatürk'ten Anılar	Harflerle Oynayalım	51
				Tema Değerlendirme	Sözcük Avı	68
			3. Tema: Toplum Hayatı	Komşuluk	Sözcük Yerleştirmece	73
			5. Tema: Zaman ve Mekân	Mor Salkımlı Ev	Sözcük Yerleştirmece	131
6. Tema: Doğa ve Evren	Rüzgâr	Sözcük Avı	163			
	Güz Patikaları	Sözcük Yerleştirmece	174			
2014	7	Cem Yay.	2. Tema: Atatürk	Atatürk'ten Anılar	Kare Bulmaca	50
				4. Tema: Zaman ve Mekân	Bursa	Sözcük Yerleştirmece
2014	8	Yıldırım Yay.	1. Tema: Toplum Hayatı	Ergenekon Destanı	Sözcük Yerleştirmece	9
				2. Tema: Atatürkçülük	Atatürk'ün Kişiliği ve Özellikleri	Harflerle Oynayalım
			3. Tema: Zaman ve Mekân	Yaşadığımız Günlerin Hesabı	Sözcük Yerleştirmece	93
				Kız Kalesi	Harflerle Oynayalım	97
			4. Tema: Gelişim	Ablam Meslek Seçiyor	Sarmal Bulmaca	126
			6. Tema: Duygular	Dut Ağacının Korkusu	Deyim Bulmaca	162
Kirazlı Şapka	Sözcük Yerleştirmece	167				

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2014, 2015, 2016, 2017	8	MEB Yay.	1. Tema: Okuma Kültürü	Sarı Traktör	Sözcük Yerleştirmece	22
			2. Tema: Atatürk	Dil Devrimi	Sözcük Yerleştirmece	51
			5. Tema: Toplum Hayatı	Ergenekon Destanı	Sözcük Yerleştirmece	110
				Misafirliklerimiz	Sözcük Yerleştirmece	116
				Türk Çayı	Sözcük Yerleştirmece	128
			6. Tema: Zaman ve Mekân	Güney İlleri	Kare Bulmaca	140
				Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?	Labirent Bulmaca	151
2015	5	Cem Yay.	3. Tema: Sağlık ve Çevre	Çöpçü Martı	Harflerle Oynayalım	55
				4. Tema: Değerlerimiz	Fatih'ten Hikâyeler	Sözcük Avı
			5. Tema: Yenilikler ve Gelişmeler	Telefonun Tarihi	Sözcük Avı	88
				Bekledim Gece Oldu	Sözcük Avı	91
			6. Tema: Güzel Sanatlar	Ebrucu	Sözcük Avı	105
				Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakterler	Sözcük Yerleştirmece	112
			7. Tema: Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Tema Değerlendirme	Sözcük Yerleştirmece	137
2015	6	Öğün Yay.	2. Tema: Atatürk	Atatürk'ten Anılar	Sözcük Yerleştirmece	48-49
			6. Tema: Okuma Kültürü	Kitaplar Arasında	Sözcük Avı	152
2015, 2016	7	Meram Yay.	2. Tema: Atatürk	Atatürk, Kültür ve Dil	Sözcük Yerleştirmece	41
			5. Tema: Milli Kültür	Dil Bilir misin?	Kare Bulmaca	124
			6. Tema: Doğa ve Evren	Yukarıda Ne Var, Ne Yok?	Kare Bulmaca	151
2015	8	Evren Yay.	2. Tema: Atatürk	Dersimiz Atatürk	Sözcük Yerleştirmece	48
			3. Tema: Milli Kültür	Basat'ın Tepegöz'ü Öldürmesi	Sözcük Yerleştirmece	62
			3. Tema: Milli Kültür	Bar	Sözcük Yerleştirmece	67
			4. Tema: Kişisel Gelişim	Osman	Sözcük Yerleştirmece	89
2016	5	MEB Yay.	-	-	-	-

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2016	6	Dörtel Yay.	1. Tema: Sevgi	Türkiye	Sözcük Yerleştirmece	17
			2. Tema: Atatürk	Atatürk'ten Son Mektup	Kare Bulmaca	42
				Sanatsal Devrimler	Kare Bulmaca	58
			3. Tema: Okuma Kültürü	Kitaba Hürmet	Kare Bulmaca	69
			4. Tema: Duygular	Forsa	Sözcük Avı	96
Harflerle Oynayalım	96					
2017	5	MEB Yay.	1.Tema: Çocuk Dünyası	Oyuncak	Sözcük Yerleştirmece	12
				Bilmeyen Var mı?	Sözcük Yerleştirmece	44
			2. Tema: Milli Mücadele ve Atatürk	15 Temmuz	Harflerle Oynayalım	56
			4.Tema: Bilim ve Teknoloji	Uzayda Bir Gün	Sözcük Yerleştirmece	108
			5.Tema: Milli Kültür	Tamburi Cemil Bey Enstrümanları Anlatıyor	Sözcük Avı	150
			6. Tema: Okuma Kültürü	Okuma Kitaplarım	Sözcük Yerleştirmece	166
				Küçük Şeylerin Hikâyesi - Kütüphane	Sözcük Yerleştirmece	185
7.Tema: Sağlık Spor	Anadolu'nun Cirit Oyunları	Harflerle Oynayalım	196			
2017	6	MEB Yay.	1.Tema: Biz ve Değerlerimiz	Bal Gibi İsim tamlaması	Sözcük Avı	24
				Mustafa Kemaller Tükenmez	Harflerle Oynayalım	41
			2.Tema: Milli Mücadele ve Atatürk	Şehit Bacı	Harflerle Oynayalım	45
				Kınalı Ali	Harflerle Oynayalım	62
			3.Tema: Dünya ve Çevre	Uzay ve Zaman	Sözcük Yerleştirmece	96
				Çayda Çıra	Harflerle Oynayalım	104
			4.Tema: Milli Kültürümüz	İki Dirhem Bir Çekirdek	Sarmal Bulmaca	119
				Bir Bayram Sabahı	Sözcük Avı	132
			6. Tema: Sanat ve Toplum	Bir Zamanlar Anadolu'da Filminin Oluşum Süreci	Sözcük Yerleştirmece	171
			7.Tema: Bilim ve Teknoloji	Mazhar Osman Uzman	Harflerle Oynayalım	204

Ek 3'ün devamı

Kitabın Yılı	Sınıf Seviyesi	Yayınevi	Etkinliğin Bulunduğu Tema	Etkinliğin İlişkilendirildiği Metin	Bulmacanın Türü	Sayfa
2017	6	MEB Yay.	8.Tema: Sağlık, Spor ve Oyun	Oyuna Haydi	Harflerle Oynayalım	230
				Ozanlardan Mektup Var	Sözcük Yerleştirmece	237
				Bilmece	Sözcük Yerleştirmece	244
				Atari Merakı	Sözcük Yerleştirmece	246
2017	6	Başak Yay.	2.Tema: Değerlendirme	Milli Mücadele ve Atatürk	Sözcük Avı	99
2017	7	Ez-De Yay.	1.Tema: Milli Kültür	Mimar Sinan	Sözcük Avı	12
			3.Tema: Toplum Hayatı	Manisa Ovası'nda Bir Gün	Sözcük Avı	69
2017	8	Dörtel Yay.	4.Tema: Kişisel Gelişim	Yaşlılardan Gençlere	Sözcük Yerleştirmece	69
			6.Tema: Doğa ve Evren	Babamın Vasiyeti	Harflerle Oynayalım	92
				Karanfiller ve Domates Suyu	Sözcük Yerleştirmece	153

Ek 4. İzin Yazıları

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 82438636-604.02-E.3382191
Konu : Uygulama İzni (Dilek BİLGİN)

14/03/2017

VALİLİK MAKAMINA

Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans öğrencisi olan Dilek BİLGİN' in "Türkçe Dersinde Bulmaca Tekniği ile Kavram Öğretiminin Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi" konusundaki yüksek lisans önerisi ve ekleri, Müdürlüğümüz Araştırma İzinleri Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenmiştir.

Bahsi geçen araştırma izni talebi kapsamında Mart-Nisan-Mayıs 2017 aylarında, Akçaabat Yıldızlı Toki Ortaokulu 5-B ve 5-C sınıflarında öğrenim gören öğrencilere yönelik olarak Bulmaca Kullanım Anketi, Başarı Testi ve bulmaca materyallerinin ders öğretmeni ile okul müdürünün uygun görmesi halinde ve sorumluluğunda **gönüllülük ve gizlilik esasına dayalı olarak uygulanması, uygulamalarda sadece yazımız ekindeki mühürlü ölçeklerin kullanılması** komisyonumuzca kabul edilmiştir.

Alınan izin doğrultusunda **herhangi bir ses ve görüntü kaydı yapılmasına kesinlikle izin verilmeyecek olup**, aynı zamanda elde edilen veriler araştırma kapsamı dışında kullanılmayacaktır.

Bu çerçevede araştırmanın okul müdürünün de uygun göreceği zamanlarda uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarımıza arz ederim.

Hızır AKTAŞ
Millî Eğitim Müdürü

O L U R
.../.../2017

Necmettin YALINALP
Vali a.
Vali Yardımcısı

Trabzon Valiliği-İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Telefon : (0 462) 230 20 94
Faks : (0 462) 230 43 74
e-posta : istatistik61@meb.gov.tr

Bilgi İçin: Mesut KAŞ (Şube Müdürü)
Tayfun SERDAR (Memur)

İnt. Adresi : trabzon.meb.gov.tr

Ek 4'ün devamı

BULMACA KULLANIM ANKETİ

1-Cinsiyet: () Erkek () Kız

2-Bulmaca çözme yi sever misin?

() Evet () Hayır

3- Ne kadar sıklıkla bulmaca çözersin?

() Her gün, () Haftada 2-3 defa, () Haftada 1 defa, () Ayda 1 defa, () Hiç

4-Hangi Tür kaynaklardan bulmaca çözdünüz/ çözersiniz?

() Dergiler

() Gazeteler

() Bulmaca Kitapları

() Sanal Ortam (internet, telefon ya da bilgisayar oyunları)

5- Niçin bulmaca çözersiniz?

Eğlenceli vakit geçirmek için ()

Bilgilenmek için ()

Boş vaktimi değerlendirme için ()

6- Bulmaca çözerken bulamadığınız kelimeleri araştırıyor musunuz?

() Evet () Hayır

7- Bulmaca çözerken herhangi bir bulmaca sözlüğü kullanıyor musunuz?

() Evet () Hayır

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak teyidinde <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Belge Num.:78384642-302.08.01-E.332 ve Barkod Num.:1195736 bilgileriyle erişebilirsiniz.

Ek 4'ün devamı

5. SINIFLAR BAŞARI TESTİ		Tarih: .../.../2017
Sınıfı:	5. Sınıf Ön-Test, Son-Test	Öğrencinin Puanı
Numarası:		

A	Biri başından aşkın olmak	Peş çok işi olmak
B	Biribir surat olmak	Önceki bilgi ve düşünceleri altüst olmak.
C	Kara kara düşünmek	Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak
D	Atıp tutmak	Bir kimse veya bir şey için kötü konuşmak

Soru 1) Yukarıdaki tabloda deyim ve anlamları eşleştirilmiştir. Eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

Soru 2) Aşağıdaki kavramlardan hangisi bir spor adı değildir?

- A) Tenis B) Boks
C) Judo D) Vole

"Kişiler kend; becerilerine, hobilerine, ilgi alanlarına göre en iyi mesleği tercih ederler. Bu işlerde genelde topluma hizmet vermektedir. Ancak iş kendi işlerini halletmeye geldiğinde bir türlü zaman ayıramazlar, sürekli erteler."

Soru 3) Yukarıda açıklaması verilen deyim ya da atasözü hangisidir?

- A) Tıkr tıkr çalışmak
B) Terzi söküğünü dikemez
C) Haşır neşir olmak
D) Canla başla çalışmak

A	İhtiyaç	Gereksinme
B	Kurgu	Montaj
C	Tasvir Etmek	Betimlemek
D	Futbol	Vurac

Soru 4) Yukarıdaki tabloda eş anlam eşleştirmelerinden hangisi yanlıştır?

Soru 5) Aşağıdakilerden hangisi Dürtücü kılıç, kesici kılıç ve dulci kılıç adı verilen silâhlarla yapılan spor, kılıç oyunudur?

- A) Eskrim B) Basketbol
C) Raket D) Ring

Soru 6) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim kullanılmamıştır?

- A) Saatlerce bilgisayarda oyun oynama, aklını başına al, derslerine çalış.
B) Burada on gündür çakılıp kaldım.
C) Onu razı etmenin yolunu buldum.
D) Jülide'nin geldiğini görünce mutlu oldum.

Soru 7) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim açıklamasıyla verilmiştir?

- A) Kafası çok karışık, tüm önceki bilgi ve düşünceleri alt üst oldu.
B) Birkaç haftadır evin önlerinde cirit atıyordu.
C) Konuşulanları duyduğunu kıs kıs gülmelerinden anladım.
D) Verdiği kararlar beni adeta hiçe saydı.

I. Bir haftadır yemekleri beğenmediğinden yakınıyor.

II. Sabahları erken kalkmayı sevmediğinden şikayet edip duruyordu.

III. Kibrit kullanmaktan bezdiğini için bir eski çakmakla gazı yakmaktayız.

IV. Yeni aldığım boya kalemlerimi arkadaşlarımdan esirgemedim.

Soru 8) Yukarıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerden hangisi eş anlamlıdır?

- A) I ve II
B) I ve III
C) II ve IV
D) I ve IV

Turan ERKİT
Millî Eğitim Müdürlüğü
Şube Müdürü

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununun göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak teyidinde <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Bu belge Num.:78384642-302.08.01-E.332 ve Barkod Num.:78384642-302.08.01-E.332 bilgileriyle erişebilirsiniz.

Ek 4'ün devamı

I. Radyo programının bu akşamki konuyu en sevdiğim yazardı.

II. Paris gezisinin programını şimdiden belirledi.

III. Yeni çıkan virüs programını hemen satın aldım.

IV. En sevdiğim oyunun programını telefonuma indirdim.

Soru 9) Yukarıdaki cümlelerden hangi ikisinde "program" kelimesi "bilgisayara bir işlem yaptırmak için yazılan komutlar dizisi" anlamında kullanılmıştır?

A) I. ve II. B) II. ve III.

C) I. ve III. D) III. ve IV.

Soru 10) Aşağıda anlamları verilen sözcüklerden hangisinin anlamı yanlış verilmiştir?

A	Oyun	Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence
B	Takım	Meslek, davranış, durum vb. yönlerden birbirine yakın kişilerin oluşturduğu topluluk
C	Senaryo	Bir tiyatro, sinema, televizyon veya radyo eserin sahnelerini ve akışını gösteren yazılı metin
D	Donanım	Bir makinede, bir araçta veya yardımcıyla dönmeyi veya hareketi sağlayan düzen, ayaklık

Soru 11) Aşağıda verilen cümlelerden hangisinde deyim yanlış kullanılmıştır?

- A) Ağız birliği ahmetli olayı farklı farklı anlatmalıydı.
 B) Depremde o da canının derdine düşmüştü.
 C) Konuyu dile getirdi hepimizin anlamasını sağladı.
 D) Acısını içinden söktüp almak istiyordu.

Soru 12) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde "zihinde hazırlamak" anlamına gelen bir sözcük kullanılmıştır?

- A) Ali'yi konuşturmak için bir soru tasarladım.
 B) Hafta sonu çok eğlenceli geçti.
 C) Yeni ders programını alır almaz okuldan çıktık.
 D) Futbol oynarken yaralandım.

Soru 13) Aşağıdaki kelimelerden hangisi bir futbol terimidir?

- A) Uluslar arası B) Transfer
 C) Sarı D) Belgesel

Soru 14) "Kendilerini başkalarından üstün gören" kişiler için kullanılacak deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyice azıtmak
 B) Kendini beğenmiş
 C) Dallahıp budaklanmak
 D) Karalmak

Soru 15) Aşağıdaki kelimelerden hangisi bir hava olayıdır?

- A) Kasırga B) Çeşni
 C) Ova D) Urku

Soru 16) Aşağıdaki kelimelerden hangisi bitkilerle yakından ilişkili bir kavram değildir?

- A) Kök B) Diken
 C) Dal D) Nimsel

Soru 17) Aşağıdaki kelimelerden hangisi "Deniz dibine inilebilecek donanımla su altında çalışmayı iş edinen kimse" için kullanılır?

- A) Tüccar B) Reklamcı
 C) Belirleyici D) Ökçü

Turan ERKİ
 İl Millî Eğitim Müdürlüğü
 Şube Müdürü

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak teyidine <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Belge Num.:78384642-302.08.01-E.332 ve Barkod Num.:1195736 bilgileriyle erişebilirsiniz.

Ek 4'ün devamı

Soru 18) "Ölçüyü kaçınmak, kontrolden çıkmak" anlamına gelen deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kavrulmak
- B) İyice azıtmak
- C) Kırılmak
- D) Mahrum bırakmak

Soru 19) Kullanım dışı kalın geri dönüştürülebilir atık malzemelerin çeşitli geri dönüşüm yöntemleri ile ham madde olarak tekrar imalat süreçlerine kazandırılmasına ne ad verilir?

- A) Ayrıştırma
- B) Ambalajlama
- C) Geri dönüşüm
- D) Tasarlama

Soru 20) Aşağıdaki kelimelerden hangisinin anlamı diğerlerinden farklıdır?

- A) Çıkar
- B) Kazanç
- C) Menfaat
- D) Bezmek

Turan F. K. T.
İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Şube Müdürü.

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak teyidinde <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Belge Num.:78384642-302.08.01-E.332 ve Barkod Num.:1195736 bilgileriyle erişebilirsiniz.

Ek 4'ün devamı

BİLİMSEL ÇALIŞMA TAKVİMİ

TARİH	UYGULAMA HAFTASI	SINIF	DERS SAATİ	TEMA	OKUMA METNİ	KULLANILAN MATERYAL/ÖLÇME ARACI
30.03.2017	1	5-B	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
30.03.2017	1	5-C	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
06.04.2017	2	5-C	1 Ders Saati	SAĞLIK, SPOR ve OYUN	OYUN TASARIMI	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
10.04.2017	3	5-C	1 Ders Saati	SAĞLIK, SPOR ve OYUN	SPOR	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
20.04.2017	4	5-C	1 Ders Saati	SAĞLIK, SPOR ve OYUN	BABAANNEMİN SOĞANLARI	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
24.04.2017	5	5-C	1 Ders Saati	SAĞLIK, SPOR ve OYUN	PATATES	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
14.05.2017	6	5-C	1 Ders Saati	DÜNYA ve ÇEVRE	BALIK ADAMLAR	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
08.05.2017	7	5-C	1 Ders Saati	DÜNYA ve ÇEVRE	ÇÖPLER ve GERİ DÖNÜŞÜM	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
18.05.2017	8	5-C	1 Ders Saati	DÜNYA ve ÇEVRE	PARBAT DAĞININ ESRARI	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
22.05.2017	9	5-C	1 Ders Saati	DÜNYA ve ÇEVRE	AĞAÇLARIMIZI TAKDIM EDERİM	Araştırmacı Tarafından Hazırlanan Bulmaca Kelime Etkinliği
01.06.2017	10	5-B	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi
01.06.2017	10	5-C	1 Ders Saati	-	-	Başarı Testi

Turan ERKUT
İl Millî Eğitim Müdürü
Şube Müdürü

Bu belge 5070 sayılı elektronik imza kanununa göre güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak teyidine <http://e-belge.ktu.edu.tr> adresinden Belge Num.:78384642-302.08.01-E.332 ve Barkod Num.:1195736 bilgileriyle erişebilirsiniz.

9. ÖZ GEÇMİŞ VE İLETİŞİM BİLGİLERİ

20. 05. 1987 Yomra doğumludur. İlköğrenimini Ahmet Yahya Subaşı İlköğretim Okulu'nda, Ortaöğrenimini Affan Kitapçioğlu Lisesi'nde 2004 yılında tamamladı. Lisans eğitimini Karadeniz Teknik Üniversitesi Giresun Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nde 2009 yılında tamamlayan araştırmacı, 2010 yılında MEB'de öğretmen olarak çalışmaya başladı. 2015 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Türkçe Eğitimi ABD'de yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

E-Posta : dilek.inan@hotmail.com

Tel : 05074896304